

Strategia Rozwiązywania Problemów
Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata
2024 – 2031

Spis treści

Wstęp	4
Część wprowadzająca do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	6
Podstawa prawna opracowania Strategii.....	7
Metodyka opracowania	8
Okres trwania Strategii	10
Część diagnostyczna	11
Informacje ogólne	11
Zasoby instytucjonalne umożliwiające realizację zadań	12
Demografia	14
Pomoc społeczna	18
Edukacja	23
Ochrona zdrowia	25
Działalność kulturowa	27
Działalność sportowa.....	28
Mieszkalnictwo.....	29
Lokalny rynek pracy.....	30
Organizacje pozarządowe	34
Finanse publiczne	36
Charakterystyka lokalnych problemów społecznych	39
Ubóstwo	41
Prognoza zmian	49
Bezrobocie.....	49
Prognoza zmian	54
Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.....	55
Prognoza zmian	62
Sytuacja osób starszych	63
Prognoza zmian	64
Wspieranie rodziny.....	66
Prognoza zmian	74
Przemoc domowa.....	74
Prognoza zmian	76
Uzależnienia	76

Prognoza zmian	79
Bezdomność	80
Prognoza zmian	80
Bezpieczeństwo publiczne	80
Prognoza zmian	82
Analiza SWOT	82
Część programowo-wdrożeniowa.....	86
Podsumowanie diagnozy	86
Problemy stojące przed systemem pomocy społecznej w gminie Wodzisław	88
Wizja i Misja Gminy Wodzisław	89
Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań	90
Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią.....	102
Źródła finansowania zadań przewidzianych w Strategii.....	103
Zgodność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031 z innymi dokumentami o znaczeniu strategicznym i planistycznym.....	103
Poziom europejski	104
Poziom krajowy	105
Poziom wojewódzki oraz powiatowy.....	106
Poziom lokalny.....	108
Koordinator Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	109
System wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	109
Monitoring i ewaluacja	110
Bibliografia:	113
Spis tabel, wykresów i rysunków	114

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031 jest dokumentem pomagającym kształtować system polityki społecznej na terenie gminy Wodzisław. Konieczność jej opracowania wynika bezpośrednio z ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Artykuł 17 wspomnianej

ustawy precyzuje:

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy musi zawierać w szczególności¹:

1. diagnozę sytuacji społecznej;
2. prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
3. określenie:
 - a. celów strategicznych projektowanych zmian,
 - b. kierunków niezbędnych działań,
 - c. sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
 - d. wskaźników realizacji działań.

Prezentowana *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* składa się z trzech zasadniczych części, będących odpowiedzią na wymagany ustawą zakres, tj. części wprowadzającej, diagnostycznej i programowej.

Część wprowadzająca zawiera informacje na temat uwarunkowań zewnętrznych (prawnych, społeczno-gospodarczych, analityczno-programowych) opracowywanego dokumentu.

Część diagnostyczna podzielona jest na dwa elementy: analizę gminy i jej zasobów instytucjonalnych oraz diagnozę lokalnych problemów społecznych. Część ta została oparta na analizie źródeł zastanych, głównie sprawozdań przygotowywanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu, ale również danych Urzędu Miasta i Gminy w Wodzisławiu, Głównego Urzędu Statystycznego, Powiatowego Urzędu

¹ Art. 16b ust. 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2023r. poz. 901, 1693)

Pracy w Jędrzejowie oraz identyfikacji mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT).

Część programowa zawiera najistotniejsze założenia polityki społecznej gminy na najbliższe lata. Są one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań. Rozdział ten zawiera również informację o źródłach finansowania działań, kto odpowiada za koordynację realizacji Strategii oraz jak wygląda system jej monitoringu i ewaluacji.

Taka struktura niniejszego dokumentu strategicznego umożliwia racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Określenie oraz wdrożenie wizji, celów i kierunków działań, po uprzednim uwzględnieniu przeprowadzonej diagnozy społecznej gminy, powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować skutki negatywnych kwestii społecznych. Dokument stanowi podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, oraz doprowadzić do ich integracji społecznej. *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* służyć będzie jako podstawa określająca kierunki zamierzeń rozwojowych w sektorze pomocy społecznej, na terenie gminy Wodzisław w latach objętych strategią a jej głównymi odbiorcami nie są pracownicy sektora publicznego lecz mieszkańcy, stąd też Strategia została spisana językiem prostym, dostępnym dla osób niespecjalizujących się w pomocy społecznej.

Część wprowadzająca do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Dokument mający duży wpływ na kreowanie rzeczywistości społecznej powinien być oparty na wartościach i zasadach polityki społecznej, czyli doktrynach i normach działania, którymi to właśnie powinny się kierować podmioty polityki społecznej przy realizacji postawionych celów. Zasady, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane w polityce społecznej, a które stają się dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. **Zasada przezorności** – bezpieczeństwo socjalne jednostki nie powinno być efektem tylko i wyłącznie świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać także z odpowiedzialności za przyszłość własną oraz rodziny.
2. **Zasada pomocniczości** – w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.
3. **Zasada samorządności** – wyraża się poprzez organizację życia społecznego w sposób gwarantujący prawo do aktywnego udziału jednostkom i grupom w istniejących instytucjach społecznych oraz do tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
4. **Zasada wielosektorowości** - polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.
5. **Zasada samopomocy** – opiera się na istnieniu i rozwoju wzajemnej pomocy ludzi, którzy zmagają się z podobnymi problemami życiowymi, zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
6. **Zasada solidarności społecznej** – oznacza wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
7. **Zasada partycypacji** – określa taką organizację życia społecznego, która umożliwia jednostkom realizację swoich ról społecznych, a grupom pozwala zająć równoprawne z innymi grupami miejsce w społeczeństwie.

8. **Zasada dobra wspólnego** - przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne².

Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najuboższych;
- prowadzenie bieżących działań osłonowych;
- dostrzeganie z wyprzedzeniem zagrożeń społecznych;
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

Podstawa prawna opracowania Strategii

Przygotowując *Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* oparto się na kluczowych dla tej materii aktach prawnych tak, aby była ona kompatybilna oraz komplementarna z obowiązującymi przepisami oraz wymogami prawnymi. Najważniejszym aktem prawnym państwa polskiego oraz fundamentem państwa i systemu prawnego jest **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej**. To ona określa podstawowe prawa i wolności obywatelskie, a także gwarantuje poszanowanie praw osobistych, politycznych, ekonomicznych oraz socjalnych. Szczególną ochroną obejmuje dobro rodziny. Konstytucja Rzeczypospolitej Polski mówi, że wszyscy obywatele są równi wobec prawa i obowiązków. Mają prawo do równego ich traktowania i nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Oznacza to również, że pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwić im życie w warunkach odpowiednich godności człowieka.

Głównym aktem prawnym wyznaczającym kierunek lokalnej pomocy społecznej jest ustawa z dnia 12 marca 2004 roku **o pomocy społecznej**, jednak na treść i realizację Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych mają również wpływ inne akty prawne. Należą do nich w szczególności:

- ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym;
- ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych;

² Leksykon polityki społecznej, red. nauk. Rysz-Kowalczyk B. ; Warszawa, 2001 r.

- ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym;
- ustawa z dnia 7 września 2007r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych;
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawa z dnia 25 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- ustawa z dnia 14 czerwca 1960r. Kodeks postępowania administracyjnego;
- ustawa z dnia 5 grudnia 2014r. o Karcie Dużej Rodziny;
- ustawa z dnia 11 lutego 2016r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem";
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Realizacja Strategii będzie wymagała także odwoływania się do innych aktów prawnych, m.in. z zakresu edukacji, kultury, ochrony zdrowia, prawa pracy itp.

Metodyka opracowania

Opracowanie *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* powierzono ekspertowi zewnętrznemu. Dokument został wypracowany jednak metodą ekspercko-partycypacyjną, co umożliwiło udział lokalnej społeczności na każdym etapie budowania Strategii, zaczynając od diagnozy i na części programowej kończąc. Proces opracowania Strategii składał się z następujących działań

- Realizację badania sondażowego wśród mieszkańców gminy Wodzisław obejmującego kwestie lokalnych problemów społecznych;
- Analizę sytuacji społecznej gminy metodą desk research;
- Opracowanie diagnozy społecznej gminy;
- Analizę silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń polityki społecznej w gminie podczas spotkania warsztatowego Zespołu ds. opracowania strategii;
- Ustalenie celów strategicznych, szczegółowych oraz zadań niezbędnych do ich realizacji przez członków Zespołu wraz z ekspertem zewnętrznym,

- Przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu dokumentu.

Proces tworzenia Strategii rozpoczęto realizacją badania sondażowego. Mieszkańcy mogli wypowiedzieć się poprzez ankietę elektroniczną zamieszczoną na głównej stronie Urzędu Miasta i Gminy w Wodzisławiu. Obszary ujęte w sondażu obejmowały m.in. aktualne warunki bytowe, główne problemy społeczne oraz propozycje najlepszych rozwiązań. Celem tych konsultacji było zdiagnozowanie obecnej sytuacji społecznej gminy, poprzez wskazanie największych problemów, które następnie należało uwzględnić podczas prac nad strategią, zestawiając je z danymi statystycznymi dotyczącymi gminy Wodzisław. Niestety z możliwości wypełnienia ankiety skorzystały jedynie dwie osoby, w związku z tym wyników nie uwzględniono w tekście Strategii, lecz wzięto je pod uwagę w procesie określania celów operacyjnych oraz kierunków działań.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie gminy została sporządzona w oparciu o dane będące w dyspozycji Urzędu Miasta i Gminy Wodzisław, Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu, Głównego Urzędu Statystycznego, Powiatowego Urzędu Pracy w Jędrzejowie, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach oraz instytucji i organizacji współpracujących z Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Przygotowując strategię polityki społecznej na obszarze gminy uwzględniono m.in. dane dotyczące demografii i stopy bezrobocia. Informacje takie pozwalają przewidzieć zmiany zachodzące wśród mieszkańców gminy, przekładają się także na kierunek polityki społecznej.

W ramach warsztatów strategicznych omówiono poszczególne etapy procesu opracowania Strategii, główne problemy społeczne gminy, wskazano ich przyczyny oraz wpływ na mieszkańców, wypracowano analizę SWOT, której celem było wskazanie mocnych i słabych stron gminy w kontekście pomocy społecznej oraz wypracowano matrycę strategiczną porządkującą kierunki przyszłych działań.

Strategia jest dokumentem uspołecznionym. W pracach nad nim uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, środowisk pomocy społecznej, oświaty, radni oraz mieszkańcy. Dnia 20 września 2023 roku Zarządzeniem nr 113/2023 Burmistrza Miasta i Gminy Wodzisław powołano dziewięcioosobowy Zespół ds. opracowania i koordynacji *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031*.

Obecność w Zespole ds. opracowania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* przedstawicieli różnych środowisk gwarantował rzetelne oraz zrównoważone podjęcie problematyki społecznej. W pracę nad Strategią mieszkańcy byli włączeni przed przygotowaniem wstępnego projektu dokumentu poprzez udział w badaniu ankietowym oraz po przygotowaniu projektu dokumentu w trakcie konsultacji nad jego zapisami. Ostateczny kształt

dokumentowi nadał Zespół ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031 przy aktywnym wsparciu eksperta zewnętrznego.

Opracowana Strategia ma charakter otwarty, zawiera w sobie założenie ciągłego doskonalenia zawartych w niej zapisów, modyfikacji kierunków działań oraz sposobów realizacji założonych celów.

Stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów z zakresu pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych działań zależy zarówno od środków finansowych posiadanych przez gminę jak i efektywności w ich dalszym pozyskiwaniu, dlatego też dobrze opracowana Strategia jest podstawą skutecznego ubiegania się o środki z budżetu państwa oraz fundusze Unii Europejskiej na realizację projektów ze sfery społecznej, dla których stanowi potencjalne uzasadnienie. Jako uzupełnienie środków gminnych należy wskazać aktywną współpracę z partnerami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi, które to niejednokrotnie mają szersze możliwości ubiegania się o zewnętrzne środki finansowe, często niedostępne dla jednostek samorządu terytorialnego

Okres trwania Strategii

Okres obowiązywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław został ustalony do końca roku 2031. Oznacza to, że zaplanowano działania w ośmioletniej perspektywie czasu. Taka długość wiąże się z wieloma czynnikami ryzyka, dlatego istotnym jest określenie zasad ewaluacji dokumentu. Wyznaczony okres obowiązywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031* wynika głównie z okresu obowiązywania dokumentów strategicznych szczebla krajowego oraz wojewódzkiego. Strategia Rozwoju Województwa oraz Strategia Polityki Społecznej dla województwa świętokrzyskiego obowiązują do końca 2030 roku i są to dwa główne dokumenty, z którymi zgodna musi być niniejsza strategia. Ważnym również jest czas trwania unijnej perspektywy finansowej, która aktualnie obowiązuje do 2027 roku. Z dotychczasowego doświadczenia należy założyć, że dokumenty wykonawcze dla kolejnej perspektywy finansowej pojawią się w okolicach roku 2030. Biorąc powyższe pod uwagę, ustalony rok trwania Strategii umożliwi Gminie Wodzisław przygotowanie nowej Strategii zgodnej z wytycznymi kolejnych dokumentów strategicznych szczebla wojewódzkiego oraz nowej perspektywy finansowej.

Część diagnostyczna

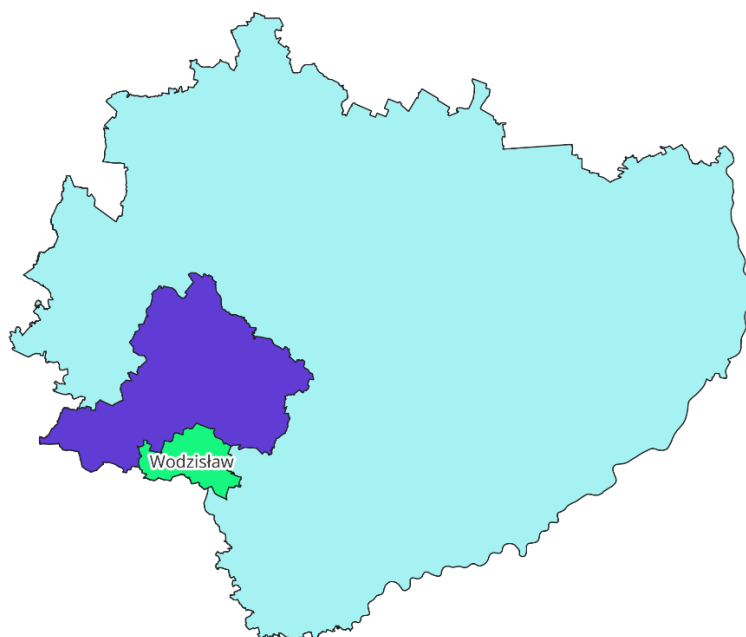
Niniejsza część *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031* poświęcona jest analizie sytuacji społecznej gminy, rozszerzonej o powiązane z nią aspekty: gospodarcze, edukacyjne itp. Podstawę spojrzenia na gminę w perspektywie ostatnich lat stanowiły dokumenty i sprawozdania przygotowane przez instytucje publiczne. Uzupełnieniem obrazu ilościowego było spotkanie warsztatowe, które umożliwiło zweryfikowanie statystyk z „jakościowym” obrazem gminy Wodzisław.

Informacje ogólne

Gmina Wodzisław administracyjnie należy do powiatu jędrzejowskiego i położona jest w południowej części województwa świętokrzyskiego, w bliskim sąsiedztwie dwóch dużych aglomeracji : Śląska i Krakowa, w obrębie dwóch mikroregionów Garbu Wodzisławskiego i Płaskowyżu Jędrzejowskiego wchodzących w skład krainy geograficznej określonej jako Niecka Nidziańska. Znaczna jej część włączona została do Miechowsko - Działoszyckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Rysunek 1. Położenie gminy Wodzisław na tle powiatu jędrzejowskiego oraz województwa świętokrzyskiego

Źródło. Opracowanie własne.

Od północy gmina graniczy z gminami Sędziszów i Jędrzejów. Od wschodu z gminami Michałów i Imielno, od południa są to gminy Działoszyce i Książ Wielki, a od zachodu z gminą Kozłów.

Odległość między gminą (budynkiem Urzędu Gminy) a Starostwem Powiatowym w Jędrzejowie to około 18 km, które można pokonać w 17 minut jazdy samochodem. Od Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach gminę dzieli 56 km (około 40 minut jazdy, w zależności od pory dnia i natężenia ruchu). Gmina Wodzisław jest gminą o charakterze rolniczym, podzieloną na 43 sołectwa: Brzeście, Brzezinki, Dębiany, Droblin, Folga Pierwsza, Jeziorki, Judasze, Kaziny, Klemencice, Konary, Kowalów Dolny, Kowalów Górny, Krężoły, Łany, Laskowa, Lubcza, Ludwinów, Mieronice, Mierzawa, Nawarzyce, Niegostawice, Nowa Olszówka, Olbrachcice, Pękostaw, Piotrkowice, Piskorzowice, Podlesie, Pokrzywnica, Promyk, Przewody, Przyłęczek, Przyłęk, Przyrąb, Sadki, Sielec, Stara Olszówka, Strzeszkowice, Świątniki, Wodacz, Wodzisław, Wola Lubecka, Września, Zarzecze. Główną miejscowością jest Wodzisław (od 2021 roku na prawach miejskich), gdzie zlokalizowane są instytucje publiczne gminy: Urząd Miasta i Gminy, Ośrodek Pomocy Społecznej, Centrum Usług Wspólnych, Przedszkole Samorządowe, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji, Gminny Ośrodek Zdrowia, Gminna Biblioteka Publiczna oraz Samorządowa Szkoła Podstawowa. Taka sytuacja powoduje, że o ile mieszkańcy tej miejscowości niemal wszystkie swoje sprawy administracyjne są w stanie załatwić „na miejscu”, tak mieszkańcy innych wiosek, zwłaszcza Ci nie dysponujący swoim samochodem mają utrudniony dostęp do usług publicznych.

Zasoby instytucjonalne umożliwiające realizację zadań

Obowiązkiem gminy jest udzielenie pomocy mieszkańcom znajdującym się w trudnej sytuacji. Warunkiem sprawnego funkcjonowania jest posiadanie zasobów kadrowych i instytucjonalnych zdolnych do podejmowania działań. Wśród zasobów instytucjonalnych na terenie gminy Wodzisław w zakresie rozwiązywania problemów

społecznych należy wymienić:

- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Gminną Komisję ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespół Interdyscyplinarny,
- Samorządową Szkołę Podstawową w Brześciu,
- Samorządową Szkołę Podstawową w Lubczy,
- Samorządową Szkołę Podstawową w Wodzisławiu,
- Szkołę Podstawową im. Jednostki Ziemi Kieleckiej w Mierzawie prowadzoną przez Stowarzyszenie „Radosna Szkoła” w Mierzawie,

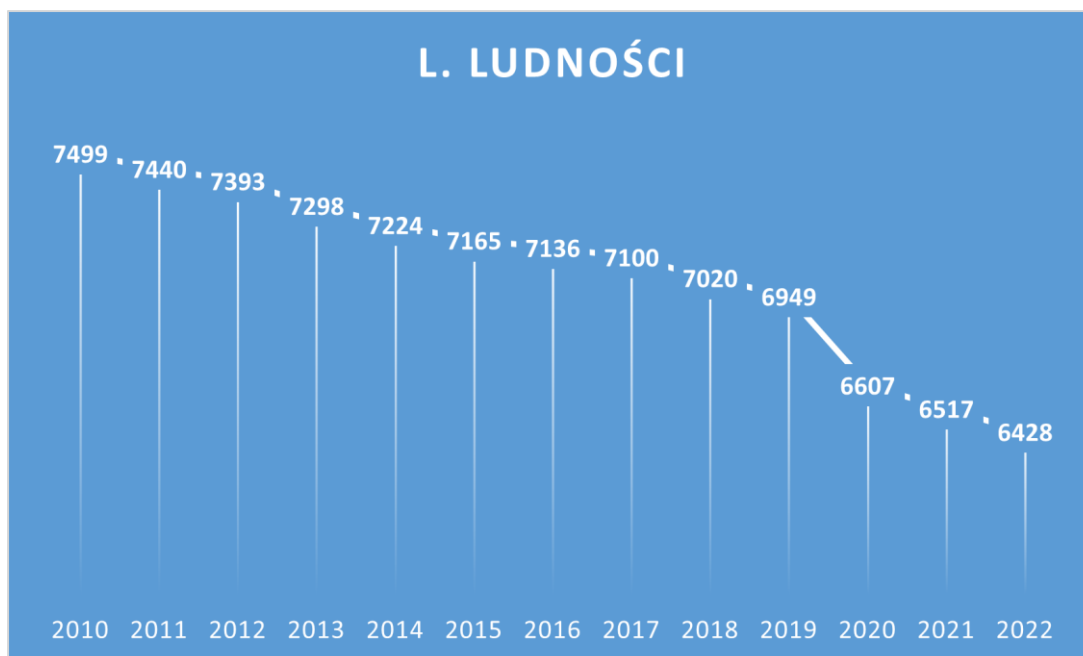
- Szkołę Podstawową w Niegostawicach prowadzoną przez Stowarzyszenie „Rodzice Dzieciom” w Niegostawicach,
- Szkołę Podstawową POMNIK TYSIĄCLECIA Partyzantów Ziemi Jędrzejowskiej w Piotrkowicach prowadzoną przez Stowarzyszenie „Nasze Dzieci” w Piotrkowicach,
- Przedszkole Samorządowe w Wodzisławiu,
- Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wodzisławiu,
- Gminny Ośrodek Zdrowia w Wodzisławiu,
- Gminną Bibliotekę Publiczną w Wodzisławiu,
- Urząd Miasta i Gminy w Wodzisławiu,
- Świetlice wiejskie.

Demografia stanowi bardzo ważny element analizy strategicznej każdej gminy w Polsce. Jednym z warunków rozwoju gminy jest stały wzrost potencjału ludzkiego. Zasoby, ranga oraz rola kapitału ludzkiego uwarunkowane są nie tylko liczebnością populacji czy osób zatrudnionych, lecz również poziomem wiedzy, umiejętności, kreatywnością, przedsiębiorczością, stanem zdrowia itp. W interesie władz gminy jest zabieganie o nowych mieszkańców, gdyż ich obecność przyczynia się do zwiększenia dochodów budżetowych³.

Aktualna struktura demograficzna, która jest rezultatem przeszłych procesów, determinuje przyszłe kształtowanie zjawisk demograficznych i społecznych. Od liczby ludności, przekroju grup wiekowych, wskaźnika przyrostu naturalnego oraz dalszych prognoz powinny zależeć kolejne decyzje władz samorządowych, które wpłyną na kierunki podejmowanych działań na rzecz rozwiązywania obecnych oraz przewidywanych w przyszłości problemów społecznych. W ujęciu strategicznym, wyniki analizy demograficznej powinny determinować politykę rozwojową gminy, w tym kwestię inwestycji skierowanych do poszczególnych grup odbiorców (szkoły, place zabaw, dom seniora itp.). Poniżej zaprezentowano wykres przedstawiający liczbę ludności w gminie Wodzisław w latach 2010-2022.

Wykres 1. Liczba ludności gminy w latach 2010-2022

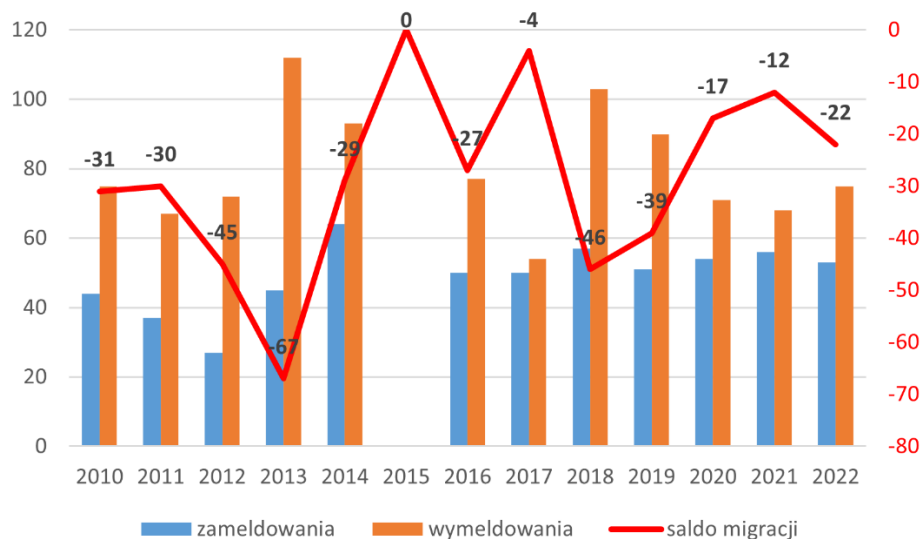
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

³ Strategia Demograficzna 2040

Na przestrzeni analizowanych lat można zaobserwować stały spadek liczby mieszkańców gminy. Na koniec grudnia 2022 roku gmina Wodzisław liczyła 6428 mieszkańców, czyli o 1071 mniej niż w roku 2010 (spadek o 14,3%). Gwałtowny spadek liczby mieszkańców w roku 2020 nie jest jednak spowodowany procesami demograficznymi, a zmianą wartości bazowej bilansu stanu i struktury ludności stosowanej przez Główny Urząd Statystyczny. Wynika to z faktu, że od 2020 roku bazą wyjściową bilansu stanu i struktury ludności są wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2021. W związku z tym dane, jak i wskaźniki odnoszące się do liczby i struktury ludności (płeć, grupy wieku) od 2020 roku zostały przeliczone zgodnie z bilansem przygotowanym w oparciu o wyniki NSP 2021. Można zatem powiedzieć, że dane te zostały zaktualizowane.

Zmniejszenie liczby ludności gminy jest zjawiskiem niepożądanym, w dłuższej perspektywie czasu mogącym w negatywny sposób odbić się między innymi na budżecie gminy. Sama dynamika zmian liczby mieszkańców nie oddaje pełnego obrazu gminy w kontekście zmian demograficznych. Koniecznym jest jeszcze ustalenie struktury gminy, czyli analizy jakościowej. Szukając powodów ostatnich spadków liczby ludności można w następstwie pokusić się o oszacowanie dalszych prognoz demograficznych. Mając dopiero taki pełny obraz należy określić potencjały i zagrożenia jakie z tego tytułu mogą mieć miejsce w jednostce.

Wykres 2. Zameldowania, wymeldowania oraz saldo migracji w gminie Wodzisław

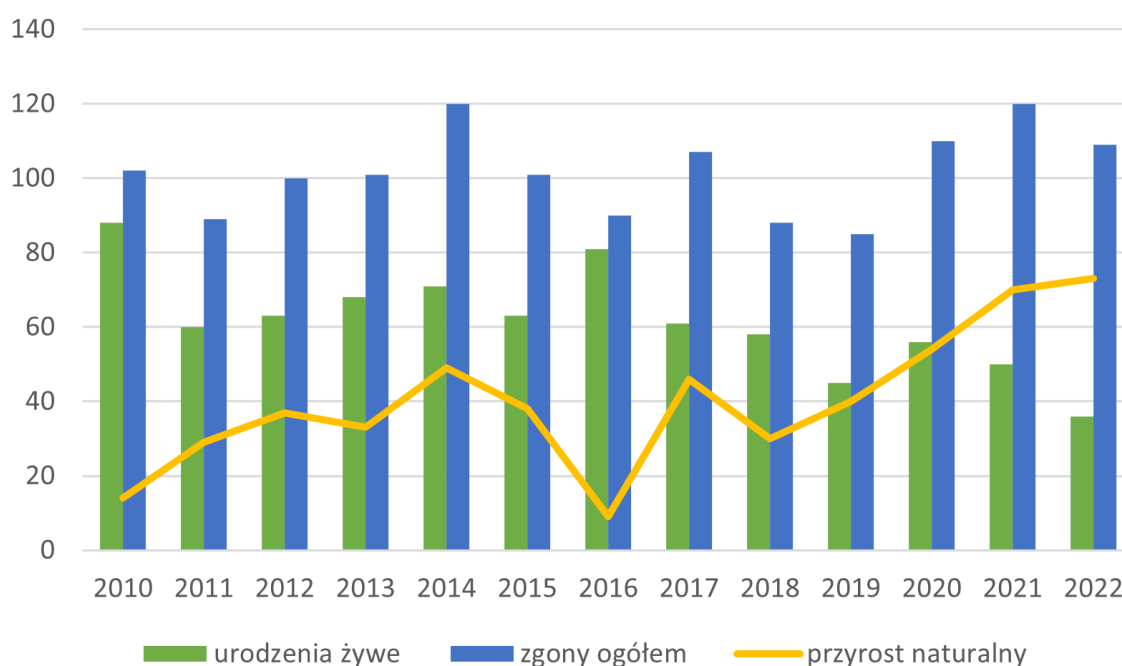
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Jedną z przyczyn zmniejszenia liczby ludności gminy może być opuszczanie gminy przez jej dotychczasowych mieszkańców. Zjawisko to można opisać saldem migracji, które liczone jest jako różnica zameldowań i wymeldowań. W przypadku gminy Wodzisław w całym analizowanym okresie czasu saldo migracji miało wartość ujemną (GUS nie podaje danych za rok 2015 – przyjęta została

wartość „0”). Według tych danych gminę w tym okresie opuściło o 369 więcej osób niż się w niej zameldowało.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym dynamikę zmian w strukturze demograficznej gminy jest przyrost naturalny. Określa on różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów na przestrzeni konkretnego roku. Korzystając z danych Głównego Urzędu Statystycznego można zauważyć, że na przestrzeni lat 2010-2022 przyrost naturalny przyjmował wartość ujemną, czyli w każdym analizowanym roku, liczba zgonów była większa niż liczba urodzeń. Dodatkowo w ostatnich latach różnica ta jeszcze się powiększa.

Wykres 3. Przyrost naturalny w gminie Wodzisław

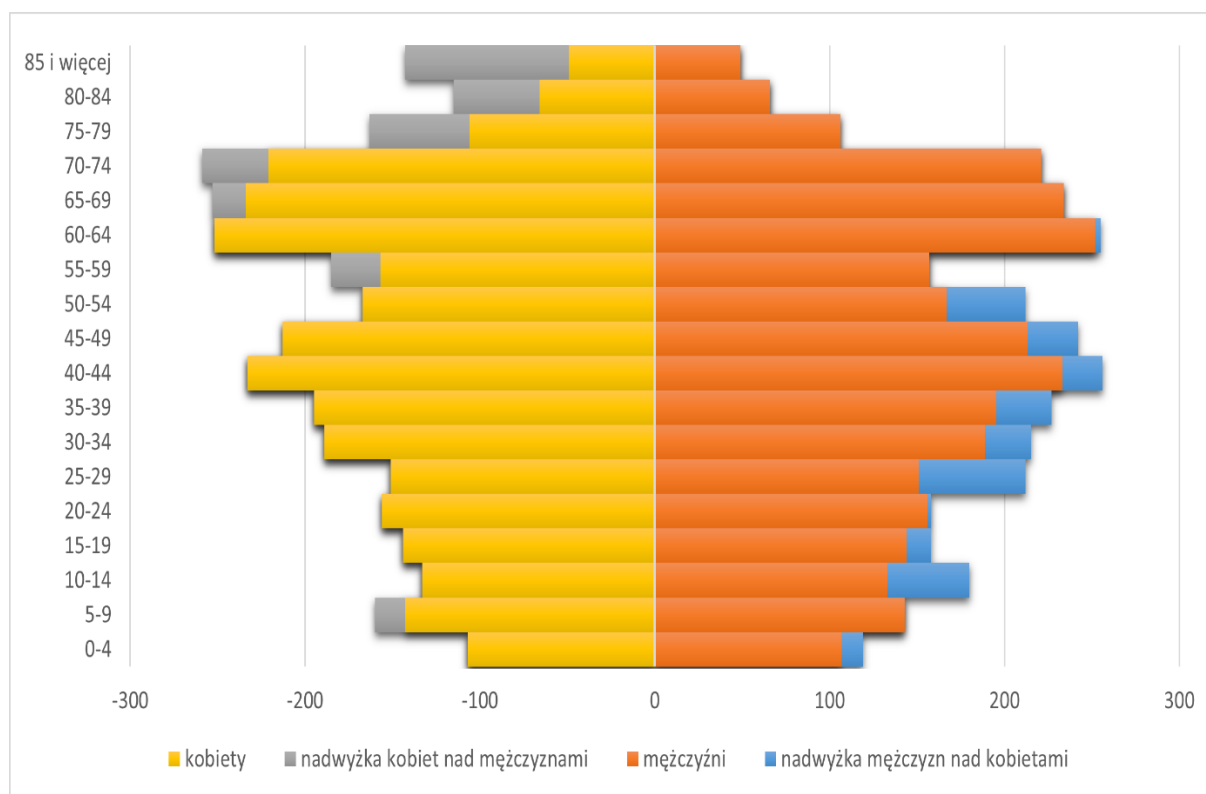
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Ważnym aspektem analizy jakościowej jest tzw. Piramida wieku, prezentująca rozkład ludności z uwzględnieniem płci oraz grup wiekowych. Ujęcie mieszkańców gminy w ten sposób pozwala na spojrzenie na aktualną strukturę ludności pod kątem przyszłych procesów demograficznych. Piramidy wieku dzielimy na progresywne, regresywne i zastojowe. Piramida typu progresywnego pokazuje zwiększanie się liczby ludności, typu zastojowego obrazuje sytuację w której liczba dzieci jest taka sama jak liczba dorosłych, typu regresywnego obrazuje zmniejszanie się liczby ludności.

Jak wynika z piramidy wieku, gmina Wodzisław jest przykładem społeczeństwa regresywnego. Największą grupę mieszkańców stanowią osoby w wieku między 60 a 74 rokiem życia, a liczba młodych mieszkańców zmniejsza się w trzech pierwszych grupach wiekowych. Pomimo, że kobiety stanowią trochę ponad połowę mieszkańców gminy, to z powyższej piramidy wieku wyraźnie widać, że wśród osób w wieku produkcyjnym ma miejsce stała przewaga mężczyzn nad kobietami. To ta grupa wiekowa

odpowiada w większości przypadków za zakładanie rodziny, dlatego w społeczeństwie liczącym na zwiększenie przyrostu naturalnego, oczekiwana jest nadwyżka kobiet nad mężczyznami. W gminie Wodzisław przewaga kobiet uwidacznia się dopiero w grupach powyżej 65 roku życia, największe wartości procentowe przyjmując wśród mieszkańców powyżej 85 roku życia, co wynika z różnicy w średniej długości życia obu płci.

Wykres 4. Piramida wieku GUS (2022r.)

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Ważnym elementem struktury demograficznej ludności mającym wpływ na przebieg procesów demograficznych jest wiek ludności, przekładający się na odsetek ludności w wieku produkcyjnym. Przy powyższej piramidzie wieku wspomniano, że wśród mieszkańców w wieku produkcyjnym przeważają mężczyźni, co będzie miało swoje odzwierciedlenie w przyszłych procesach demograficznych.

Na przestrzeni ostatnich 12 lat zmniejszyła się liczebność osób w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym i tym samym zwiększeniu uległ odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn). Stanowi to o niekorzystnym obrazie demograficznym gminy. Przyjmuje się, że społeczeństwo z 20% odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym określa się mianem „społeczeństwa starzejącego” się. W przypadku gminy Wodzisław w roku 2022 było to 28,95% ludności. Dodatkowo, wcześniejsza analiza opierająca się między innymi na piramidzie wieku nie wskazuje na możliwość szybkiego złamania tego trendu i zwiększenia udziału osób w wieku przedprodukcyjnym.

Wykres 5. Ludność gminy Wodzisław wg ekonomicznych grup wieku

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W kontekście planowania działań niniejszej strategii rozwiązywania problemów społecznych należy założyć zwiększenie zapotrzebowania na usługi opiekuńcze i rehabilitacyjne dla osób starszych w najbliższej przyszłości oraz działania ukierunkowane na ich dalszą aktywizację w środowisku lokalnym, zwłaszcza osób przechodzących na emeryturę.

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Organizują ją zarówno organy administracji rządowej jak i samorządowej, współpracując z organizacjami społecznymi, Kościołem, związkami wyznaniowymi oraz innymi osobami fizycznymi i prawnymi⁴.

Podstawową jednostką systemu pomocy społecznej gminy Wodzisław jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu, który realizuje zadania określone nie tylko w ustawie o pomocy społecznej, ale również wynikające z innych aktów prawnych tj.: ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, ustawy o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, ustawy o powszechnym ubezpieczeniu społecznym, ustawy o ochronie zdrowia psychicznego itp. Przy realizacji niektórych zadań kadra Ośrodka Pomocy Społecznej współpracuje

⁴ <https://www.gov.pl/web/rodzina/pomoc-spoeczna>

między innymi z Wydziałem Polityki Społecznej Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach, Powiatowym Urzędem Pracy w Jędrzejowie, Sądem, Policją, placówkami szkolnymi, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jędrzejowie, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołem Interdyscyplinarnym, kuratorami, placówkami służby zdrowia, komornikami oraz organizacjami pozarządowymi.

Każda osoba oraz rodzina nie będąca w stanie samodzielnie rozwiązać swoich problemów ma prawo zwrócić się z prośbą o pomoc do Ośrodka Pomocy Społecznej. Prawo do wsparcia udzielanego przez Ośrodek mają osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. Pomoc udzielana przez Ośrodek Pomocy Społecznej może mieć charakter finansowy i niepieniężny. Do świadczeń niepieniężnych realizowanych przez ośrodek należy zaliczyć:

- Pracę socjalną - udzielana jest osobom/ rodzinom na rzecz poprawy ich funkcjonowania w środowisku lokalnym, może być prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny. Udzielana jest bez względu na posiadany dochód, również osobom/ rodzinom nie korzystającym ze świadczeń pomocy społecznej.
- Składki na ubezpieczenie zdrowotne.
- Sprawienie pogrzebu odbywa się w sposób ustalony przez gminę, zgodnie z wyznaniem zmarłego, w przypadku gdy rodzina nie jest w stanie zorganizować pogrzebu lub jest brak rodziny.
- Schronienie. GOPS udziela pomocy osobom bezdomnym w postaci zapewnienia schronienia w schronisku lub noclegowni. Możliwa jest forma pomocy w postaci przyznania zasiłku celowego z przeznaczeniem na opłacenie pobytu w ośrodku.
- Posiłek. Zgodnie z ustawą Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia gorący posiłek osobom, które własnym staraniem nie mogą go sobie zapewnić. Od kilku lat ośrodek realizuje program dożywiania dzieci w szkołach.
- Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania. Udzielane są one osobom, które z powodu wieku, choroby itd. potrzebują pomocy osób trzecich.
- Specjalistyczne usługi opiekuńcze – dostosowane są do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi i świadczone w miejscu ich zamieszkania.

Do świadczeń o charakterze pieniężnym należy wymienić:

- Zasiłek celowy - pomoc w tej formie przeznaczona jest głównie na zakup żywności, opału, opłaty za energię. W przypadku stwierdzenia marnotrawstwa przyznanych świadczeń pomoc jest ograniczana lub odmawiana. Z uwagi na dobro osób będących na utrzymaniu osoby

ubiegającej się o pomoc finansową w przypadku marnotrawstwa przyznawana jest pomoc w formie niepieniężnej, np. zakupu żywności. Szczególnym rodzajem zasiłku celowego (niezależnie od dochodu) jest zasiłek celowy z powodu zdarzenie losowego.

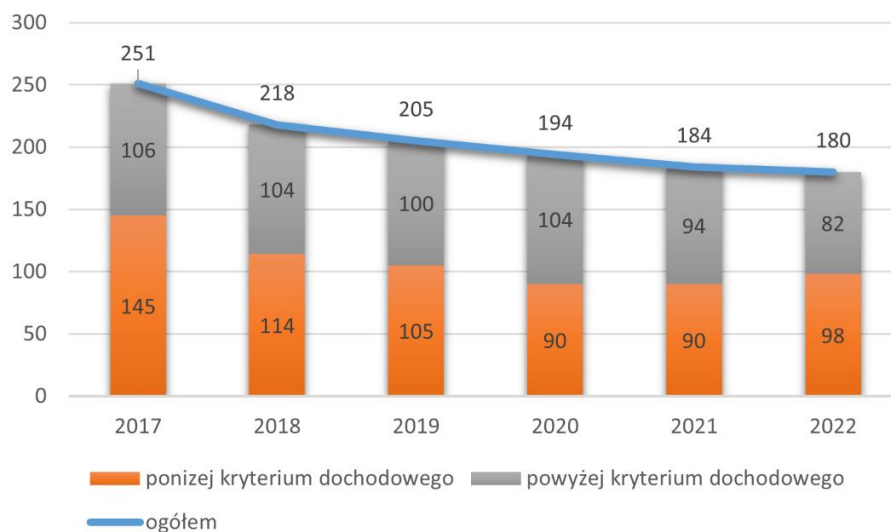
- Specjalny zasiłek celowy - przysługuje w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy dochód rodziny przekracza kryterium dochodowe określone w ustawie.
- Zasiłek okresowy - pomoc w formie zasiłków okresowych przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, itd., w przypadku, gdy dochód rodziny jest niższy od kryterium dochodowego określonego w ustawie.
- Zasiłek stały - przysługuje pełnoletniej osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

W 2022 roku w Ośrodku Pomocy Społecznej w Wodzisławiu zatrudnionych było 8 osób (stan na 31 grudnia), z czego 4 osoby to pracownicy socjalni. Wszystkie zatrudnione osoby mają wykształcenie wyższe, a jedna specjalizację z organizacji pomocy społecznej.

Podstawowym wskaźnikiem analizy systemu pomocy społecznej na terenie gminy jest określenie liczby osób korzystających z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej. W przypadku gminy Wodzisław, liczba klientów pomocy społecznej zmniejszała się z każdym kolejnym rokiem. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego beneficjentami środowiskowej pomocy społecznej w 2022 roku było 180 rodzin, przy 251 w roku 2017. Patrząc pod kątem kryterium dochodowego, jedynie w latach 2020-2021 większość rodzin otrzymujących pomoc nie spełniała kryterium dochodowego. Na uwagę zasługuje również rok 2022, gdzie po raz pierwszy w analizowanym okresie zwiększyła się liczba rodzin otrzymujących wsparcia, których dochód był poniżej kryterium dochodowego.

W ostatnich latach zmieniała się również struktura rodzin otrzymujących pomoc. Różnorodność ta dotyczy między innymi liczebności gospodarstw domowych, typów rodzin, obszarów problemowych czy struktury wiekowej klientów. Obecnie, pomoc najczęściej kierowana jest do osób starszych, samotnie gospodarujących. W przypadku rodzin, są to rodziny wielodzietne i niepełne.

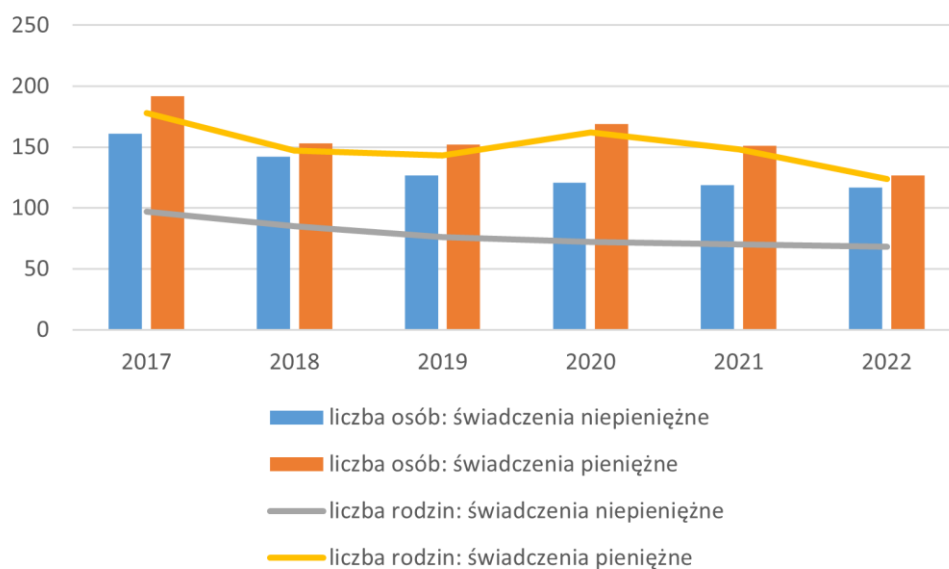
Wykres 6. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2017-2022 z uwzględnieniem kryterium dochodowego

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Najczęstszą formą pomocy są świadczenia (wymienione powyżej). Świadczenia pomocy społecznej są zróżnicowane, niektóre z nich mają charakter obligatoryjny, a inne fakultatywny. Każdy rodzaj świadczenia ma ustawowo określone przesłanki będące podstawą ich przyznania. Wyodrębnić można następujące rodzaje świadczeń: w naturze, pieniężne oraz usługi. Wszystkie świadczenia udzielane są bezpłatnie, odpłatnie lub za częściową odpłatnością w zależności od kryterium dochodowego rodziny. Poniższy wykres prezentuje liczbę osób oraz rodzin, które skorzystały ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych w latach 2017-2022. Część rodzin otrzymywała oba rodzaje świadczeń.

Wykres 7. Liczba osób i rodzin korzystających ze świadczeń w latach 2017-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Analizując liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej można wyciągnąć trzy główne wnioski:

- w każdym roku większość realizowanych świadczeń miała charakter pieniężny,
- systematycznie zmniejsza się liczba osób i rodzin korzystających ze świadczeń niepieniężnych,
- w roku 2020 wzrosła liczba mieszkańców korzystających ze świadczeń pieniężnych.

Z danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu wynika, że o pomoc socjalną najczęściej zwracają się osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe oraz rodziny wielodzietne z co najmniej 3 dziećmi. Ze świadczeń pieniężnych częściej korzystają gospodarstwa jednoosobowe, natomiast rodziny wielodzietne są częstszymi beneficjentami pomocy niefinansowej.

Trzema najczęstszymi powodami korzystania z pomocy społecznej na terenie całej gminy Wodzisław w roku 2022 było ubóstwo, bezrobocie oraz niepełnosprawność. Z poniższej tabeli wynika, że taka sytuacja miała miejsce w trzech z ostatnich czterech lat. Jedynie w roku 2020 więcej rodzin otrzymało pomoc z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby niż z powodu niepełnosprawności (jedna rodzina więcej).

Tabela 1. Powody przyznania pomocy przez OPS w Wodzisławiu w latach 2019-2022

Powód	2019	2020	2021	2022
Długotrwała lub ciężka choroba	42	39	32	22
Ubóstwo	75	67	62	65
Bezrobocie	67	62	54	61
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	14	10	12	12
Niepełnosprawność	51	38	37	39
Potrzeba ochrony macierzyństwa	23	18	14	15
Alkoholizm	10	8	6	4
Zdarzenie losowe	3	4	5	0
Przemoc domowa	2	1	1	1
Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z ZK	4	5	2	1
Bezdomność	3	7	5	5
Sytuacja kryzysowa	2	3	1	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	4	0
Narkomania	0	0	0	0
Sieroctwo	0	0	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Dużą część klientów pomocy społecznej stanowią osoby długotrwale korzystające z wsparcia. Jest to często związane z trudną sytuacją materialną tych rodzin oraz z nieumiejętnością odnalezienia się w obecnych realiach społeczno-gospodarczych. Osoby te wymagają podjęcia szczególnych działań mających na celu usamodzielnienie ich od pomocy społecznej.

Pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu realizują również inne zadania zlecone czy to przez Burmistrza Gminy czy przez administrację rządową. Dużym wyzwaniem w ostatnim roku była obsługa tzw. wniosków o dodatek węglowy. Od 17 sierpnia do końca listopada 2022 roku złożono 2496 wniosków o dodatek węglowy, z czego pomoc przyznano dla 1842 wnioskodawców. Również do 30 listopada mieszkańcy mogli składać wnioski z tytułu wykorzystania niektórych źródeł ciepła (pelet, drewno, gaz). O dodatek ten złożono 270 wniosków, z czego pomoc przyznano 234 wnioskodawcom.

Opisana struktura klientów Ośrodka Pomocy Społecznej odzwierciedla potrzebę utrzymania dotychczasowego poziomu nakładów ponoszonych przez Gminę na wsparcie finansowe mieszkańców, gdyż ich sytuacja ekonomiczna w najbliższym czasie nie ulegnie poprawie ze względu na ograniczone możliwości pozyskania dodatkowych dochodów własnych, pogarszającą się sytuację ekonomiczną rodzin, starzenie się społeczeństwa, niskie emerytury oraz rosnące koszty utrzymania.

Edukacja

Na terenie gminy Wodzisław działa Przedszkole Samorządowe w Wodzisławiu, trzy samorządowe szkoły podstawowe w miejscowościach Brzeście, Lubcza i Wodzisław (dwie pierwsze z oddziałami przedszkolnymi) oraz trzy placówki oświatowe prowadzone przez stowarzyszenia (wszystkie z oddziałami przedszkolnymi):

- Szkoła Podstawowa im. Jednostki Ziemi Kieleckiej w Mierzawie prowadzona przez Stowarzyszenie „Radosna Szkoła” w Mierzawie,
- Szkoła Podstawowa w Niegosławicach prowadzona przez Stowarzyszenie „Rodzice Dzieciom” w Niegosławicach,
- Szkoła Podstawowa POMNIK TYSIĄCLECIA Partyzantów Ziemi Jędrzejowskiej w Piotrkowicach prowadzona przez Stowarzyszenie „Nasze Dzieci” w Piotrkowicach.

Nadrzędnym celem szkół podstawowych jest wszechstronny rozwój ucznia poprzez realizację zadań w zakresie nauczania, kształcenia umiejętności i wychowania. Dodatkowo podejmowane są działania opiekuńcze i profilaktyczne odpowiednio do istniejących potrzeb.

Tabela 2. Liczba uczniów w gminie Wodzisław

Liczba uczniów na dzień 30 września	2020	2021	2022
SSP Brzeście	73	68	59
SSP Lubcza	73	81	83
SSP Wodzisław	170	162	158
OGÓŁEM	316	311	300

SP Mierzawa	38	44	46
SP Niegosławice	59	60	54
SP Piotrkowice	56	53	56
OGÓŁEM	153	157	156
RAZEM	469	468	456

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie Miasta i Gminy Wodzisław.

W roku szkolnym 2022/2023 naukę w szkołach podstawowych rozpoczęło 456 uczniów, czyli o 13 mniej niż jeszcze w roku 2020/2021. Spadek liczby uczniów miał miejsce głównie w szkołach samorządowych: w SSP Brzeście – 14 uczniów, w SSP Wodzisław – 12 uczniów. W Samorządowej Szkole Podstawowej w Lubczy w okresie tym liczba uczniów zwiększyła się z 73 do 83.

Ważnym aspektem gminnego systemu edukacji jest baza lokalowa placówek oświatowych, która musi spełniać najnowsze wymagania i tym samym być przyjazna uczniom, również tym z niepełnosprawnością. Wszystkie szkoły podstawowe posiadają pracownie komputerowe i dostęp do Internetu. Budynki szkolne i otoczenie wokół zarządzane przez dyrektorów jednostek oświatowych spełniają podstawowe wymogi bezpieczeństwa oraz higieny nauki i pracy. Corocznie dokupowane są nowe pomoce dydaktyczne wspierające prowadzenie zajęć edukacyjnych.

Zgodnie z nowelizacją ustawy oświatowej z 2022 roku, w szkołach i przedszkolach muszą być zatrudnieni specjaliści: pedagodzy, pedagodzy specjaliści, psychologowie, logopedzi lub terapeuci pedagogiczni. W szkołach samorządowych w gminie Wodzisław w roku szkolnym 2023/2024 zatrudnienie specjalistów prezentuje się następująco:

- Samorządowa Szkoła Podstawowa w Brześciu (1,34 etatu):
 - logopeda - 0,33 etatu;
 - pedagog specjalny - 0,42 etatu;
 - psycholog - 0,36 etatu;
 - pedagog - 0,23 etatu;
- Samorządowa Szkoła Podstawowa w Lubczy (1,34 etatu):
 - logopeda - 0,33 etatu;
 - pedagog specjalny - 0,42 etatu;
 - psycholog - 0,36 etatu;
 - pedagog - 0,23 etatu;
- Samorządowa Szkoła Podstawowa w Wodzisławiu (1,86 etatu):
 - logopeda - 1/2 etatu;
 - pedagog specjalny - 0,43 etatu;

- psycholog - 0,41 etatu;
- pedagog - 0,52 etatu;
- Przedszkole Samorządowe w Wodzisławiu (0,77 etatu):
 - logopeda - 0,23 etatu;
 - pedagog specjalny - 0,27 etatu;
 - psycholog - 0,27 etatu.

Dla organów prowadzących szkoły podstawowe, ważną informacją jest liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych. Informacja ta, poparta danymi demograficznymi pozwala oszacować przewidywaną liczbę uczniów klas I w przyszłości. Liczbę „przedszkolaków” w gminie Wodzisław w ostatnich latach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Liczba dzieci w przedszkolu i oddziałach przedszkolnych w gminie Wodzisław

Liczba uczniów na dzień 30 września	2020	2021	2022
Przedszkole Samorządowe w Wodzisławiu	88	90	90
Oddział przedszkolny w SSP Lubcza	35	32	27
Oddział przedszkolny w SSP Brzeście	33	30	33
OGÓŁEM	156	152	150
Oddział przedszkolny w SP Mierzawa	12	10	12
Oddział przedszkolny w SP Niegostawice	23	25	20
Oddział przedszkolny w SP Piotrkowice	25	29	26
OGÓŁEM	60	64	58
RAZEM	216	216	208

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie Miasta i Gminy Wodzisław.

W roku szkolnym 2022/2023 w przedszkolu samorządowym oraz oddziałach przedszkolnych przy szkołach samorządowych uczyło się 150 dzieci. To o 6 mniej niż w roku szkolnym 2020/2021. W oddziałach przedszkolnych przy szkołach stowarzyszeniowych w ostatnich trzech latach uczyło się odpowiednio: 60, 64, 58 dzieci.

Ochrona zdrowia

Jednym z zadań gminy służącym zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie ochrony zdrowia publicznego, jest m.in. zabezpieczenie dostępności do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, położnictwa i ginekologii oraz stomatologii zgodnie z minimalnym planem zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki

zdrowotnej. Do zadań własnych gminy w zakresie zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej należy również:

- opracowywanie i realizacja oraz ocena efektów programów zdrowotnych wynikających z rozpoznanych potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy,
- przekazywanie powiatowi informacji o realizowanych programach zdrowotnych,
- inicjowanie i udział w wytyczaniu kierunków przedsięwzięć lokalnych, zmierzających do zaznajamiania mieszkańców z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia oraz ich skutkami,
- podejmowanie innych działań, wynikających z rozeznania potrzeb zdrowotnych i stanu zdrowia mieszkańców gminy.

Zgodnie z ustawą o zdrowiu publicznym zadania z zakresu zdrowia publicznego obejmują:

- monitorowanie i ocenę stanu zdrowia społeczeństwa, zagrożeń zdrowia oraz jakości życia związanej ze zdrowiem społeczeństwa,
- edukację zdrowotną dostosowaną do potrzeb różnych grup społeczeństwa, w szczególności dzieci, młodzieży i osób starszych,
- promocję zdrowia i profilaktykę chorób,
- działania w celu rozpoznawania, eliminowania lub ograniczania zagrożeń i szkód dla zdrowia fizycznego i psychicznego w środowisku zamieszkania, nauki, pracy i rekreacji,
- analizę adekwatności i efektywności udzielanych świadczeń opieki zdrowotnej w odniesieniu do rozpoznanych potrzeb zdrowotnych społeczeństwa,
- inicjowanie i prowadzenie badań naukowych oraz współpracy międzynarodowej w zakresie zdrowia publicznego,
- rozwój kadr uczestniczących w realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego,
- ograniczanie nierówności w zdrowiu wynikających z uwarunkowań społeczno-ekonomicznych,
- działania w obszarze aktywności fizycznej.

Nie wszystkie z wymienionych powyżej zadań leżą w gestii samorządu gminnego. Nikt nie oczekuje od władz gminy Wodzisław prowadzenia badań naukowych oraz współpracy międzynarodowej w zakresie zdrowia publicznego, ale większość z tego katalogu zadań znajduje swoje odzwierciedlenie w działaniach podejmowanych na rzecz mieszkańców gminy Wodzisław.

Usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej na terenie gminy Wodzisław świadczy Gminny Ośrodek Zdrowia w Wodzisławiu. Ośrodek posiada dwie filie (w miejscowościach Niegostawice i Lubcza) oraz Gabinet Rehabilitacji. Z korzystania z opieki medycznej świadczonej przez GOZ deklarowało 5830 osób, czyli około 90% populacji gminy. W Gminnym Ośrodku Zdrowia funkcjonują gabinety lekarzy POZ,

gabinet stomatologiczny, gabinet pielęgniarki środowiskowo – rodzinnej, gabinet rehabilitacji, gabinet położnej środowiskowo – rodzinnej, gabinet medycyny szkolnej oraz gabinet ginekologiczno-położniczy.

Jako główne problemy zdrowotne trapiące mieszkańców gminy Wodzisław należy wskazać przewlekłe choroby układu krążenia (wśród których dominuje nadciśnienie tętnicze i niedokrwienne choroby serca), nowotwory, infekcje górnych dróg oddechowych, cukrzycę oraz przewlekłe choroby układu mięśniowo-stawowego. Rok 2020 przyniósł pandemię wirusa SARS-CoV-2 co wymagało reorganizacji pracy instytucji publicznych, w tym Gminnego Ośrodka Zdrowia. Łącznie na COVID-19 zaszczepiło się niemal 61% mieszkańców gminy, z czego najwięcej w przedziale wiekowym 40-59 (1165 w pełni zaszczepionych osób).⁵

Epidemia koronawirusa wpłynęła na zmianę stylu życia ludności. Nagłe ograniczenie aktywności fizycznej, zła dieta, stres, ograniczenie wizyt u lekarza i badań diagnostycznych zwiększyły ryzyko zachorowania na choroby cywilizacyjne. Dodatkowo według Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF) jedna na siedem młodych osób w wieku od 10 do 19 lat cierpi na zdiagnozowane zaburzenia psychiczne. Organizacja łączy to bezpośrednio ze skutkami pandemii: zakłócenie dotychczasowego trybu życia, edukacji i rekreacji, jak również obawy o dochody rodziny i zdrowie powodują strach, gniew i troski o przyszłość. Zaburzenia te mogą mieć postać m.in. zaburzeń lękowych, depresji, problemów behawioralnych. Wpływ pandemii jest zatem poważny i będzie odczuwalny przez wiele kolejnych lat. Promowanie zdrowia psychicznego młodych ludzi jest ważnym wkładem w ich dobre samopoczucie, rozwój oraz udział w społeczeństwie. W takiej sytuacji jeszcze ważniejsze stały się działania edukacyjne i profilaktyczne skierowane do mieszkańców. Głównym podmiotem realizującym działania profilaktyki zdrowotnej jest Gminny Ośrodek Zdrowia w Wodzisławiu. Na wyróżnienie zasługuje inicjatywa pod nazwą „Biała sobota”. Jest to corocznie organizowana akcja ułatwiająca mieszkańcom gminy skorzystanie z badań profilaktycznych oraz konsultacji ze specjalistami. W 2022 roku ze wszystkich oferowanych podczas „Białej soboty” możliwości badań, konsultacji i usług skorzystało 526 mieszkańców gminy.

Działalność kulturowa

Działalność kulturową gminy Wodzisław uwarunkowuje jej wiejski (pomimo praw miejskich Wodzisławia) charakter oraz położenie administracyjne. Charakterystyka działalności instytucji kultury na terenie gminy wiejskiej znacząco różni się od funkcjonowania takich instytucji w dużym ośrodku miejskim. Zamiast specjalizacji

⁵ <https://www.gov.pl/web/szczepienia-gmin#/poziomwyszczepienia>

pojawia się uniwersalność, ponieważ wymagają tego ograniczone zasoby oraz wymagania stawiane przed pracownikami.

Jednostką organizacyjną gminy, funkcjonującą w obszarze kultury jest Gminna Biblioteka Publiczna w Wodzisławiu, która posiada dwie filie biblioteczne we wsiach Brzeście i Nawarzyce. Biblioteka wspomaga szeroko rozumianą edukację społeczną. Jako lokalny ośrodek kultury zapewnia szeroki dostęp do wiedzy, pełni funkcję inicjującą działania w sferze kultury oraz aktywnie promuje czytelnictwo. Uniwersalny charakter zbiorów bibliotecznych i jego systematyczne uzupełnianie sprzyja zaspokajaniu potrzeb użytkowników różnych grup wiekowych. Biblioteka będąc jedyną samorządową instytucją kultury na terenie gminy Wodzisław aktywnie promuje wszelką działalność kulturalną organizując lub współorganizując lokalne imprezy kulturalne, ciekawe zajęcia dla najmłodszych mieszkańców, współpracując w wielu działaniach ze szkołami oraz świetlicami. Pomimo obostrzeń sanitarnych w latach 2020-2021 Biblioteka nie zawiesiła swojej działalności, jednak nie wszystkie zaplanowane działania mogły zostać zrealizowane.

Za lokalne centra kulturalne gminy, o charakterze uzupełniającym, ale również organizujące czas wolny oraz integrujące lokalną społeczność, należy uznać świetlice wiejskie w Brześciu, Konarach, Piotrkowicach, Przyrębie, Wodzisławiu, Nawarzacach i w Przewodach. We wszystkich tych placówkach zatrudnione są tzw. „świetlicowe” na połowę etatu. Dodatkowo na terenie gminy są tzw. świetlice nieetatowe. Obiekty te (o zróżnicowanym stanie technicznym) są systematycznie remontowane i wyposażane, a działalność w nich ogranicza się głównie do miejsca spotkań młodzieży oraz organizacji zebrań wiejskich, strażackich lub spotkań rodzinnych.

Ważnym elementem lokalnego kulturowego krajobrazu gminy Wodzisław jest Zespół „Mozgawianie” oraz Młodzieżowa Orkiestra Dęta. Zespół „Mozgawianie” liczy obecnie 10 osób i prezentuje swój dorobek artystyczny na uroczystościach gminnych i kościelnych. Z kolei Młodzieżowa Orkiestra Dęta działa przy Samorządowej Szkole Podstawowej w Lubczy. W zajęciach uczestniczy 20 uczniów klas II-VIII w dwóch grupach: grupa początkująca oraz zaawansowana.

Działalność sportowa

Infrastruktura sportowa gminy opiera się głównie na zasobach Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Wodzisławiu. Ośrodek wyposażony jest w boisko wielofunkcyjne, dwa korty tenisowe, bieżnię lekkoatletyczną 60m, skocznie do skoku w dal i trójskoku, siłownię zewnętrzną składającą się z sześciu urządzeń, plac zabaw dla dzieci, zewnętrzny stół tenisowy, dwa stoły szachowe. Dodatkowo w budynku GOSiR znajduje się strzelnica z siedmioma stanowiskami strzeleckimi, sala z dwoma stołami tenisowymi i stołem do piłkarzyków oraz

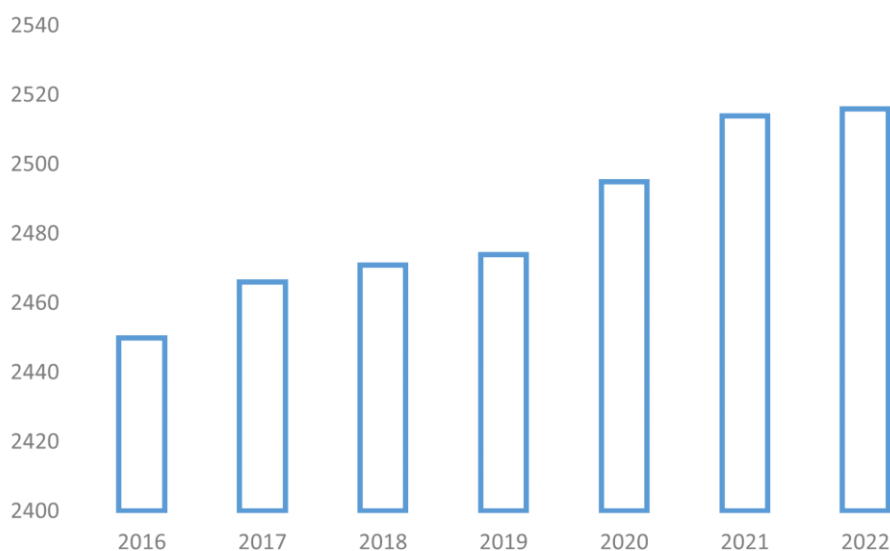
siłownia wewnętrzna z kilkunastoma urządzeniami. Z siłowni oprócz mieszkańców korzystali również zawodnicy Klubu Sportowego „Partyzant”. Klub dysponuje obiektem sportowym na którym znajdują się dwa boiska piłkarskie – pełnowymiarowe, zweryfikowane do rozgrywania zawodów ligowych. Przy głównej płycie boiska jest również budynek administracyjno-socjalny oraz trybuny sportowe. Oprócz rozgrywek w klasie B, w klubie trenowali również młodzicy młodsi (22 zawodników) oraz juniorzy młodsi (26 zawodników).

Mieszkalnictwo

Dla prawidłowego funkcjonowania rodziny potrzebują odpowiednich warunków mieszkaniowych, ponieważ brak swojego mieszkania często bywa powodem wstrzymującym decyzję młodych małżeństw o powiększeniu rodziny. Główny Urząd Statystyczny dysponuje danymi informującymi o liczbie wszystkich mieszkań prywatnych na terenie gminy. Z danych tych wynika, że od 2016 roku na terenie gminy Wodzisław przybyło 66 nowych mieszkań. Najwięcej przybyło w latach 2020-2021 (+21 oraz + 19) co może pośrednio wiązać się z ówczesnymi obostrzeniami sanitarnymi ograniczającymi swobodę przemieszczania się. Na koniec 2022 rok w gminie było 2516 mieszkań, czyli średnio na jedno przypadają 2,55 osoby.

Wykres 8. Budynki mieszkalne w gminie Wodzisław w latach 2016-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Główny Urząd Statystyczny umożliwia analizę gminy pod kątem procentowego budynków mieszkalnych podłączonych do wodociągu i kanalizacji oraz wyposażonych w łazienkę, ustęp spłukiwany oraz centralne ogrzewanie. Według tych statystyk na koniec 2021 roku niemal 91% mieszkań podłączonych

było do wodociągu oraz 13% miało dostęp do sieci kanalizacyjnej. Sieć kanalizacyjna w gminie Wodzisław ma długość ok. 17 km i nie była rozbudowywana w ostatnich latach.

Dane dotyczące wyposażenia mieszkań w ustęp spłukiwany, łazienkę i centralne ogrzewanie kończą się na 2021 roku. Z informacji tych wynika, że jedynie niemal 74% mieszkań ma łazienkę, blisko 79% ustęp spłukiwany a centralnym ogrzewaniem dysponuje jedynie 70% mieszkań na terenie gminy.

Tabela 4. Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
wodociąg	80,9	81,0	81,1	81,2	90,6	90,6	b.d.
kanalizacja	11,3	11,4	11,9	12,2	12,9	13,2	13,4
ustęp spłukiwany	70,6	70,9	71,0	71,1	78,6	78,6	b.d.
łazienka	66,3	66,6	66,7	66,9	73,8	73,8	b.d.
centralne ogrzewanie	55,9	56,2	56,4	56,6	69,7	69,6	b.d.

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Lokalny rynek pracy

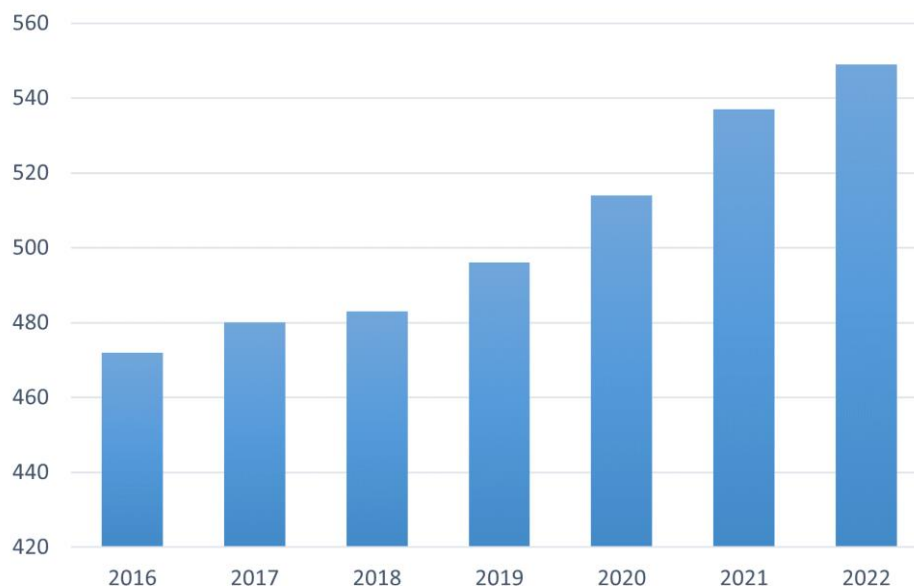

Polityka społeczna gminy połączona jest nierozdzielnie z lokalną sytuacją gospodarczą. W największym stopniu to właśnie rynek pracy wpływa na profil rodzin korzystających z pomocy społecznej, między innymi poprzez zjawisko bezrobocia, ubóstwa wynikającego z niskich wynagrodzeń, pracy na „czarno”, długotrwałej rozłąki z rodziną. Władze gminy nie mają bezpośrednich narzędzi do kreowania lokalnego rynku pracy, ale poprzez swoje kompetencje mogą wpływać na jego rozwój. Jednym ze sposobów jest przyciągnięcie przedsiębiorstw i zachęcenie ich do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gminy. Dzięki temu nie tylko wzrastają dochody własne gminy przez zwiększenie jej wpływów z podatku od nieruchomości i z udziałów w PIT i CIT, ale również przyczynia się to do powstania nowych miejsc pracy i zmniejszenia liczby osób bezrobotnych na obszarze tej jednostki samorządu terytorialnego. Bezrobocie wiąże się nie tylko z koniecznością pomocy materialnej rodzinie, ale również ze zmniejszeniem potencjalnych wpływów podatkowych z tytułu udziału w podatkach centralnych.

Ocena lokalnego rynku pracy przez poszczególnych mieszkańców jest subiektywnym odczuciem. To co można obiektywnie opisać to ilość oraz struktura przedsiębiorczości na obszarze gminy. Służą do tego dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazujące ilość podmiotów gospodarki narodowej na danym terytorium. Pod pojęciem „podmiotów gospodarki narodowej” należy rozumieć osoby prawne, jednostki organizacyjne, które nie posiadają osobowości prawnej (również ich zakłady, oddziały, filie stanowiące ich jednostki lokalne) oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pojęcie to nie ogranicza się zatem tylko do przedsiębiorców zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji i Informacji

o Działalności Gospodarczej. W gminie Wodzisław na przestrzeni ostatnich siedmiu lat stale rosła liczba podmiotów gospodarki narodowej: z 472 w 2016 roku do 549 w roku 2022. Oznacza to wzrost o ponad 16%. Za ten przyrost odpowiadały głównie podmioty z sektora prywatnego.

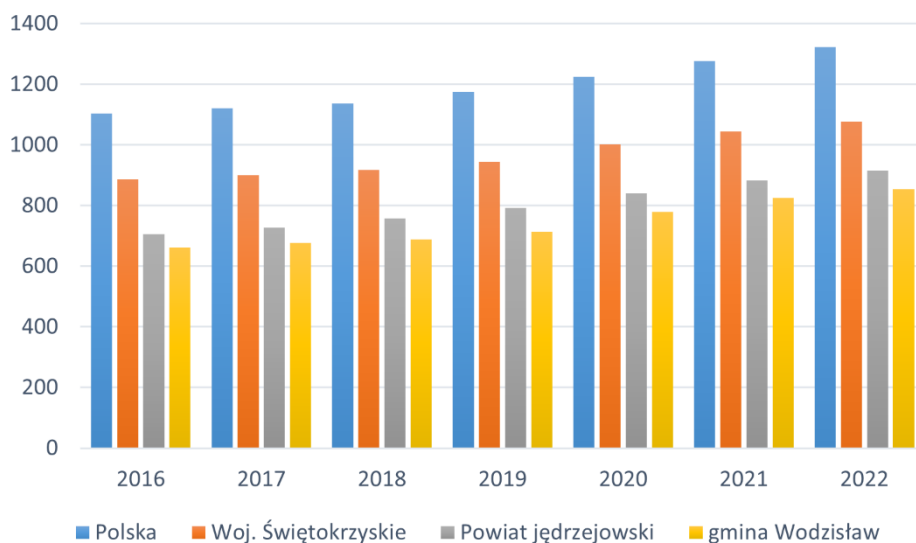
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Wodzisław w latach 2016-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Jednym ze sposobów mierzenia przedsiębiorczości lokalnej społeczności jest przedstawienie wskaźnika prezentującego liczbę podmiotów gospodarki narodowej przypadających na określoną liczbę ludności. W przypadku gminy Wodzisław wskaźnik ten, pomimo systematycznego wzrostu, wypada niekorzystnie w porównaniu ze średnią liczoną dla powiatu jędrzejowskiego, województwa świętokrzyskiego oraz kraju. W 2022 roku w gminie Wodzisław przypadały 854 podmioty na 10 tysięcy mieszkańców, co stanowiło blisko 65% wartości dla kraju. Jak wynika z poniższego wykresu, w całym siedmioletnim analizowanym okresie wskaźnik ten był niższy od wartości dla jednostek wyższego szczebla. Na uwagę zasługuje fakt, że porównując tempo wzrostu wskaźnika w gminie, województwie oraz kraju, otrzymamy informację, że w analizowanym okresie Gmina Wodzisław „nadrobiła” względem tych jednostek. W 2016 roku wskaźnik dla gminy stanowił 74,52% wartości wskaźnika wojewódzkiego oraz 59,93% wartości wskaźnika dla kraju. W 2022 roku wartości te wyglądały następująco: 79,29% oraz 64,55%. W przypadku powiatu jędrzejowskiego, różnica w udziale podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców nieznacznie się zwiększyła: z 93,63% do 93,33%.

Wykres 10. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W 2022 roku spośród wszystkich zarejestrowanych podmiotów na terenie gminy, najwięcej funkcjonowało w sekcji G: *handel hurtowy i detaliczny oraz naprawą pojazdów samochodowych, włączając w to motocykle* (21,49%). Jest to ogólnopolska tendencja, którą doskonale można zaobserwować w pozostałych gminach województwa świętokrzyskiego. Kolejnym najliczniejszym sektorem gospodarki było *budownictwo* (14,03%), *przetwórstwo przemysłowe* (12,57%) oraz *pozostała działalność usługowa* (12,02%). W tych czterech sektorach działało łącznie ponad 60% firm w gminie Wodzisław. Szczegółowy udział podmiotów w poszczególnych sektorach gospodarki prezentuje poniższa tabela.

Tabela 5. Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007 (rok 2022)

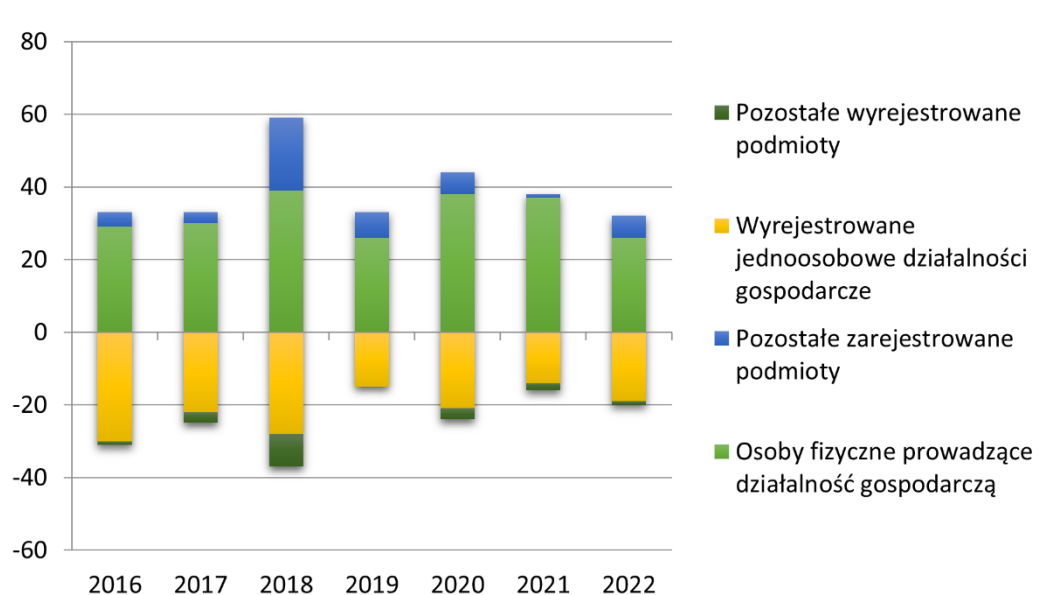
Sekcja PKD2007	Liczba firm
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	34
górnictwo i wydobywanie	0
przetwórstwo przemysłowe	69
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1
budownictwo	77
handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	118
transport i gospodarka magazynowa	35
działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	6
informacja i komunikacja	8
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	16
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	9

działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	30
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	18
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	21
edukacja	16
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	15
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7
pozostała działalność usługowa	66
organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Sam przekrój sektorowy nie informuje w pełni o specyfice lokalnej przedsiębiorczości. Istotnym zagadnieniem jest również kwestia własnościowa podmiotów. Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego sektor prywatny stanowi prawie 97% lokalnego rynku pracy. Spośród niego największą grupę pracodawców stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, co ukazuje siłę i potencjał tkwiący w tej części gospodarki. Na terenie gminy nie funkcjonował żaden zakład zatrudniający przynajmniej 250 osób i jedynie 2 podmioty zatrudniające między 50 a 249 osób – z czego jeden to Urząd Miasta i Gminy w Wodzisławiu. Z racji na wysoki udział jednoosobowych działalności gospodarczych w ogóle podmiotów, to właśnie ten rodzaj działalności cechował największy zakres wahań podmiotów nowo zarejestrowanych do podmiotów wyrejestrowanych. Fakt ten, wynika między innymi z tego, że jednoosobowe działalności gospodarcze są bardziej podatne na dynamicznie zmieniającą się sytuację gospodarczą regionu oraz na zmiany w prawie.

Wykres 11. Nowo rejestrowane oraz wyrejestrowane działalności w latach 2016-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Jak wynika z powyższego wykresu od 2016 roku na terenie gminy rejestrowano więcej działalności gospodarczych niż ich wyrejestrowywano. Największa różnica miała miejsce w 2018 oraz 2021 roku,

gdzie w obu tych latach przybyło po 22 nowych podmiotów. Powyższy wykres nie uwzględnia jednak zawieszenia prowadzenia działalności gospodarczej. Na koniec grudnia 2022 roku 66 podmiotów zawiesiło swoją działalność – wszystkie to jednoosobowe działalności gospodarcze. Oznaczało to wzrost o 8 względem grudnia 2021 roku oraz o 18 względem roku 2020. Wynika z tego, że na każde 100 jednoosobowych działalności zarejestrowanych w gminie prawie 16 miało zawieszoną działalność.

Gmina Wodzisław jest gminą miejsko-wiejską o charakterze rolniczym, dlatego dla pełnego opisu stanu lokalnego rynku pracy należy analizę uzupełnić o informacje dotyczące gospodarstw rolnych.

Tabela 6. Charakterystyka gospodarstw rolnych w gminie Wodzisław pod kątem gospodarowanej powierzchni

	Ogółem	Do 1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	15 ha i więcej
Liczba gospodarstw	1122	13	415	317	158	219

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego zrealizowanego w roku 2020, na terenie gminy Wodzisław były 1122 gospodarstwa rolne. Największy odsetek stanowiły gospodarstwa małe, o powierzchni większej niż 1 hektar, ale mniejszej niż 5 hektarów – 37% . Najwięcej gospodarstw rolnych, oprócz dochodów z działalności rolniczej ma również dochody z pracy najemnej (45%) oraz emerytury i renty (27%). Są to grupy społeczne najbardziej zagrożone ubóstwem.

Tabela 7. Charakterystyka gospodarstw rolnych w gminie Wodzisław pod kątem źródeł dochodów

Źródła dochodu gospodarstw rolnych	Gospodarstwa indywidualne z dochodem z działalności rolniczej	z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	z dochodem z pracy najemnej	z dochodem z emerytury i renty	z dochodem. z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą
Liczba gospodarstw	1120	114	501	304	254

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

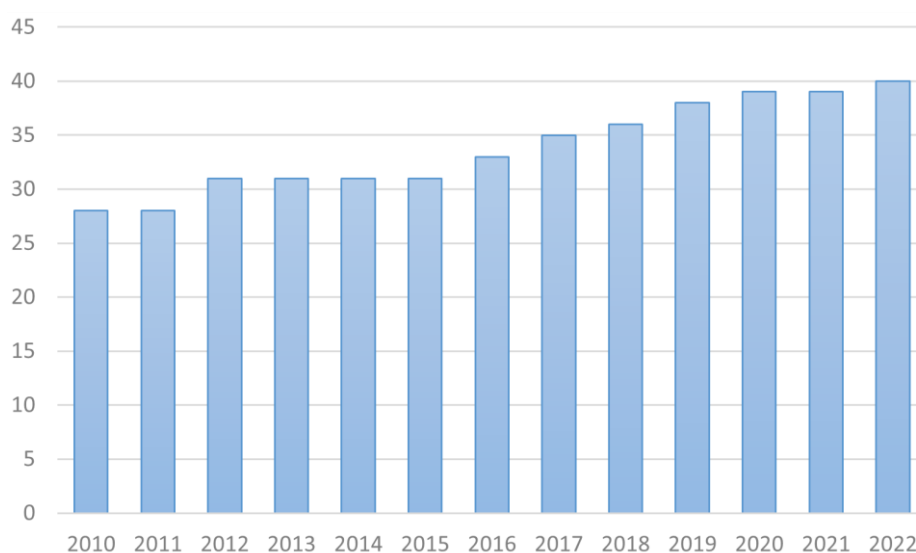
Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe mogą pełnić bardzo ważną funkcję w lokalnej społeczności uzupełniając zadania gminy poprzez realizację działań o charakterze kulturalnym i sportowym, pomoc mieszkańcom lub prowadzenie szkół. Zakres działalności organizacji jest bardzo szeroki, ale wymaga zaangażowania oraz wysokiego poziomu świadomości obywatelskiej. Organizacje pozarządowe, zwane również „trzecim sektorem” zagościły

w polskiej świadomości dopiero po przemianach ustrojowych w latach 90 XX wieku, ale potrafią już odgrywać olbrzymią rolę w niektórych aspektach naszego życia. W gminie Wodzisław w 2022 roku zarejestrowanych było 40 stowarzyszeń, organizacji społecznych oraz fundacji. To aż o 12 więcej niż w roku 2010. Rezultat ten był najwyższym w całym analizowanym przedziale czasu.

Wykres 12. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w gminie Wodzisław w latach 2010-2022

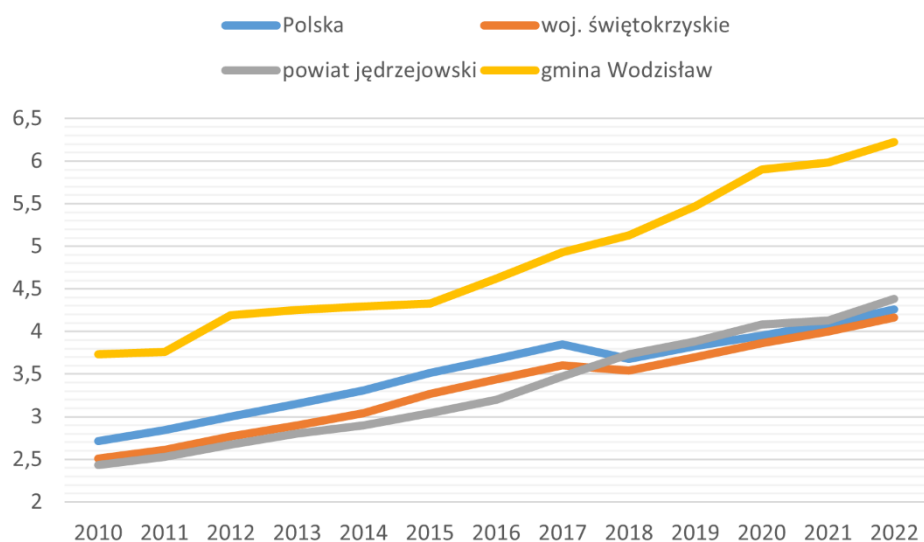
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Na terenie gminy Wodzisław działają organizacje pozarządowe o bardzo różnorodnym charakterze: kulturalnym, oświatowym, klub sportowy, działające na rzecz rozwoju lokalnego, funkcjonujące w obszarze pomocy społecznej. Należy również mieć na uwadze, że ochotnicze straże pożarne również funkcjonują w formie stowarzyszenia. Na terenie gminy działają także Koła Gospodyń Wiejskich w miejscowościach: Pękostaw, Niegosławice, Klemencice, Kowalów Dolny, Przewody, Judasze, Wodzisław, Krężoły, Łany, Nawarzyce, Piotrkowice, Ludwinów, Mierzawa, Konary, Przyrąb, Laskowa, Lubcza, Mieronice, Brzeście, Dębiany, Pokrzywnica, Zarzecze.⁶

Sama liczba organizacji „trzeciego sektora” w gminie wypada imponująco, ale należy ją porównać z jednostkami administracyjnymi wyższego szczebla poprzez odniesienie do liczby ludności. Korzystając z danych Głównego Urzędu Statystycznego można porównać liczbę fundacji, stowarzyszeń oraz organizacji społecznych w gminie, powiecie, województwie oraz kraju w przeliczeniu na każdy 1000 mieszkańców.

⁶ Raport o stanie Miasta i Gminy Wodzisław za 2022 rok

Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia oraz organizacje społeczne na 1000 mieszkańców gminy Wodzisław, powiatu jędrzejowskiego, województwa świętokrzyskiego oraz kraju w latach 2010-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

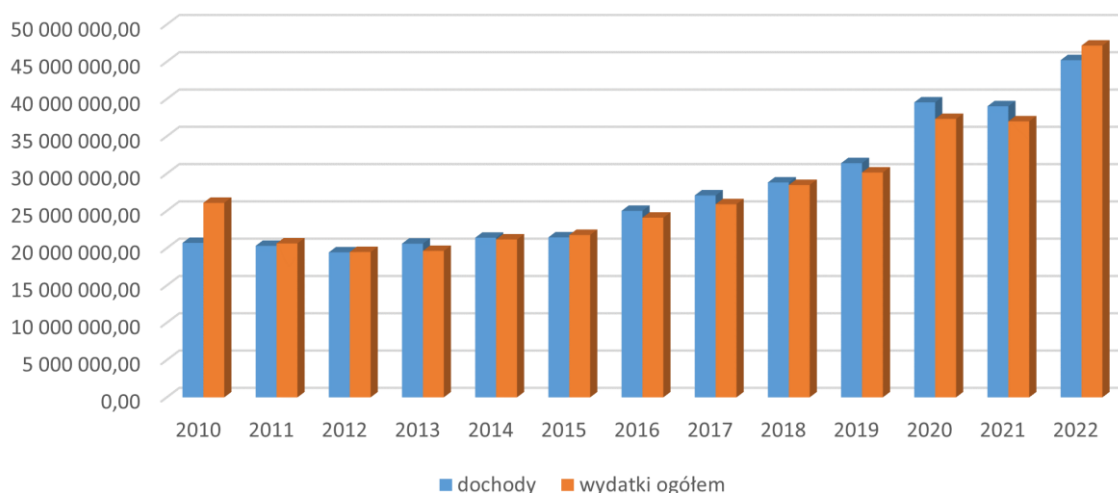
Jak wynika z powyższego wykresu liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych na terenie gminy Wodzisław wyróżnia się pozytywnie na tle powiatu, województwa oraz kraju. W 2022 roku w gminie, na każdy tysiąc mieszkańców przypadało 6,22 organizacji, gdzie w województwie było to 4,16. Można zatem założyć, że poziom aktywności obywatelskiej w gminie Wodzisław jest wysoki.

Finanse publiczne

Stan finansów gminy jest elementem determinującym rozwój lokalny jako proces zmian społeczno-gospodarczych. Na przestrzeni ostatnich 13 lat zauważalny był znaczny wzrost dochodów gminy, a co za tym idzie również wydatków. Porównując rok 2022 do roku 2010 dochody gminy wzrosły o 118%, a wydatki o 81%. Przez ostatnie lata Gmina generowała nadwyżkę budżetową, jednak rok 2022 zakończył się deficytem w wysokości niemal 2 mln złotych.

Wykres 14. Dochody i wydatki gminy Wodzisław w latach 2010-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Suma wydatków z budżetu gminy Wodzisław w przeliczeniu na liczbę mieszkańców daje 7,28 tys. złotych. Oznacza to wzrost wydatków o 52% w porównaniu do roku 2010. Największą część budżetu gminy Wodzisław w 2022 roku została przeznaczona na Dział 801 – *Oświata i wychowanie* – 10,8 mln zł. (22,9%). Wydatki związane z pomocą społeczną mieszczą się w działach:

- Dział 852 - *Pomoc społeczna* – 2,6 mln zł.
- Dział 853 - *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* – 6,1 mln zł.
- Dział 855 – *Rodzina* – 5,0 mln zł.

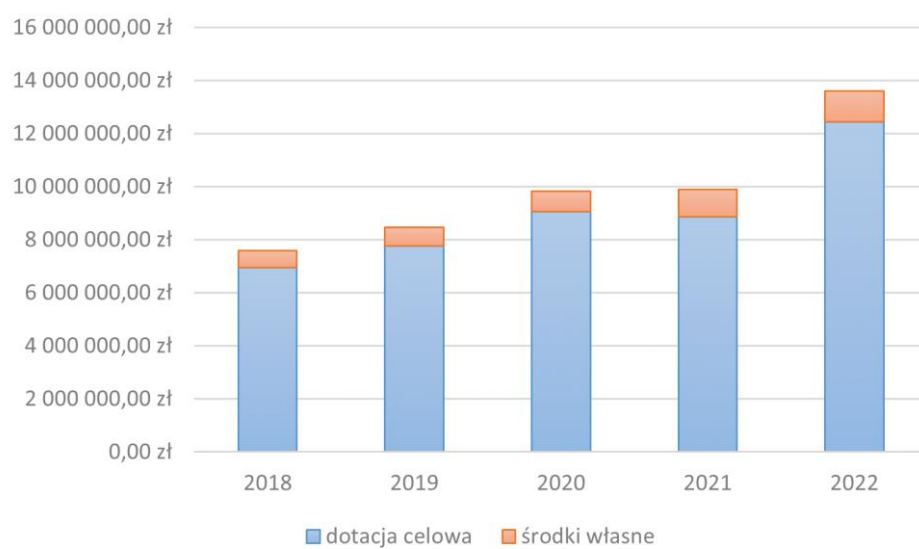
Wydatki należy traktować jako odzwierciedlenie realizacji zadań wykonywanych przez Gminę. W wielkości poszczególnych rodzajów wydatków znajdują odbicie kierunki i zakres zadań powierzonych Gminie do wykonania.

Z punktu widzenia realizacji *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* istotnym jest określenie możliwości finansowych Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu.

W 2022 roku budżet Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu wyniósł niemal 13,6 mln złotych, z czego dotacja celowa z budżetu państwa stanowiła 12,4 mln zł (91,5%). Należy jednak mieć na uwadze, że znaczne środki przekazywane z budżetu państwa dotyczyły np. wypłat świadczeń wychowawczych 500+, dodatków ostonowych, dodatków węglowych itp.

Z poniższego wykresu wynika, że budżet OPS z roku na rok zwiększał się – o 79% względem roku 2018. Zwiększała się również wartość środków własnych przekazywana przez Gminę, natomiast w 2021 wartość dotacji celowej była niższa niż w roku poprzednim.

Wykres 15. Budżet Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu w latach 2018-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie Miasta i Gminy Wodzisław

Charakterystyka lokalnych problemów społecznych

Niniejszy rozdział poświęcony jest analizie problemów społecznych w kontekście lokalnym. Wskazano główne problemy na obszarze gminy Wodzisław oraz opisano działania podejmowane przez gminę celem pomocy mieszkańcom w ich przezwyciężeniu oraz zapobieganiu ich skutków.

Celem statystycznego określenia istotności lokalnych problemów społecznych posłużono się analizą metodą Pareto-Lorenza, która oparta jest na zasadzie, że często tylko kilka składników wpływa na większość skutków. Ogólnie rzecz ujmując można stwierdzić, iż niewielka liczba przyczyn odpowiada za większość występujących zjawisk. Skorygowaniem tych czynników można w skali ogółu znacznie poprawić jakość całego zjawiska, dlatego niezwykle istotnym jest ich identyfikacja, aby nie marnować zbędnych potencjałów na małoistotne przyczyny. Diagram Pareto-Lorenza nazywany jest również metodą ABC lub prawem 20-80. Zasada Pareto umożliwia znalezienie 20% przyczyn przynoszących 80% strat. Podane wartości procentowe są umowne, gdyż równie dobrze może chodzić m.in. o proporcję 75-25. Analiza ABC jest metodą porządkowania i grupowania elementów analizowanych zbiorów ze względu na wybrane kryterium. W wyniku grupowania elementy grupy A mają największą wartość, natomiast grupy C marginalne znaczenie.

Tabela 8. Problemy społeczne w gminie Wodzisław w latach 2019-2022 według zestawienia Pareto-Lorenza

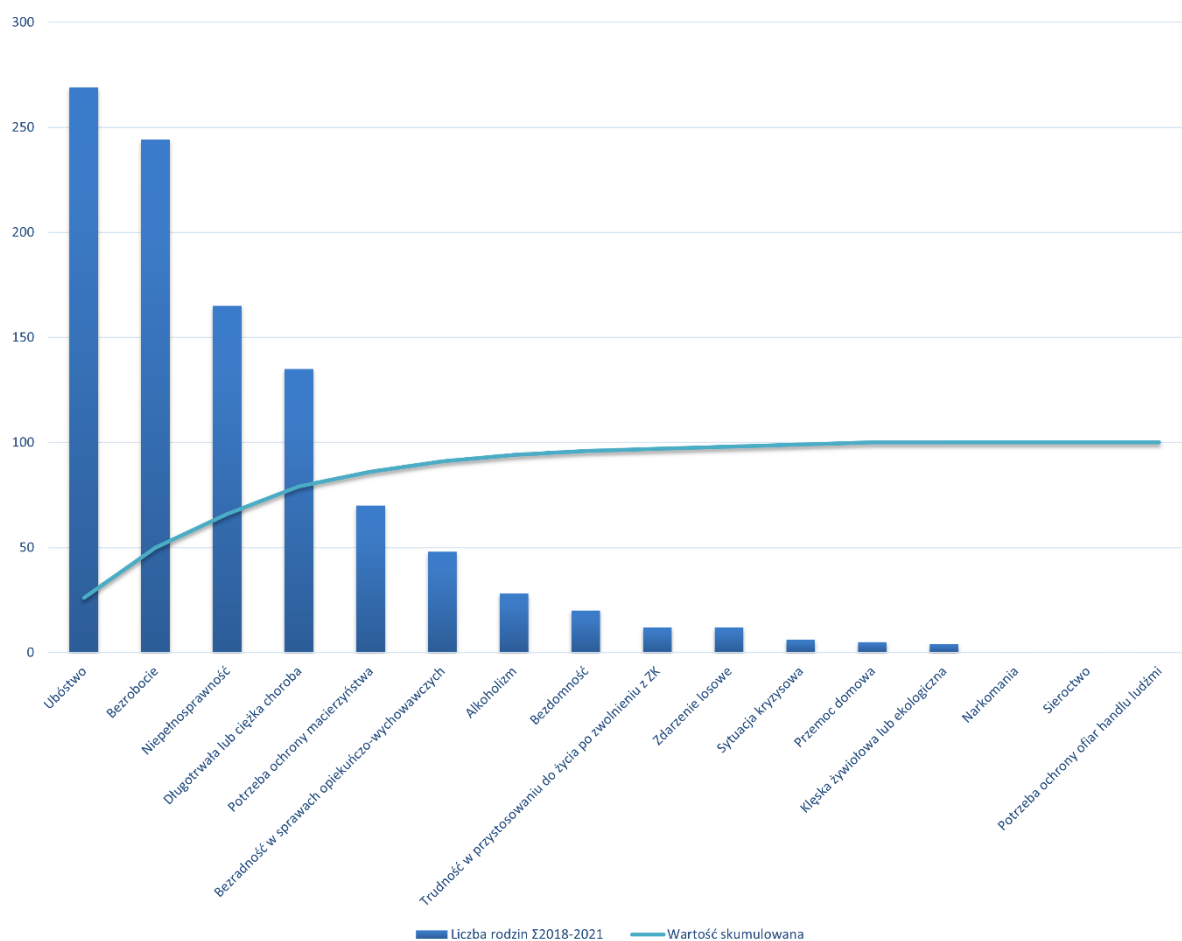
Powód	Liczba rodzin Σ 2019-2022	Udział w grupie	Wartość skumulowana	Kategoria
Ubóstwo	269	26	26	A
Bezrobocie	244	24	50	
Niepełnosprawność	165	16	66	
Długotrwała lub ciężka choroba	135	13	79	
Potrzeba ochrony macierzyństwa	70	7	86	B
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	48	5	91	
Alkoholizm	28	3	94	C
Bezdomność	20	2	96	
Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z ZK	12	1	97	
Zdarzenie losowe	12	1	98	
Sytuacja kryzysowa	6	1	99	
Przemoc domowa	5	1	100	
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	4	0	100	
Narkomania	0	0	100	
Sieroctwo	0	0	100	
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	100	

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Przy użyciu metody Pareto-Lorenza można wskazać kilka głównych przyczyn, z powodu których przyznawana jest pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu. To właśnie te przyczyny są najbardziej istotne dla kwestii lokalnego systemu pomocy społecznej. Należy jednak mieć na uwadze, że korzystając z tej metody opieramy się tylko i wyłącznie na danych statystycznych wygenerowanych przez system pomocy społecznej. W celu dokonania analizy pod uwagę zostały wzięte cztery ostatnie lata: 2019-2022 Wyniki analizy metodą Pareto-Lorenzo prezentowane powinny być za pomocą diagramu składającego się z dwóch głównych części.

- wykres słupkowy – histogram uszeregowany w porządku malejącym.
- wykres liniowy – prezentuje skumulowany procentowy udział przyczyn przyznania pomocy.

Wykres 16. Graficzna prezentacja problemów społecznych metodą Pareto-Lorenzo

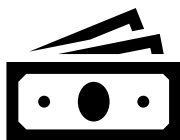

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Na podstawie powyższej tabeli oraz wykresu można zauważyć, iż cztery pierwsze powody przyznawania pomocy, tj. ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba odpowiadają za 79% wszystkich przyczyn. Dołączając do tego kolejne dwa powody przyznania pomocy, czyli potrzeba ochrony macierzyństwa oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

otrzymujemy 91% wszystkich przypadków. Pozostałe czynniki odpowiadają zatem łącznie za 9% powodów przyznania pomocy na przestrzeni lat 2019-2022.

Ubóstwo

Ubóstwo bywa pierwszym skojarzeniem w kontekście rozwiązywania problemów społecznych. Zmiany transformacyjne polskiej gospodarki, których doświadczyli Polacy na początku lat 90 XX wieku spowodowały, że wiele rodzin wpadło w trudności finansowe. Zjawisko to ma jednak charakter przyczynowo – skutkowy, czyli przyczyny i skutki tego zjawiska wzajemnie na siebie oddziałują. Ubóstwo często powiązane jest z innymi problemami społecznymi: bezrobociem, niepełnosprawnością, uzależnieniami, starzeniem się społeczeństwa. Również liczne indywidualne aspekty mogą się przyczynić do występowania tego zjawiska: wielodzietność, wychowywanie się w rodzinach niepełnych, przewlekła choroba, niski status wykształcenia. W wielu przypadkach problemy te niestety nie występują pojedynczo, tylko są ze sobą ściśle powiązane.

Jedną z metod mierzenia skali ubóstwa jest przyjęcie tzw. ekonomicznej definicji ubóstwa. Określa ona sytuację, gdy osoba/rodzina nie ma wystarczających dochodów (bieżących, z poprzednich okresów, zgromadzonych zasobów materialnych) aby móc zaspokoić swoje podstawowe potrzeby. W tym przypadku, poza definicją zostają aspekty kulturowe i socjologiczne życia w ubóstwie, związane między innymi z wyłączeniem z życia społecznego. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego corocznie przygotowuje opracowanie poświęcone analizie zjawiska ubóstwa na terenie województwa świętokrzyskiego. Na moment przygotowania niniejszej Strategii dostępny jest Indeks Zagrożenia Ubóstwem w Województwie Świętokrzyskim za rok 2022 (publikacja z 26 października 2023 roku). Opracowanie to poświęcone jest wewnątrzregionalnej analizie zasięgu ubóstwa w województwie i na potrzeby zróżnicowania skali ubóstwa w regionie wskazuje tzw. Indeks składający się z 8 zmiennych:

- wskaźnika pogłębionej deprivacji materialnej,
- wskaźnika długotrwale korzystających z pomocy społecznej,
- udziału osób długotrwale bezrobotnych w łącznej liczbie bezrobotnych,
- stopy bezrobocia,
- udziału rodzin wielodzietnych korzystających z pomocy społecznej w łącznej liczbie rodzin objętych pomocą społeczną,
- udziału rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie rodzin objętych pomocą społeczną,

- przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto,
- dochodów budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Opracowanie to wskazuje na trzy rodzaje ubóstwa: skrajne zwane też absolutnym, ustawowe oraz relatywne. Jako ubóstwo skrajne wyznacza się poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego następuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Poziom minimum egzystencji wyznacza Instytut Pracy i Spraw Socjalnych na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych. Wartości wyliczone jako minimum egzystencji wyznaczające granicę ubóstwa absolutnego w latach 2021-2022 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 9. Minimum egzystencji dla ubóstwa skrajnego w latach 2021-2022 w Polsce (w zł)

Rodzaj gospodarstwa	2021	2022
Jednoosobowe – osoba w wieku produkcyjnym	671	775
Jednoosobowe emeryckie	638	732
Dwuosobowe emeryckie	1084	1252
Trzyosobowe z 1 dzieckiem w wieku 4-6 lat	1663	1934
Trzyosobowe z 1 dzieckiem starszym w wieku 13-15 lat	1815	2113
Czterooosobowe z dzieckiem młodszym i starszym	2330	2713
Pięcioosobowe z 3 dzieci	2995	3490

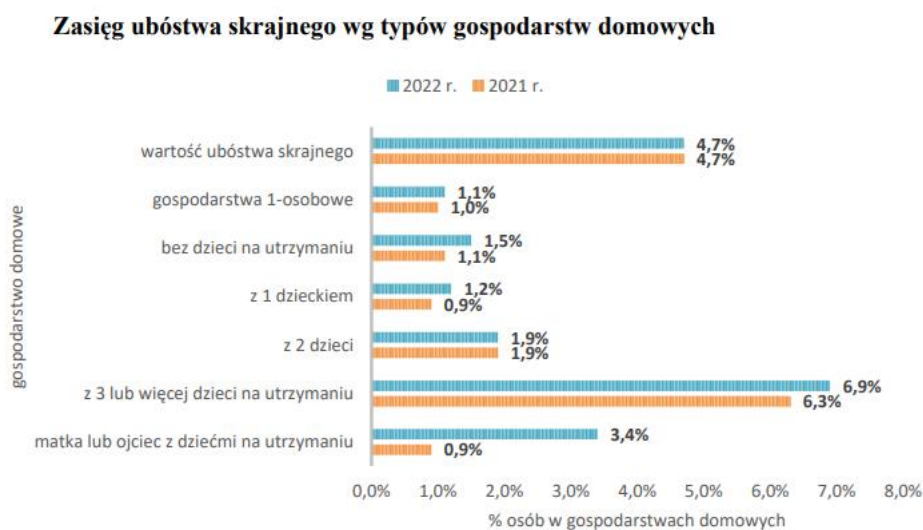
Źródło. Opracowanie własne na podstawie Indeksu Zagrożenia Ubóstwem w Województwie Świętokrzyskim.

Jak wynika z powyższej tabeli, wartości minimum egzystencji dla ubóstwa skrajnego w 2022 roku są wyższe niż w roku 2021. Głównego powodu należy upatrywać w inflacji i tym samym wzroście kosztów życia.

W 2022 roku w Polsce szczególnie narażone na ubóstwo skrajne były gospodarstwa domowe utrzymujące się z innych niezarobkowych źródeł oraz rolnicy. Zgodnie z ostatnim spisem rolnym, gospodarstw rolnych z dochodem z emerytury i renty oraz z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą było na terenie gminy 558.

Jak wynika z poniższego rysunku, zasięg ubóstwa skrajnego wyraźnie różni się w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej. Wyższy od przeciętnego poziom ubóstwa skrajnego miał miejsce jeszcze wśród gospodarstw domowych rencistów (ok. 5,8%). Niemal w każdym typie gospodarstw zwiększył się zasięg ubóstwa w porównaniu do 2021 roku. Wyjątkiem były gospodarstwa domowe z dwójką dzieci na utrzymaniu. W opracowaniu tym wskazano również, że wyższy od przeciętnego poziomu ubóstwa skrajnego w 2022 roku wystąpił wśród małżeństw z trójką lub więcej dzieci na utrzymaniu. Odsetek osób ubogich w tego typu gospodarstwach domowych wyniósł 6,9% i był wyższy niż w roku 2021 (6,6%).

Rysunek 2. Wskaźnik ubóstwa skrajnego w 2021 i 2022 roku wg grup społeczno-ekonomicznych.

Źródło. Indeks Zagrożenia Ubóstwem w Województwie Świętokrzyskim za rok 2022.

Na zagrożenie ubóstwem ma również wpływ wykształcenia domowników. Najbardziej dotknięte ubóstwem skrajnym są gospodarstwa domowe, gdzie „głowa rodziny” posiadała wykształcenie co najwyżej gimnazjalne – wartość ubóstwa skrajnego była 2,5 razy większa niż zasięg ubóstwa: 11,3% do 4,7%. Wyższy od przeciętnej był również odsetek ubogich skrajnie odnotowany w przypadku gospodarstw osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (6,7% osób). W obu tych przypadkach wartości w roku 2022 były niższe niż w roku 2021. W przypadku rodzin z wykształceniem średnim i wyższym, zasięg ubóstwa był poniżej przeciętnej wartości, lecz wyższy niż w roku 2021. Jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania to jedynie mieszkańcy wsi zagrożeni byli ubóstwem skrajnym powyżej średniej wartości – 8,3% gospodarstw domowych, przy 7,8% w roku 2021.

W opracowaniu tym przy użyciu szeregu wskaźników przygotowano Indeks zagrożenia ubóstwem dla wszystkich powiatów województwa świętokrzyskiego. Dla powiatu jędrzejowskiego stopień zagrożenia ubóstwem określono jako bardzo wysoki (49,6 przy 52,2 w roku 2021). Wyższą wartość osiągnięto tylko w przypadku powiatów: sandomierskiego, opatowskiego oraz skarżyskiego. Autorzy Indeksu wskazują na konieczność długofalowych interwencji pomocowych skierowanych do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Zakres działań musi być dopasowany do konkretnych kategorii osób lub rodzin i uwzględniać ich rzeczywiste potrzeby, ale głównie prowadzić do ich aktywizacji i w konsekwencji pełnego usamodzielnienia.

Również opracowanie sygnałne Głównego Urzędu Statystycznego pod nazwą: *Zasięgu ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 roku* potwierdza wcześniejsze ustalenia. W 2022 roku, podobnie jak rok wcześniej, co dwudziesta osoba w gospodarstwach domowych w Polsce żyła poniżej progu ubóstwa

skrajnego. Zasięg ubóstwa zależy od wielu determinant, w praktyce czynniki te najczęściej współwystępują ze sobą (główne źródło dochodów, wykształcenie itp.). Wiek również wyraźnie różnicował zasięgi ubóstwa skrajnego. W 2022 roku najczęściej ubóstwa skrajnego doświadczali osoby najmłodsze, w przedziale wieku 0-17 lat (niecałe 6%). Nieco rzadziej ubóstwo skrajne dotyczyło osób w wieku 18-64 lata (4,5%). W 2022 r. najmniejszą wartość stopy ubóstwa skrajnego (ok. 4%) odnotowano wśród osób w wieku co najmniej 65 lat. Należy przy tym mieć na uwadze, że w warunkach starzejącego się społeczeństwa, udział osób starszych w populacji osób ubogich w Polsce rośnie.

Ważną miarą, stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny w pomiarach kondycji gospodarstw domowych jest także sfera niedostatku (określana też jako sfera niskiej konsumpcji). W odróżnieniu od ubóstwa skrajnego, niedostatek bazuje na odmiennych standardach poziomu zaspokojenia potrzeb. Granica sfery niedostatku oparta jest na minimum socjalnym obliczanym przez IPiSS. W koszyku minimum socjalnego uwzględnia się dobra i usługi służące nie tylko zaspokojeniu potrzeb egzystencjalnych (jak w przypadku minimum egzystencji), ale także towary i usługi niezbędne do wykonywania pracy, kształcenia, utrzymywania więzi rodzinnych i kontaktów towarzyskich oraz skromnego uczestnictwa w kulturze i rekreacji. Zakłada się, że wydatki konsumpcyjne na poziomie nie mniejszym niż minimum socjalne pozwalają na prowadzenie „minimalnie godnego życia” i na realizację integracyjnych potrzeb człowieka. Mimo, że przeciętna sytuacja materialna gospodarstw domowych w Polsce w 2022 roku realnie pogorszyła się, m.in. z powodu inflacji, to przy przyjętych granicach sfery niedostatku, jego zasięg wyniósł ok. 41%, czyli o 2 p. proc. mniej niż w 2021 r.⁷

Ustawa o pomocy społecznej nie definiuje ubóstwa. Można jednak wywnioskować, że każda rodzina, w której dochód na osobę nie przekracza określonego kryterium dochodowego oraz każda osoba samotnie gospodarująca, której dochód nie przekracza określonego kryterium dochodowego, żyją w ubóstwie. Aby jednak uzyskać pomoc społeczną, oprócz ubóstwa w sytuacji życiowej wnioskodawcy musi wystąpić również co najmniej jedna z następujących okoliczności: sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, trudność w integracji cudzoziemców, trudność w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna lub inne okoliczności.

Diagnoza w zakresie ubóstwa na poziomie gminy dokonywana jest na podstawie danych statystycznych dotyczących liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz liczby osób którym przyznano świadczenia.

⁷ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 roku. Opracowanie GUS.

Ukazanie danych na przestrzeni lat umożliwia kompleksowe spojrzenie na problem, również w ujęciu dynamicznym. W gminie Wodzisław w 2022 roku udzielono pomocy 65 rodzin z powodu ubóstwa. W roku 2016 takowych rodzin było 128. W analizowanym okresie czasu, do 2021 roku systematycznie malała liczba rodzin, które otrzymały pomoc z tego powodu.

Tabela 10. Liczba rodzin, które otrzymały pomoc z OPS z powodu ubóstwa

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba rodzin	128	118	94	75	67	62	65

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

W samym 2022 roku z powodu ubóstwa zrealizowano 4482 świadczenia, z czego 4183 o charakterze niepieniężnym oraz 299 pieniężnych. Ubóstwo było powodem przyznania pomocy najczęściej gospodarstwom domowym jednoosobowym oraz rodzinom z czterema bądź więcej członkami.

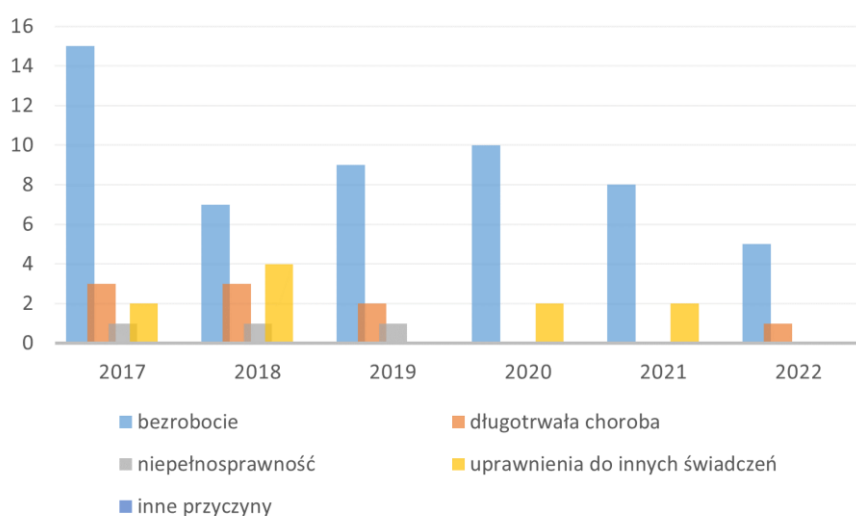
Tabela 11. Zasiłki okresowe w gminie Wodzisław w latach 2017-2022

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba osób	20	14	12	13	13	6
Liczba świadczeń	65	33	47	53	60	24

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Świadczeniem mającym na celu zbliżenie dochodów najuboższej części społeczeństwa do poziomu ustawowego minimum jest zasiłek okresowy⁸. Na liczbę gospodarstw domowych otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego wpływa przede wszystkim wysokość kryteriów dochodowych obowiązujących w danym roku kalendarzowym, a następnie pozostałe czynniki, takie jak np. sytuacja na rynku pracy.

Wykres 17. Zasiłki okresowe w gminie Wodzisław w latach 2017-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-okresowy>

W 2022 roku zasiłek okresowy wypłacono 6 osobom (24 świadczenia). Była to najmniejsza liczba od analizowanego 2017 roku, kiedy to z 65 świadczeń skorzystało 20 gospodarstw domowych. Najczęstszym powodem przyznawania tej formy pomocy było bezrobocie. W latach 2020-2021 jedynymi innymi powodami było utrzymanie możliwości lub nabycie uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedno gospodarstwo domowe mogło otrzymać zasiłek okresowy z każdego z wyżej wymienionych powodów.

Rodziny ubiegające się o zasiłki celowe również muszą spełniać kryterium dochodowe (poza zasiłkiem celowym z powodu zdarzenie losowego). Ta forma wsparcia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym.

Tabela 12. Liczba rodzin otrzymujących zasiłki celowe w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zasiłek celowy	178	147	140	159	137	110
przyznany w ramach Programu Wieloletniego "Posiłek w szkole i w domu"	113	94	88	112	96	87

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Zasiłek celowy został przyznany w 2022 roku 110 osobom, czyli mniejszej ilości niż w poprzednich latach. W analizowanym okresie zauważalny był spadek liczby uprawnionych do tej formy pomocy rodzin. Wyjątkiem był jedynie rok 2020, w którym zasiłki celowe wypłacano 159 rodzinom. Najwięcej zasiłków celowych zostało przyznanych w ramach Programu „Posiłek w szkole i w domu”. Jest to realizowany od 2019 roku przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu rządowy program, który jest kontynuacją wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. W ramach obu tych programów Gmina Wodzisław zapewniała posiłki oraz zasiłki celowe dla dzieci zarówno w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz pozostałym uprawnionym osobom.

Tabela 13. Realizacja programów w zakresie dożywiania w latach 2018-2022

Liczba osób objętych pomocą	2018	2019	2020	2021	2022
w formie posiłku	130	115	105	107	104
w tym dla dzieci	127	113	105	107	104

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu

Z roku na rok maleje liczba osób objętych tym rodzajem wsparcia. Jak widać z powyższej tabeli, w latach 2020-2022 jedynymi beneficjentami tego rządowego programu były dzieci uczące się w szkołach na terenie gminy oraz z przedszkola samorządowego. Spadek liczby osób uprawnionych do pomocy w ramach tego programu wynika bezpośrednio z niskiego kryterium dochodowego, które przy

rosnących płacach, uniemożliwiało ubieganie się o tę formę pomocy. Od 2023 roku zostało podwyższone kryterium dochodowe uprawniające do korzystania ze wsparcia ze 150 proc. do 200 proc. Zgodnie z intencją ustawodawcy zmiana ta pozwoli zapewnić szerszy dostęp i wsparcie większej grupie osób wymagających pomocy w formie m.in. posiłku, produktów żywnościowych czy świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności. Dodatkowo w ramach program możliwe jest dofinansowanie dowozu posiłków osobom niewychodzącym z domu ze względu na podeszły wiek czy niepełnosprawność, a które same nie są w stanie tego posiłku przygotować.

Innym działaniem mającym na celu wsparcie osób i rodzin podlegających deprivacji materialnej polegającej na braku możliwości zaspokojenia potrzeb żywnościowych jest realizacja Programu Operacyjnego „Pomoc Żywnościowa” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. Pomoc ta realizowana jest we współpracy z Caritas Diecezji Kieleckiej. W samym 2022 roku w ramach programu pomocą objęto 700 osób w 350 rodzinach.

Osoba znajdującą się w trudnej sytuacji materialnej może skorzystać również z pomocy w formie dodatku mieszkaniowego przeznaczonego na utrzymanie posiadanego lub wynajmowanego mieszkania lub domu jednorodzinnego. Warunkiem uzyskania takiej pomocy jest spełnienie kryteriów dochodowych. Mieszkanie lub dom musi także spełniać kryteria powierzchniowe.

Od 1 stycznia 2014 r. istnieje możliwość otrzymania przez tzw. odbiorcę wrażliwego energii elektrycznej – dodatku energetycznego. Odbiorcą wrażliwym energii elektrycznej jest osoba, której przyznano dodatek mieszkaniowy w rozumieniu przepisów ustawy o dodatkach mieszkaniowych.

Tabela 14. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba gospodarstw domowych	Dodatek mieszkaniowy					
	8	3	1	2	2	3
Liczba gospodarstw domowych	Dodatek energetyczny					
	3	1	0	2	2	1

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej.

W analizowanym okresie niewielu mieszkańców gminy występowało o wypłatę dodatku mieszkaniowego oraz energetycznego. W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 17 grudnia 2021 roku o dodatku osłonowym, wnioski o wypłatę dodatku energetycznego, złożone od dnia 4 stycznia 2022 do 31 grudnia 2022 r., pozostawały bez rozpoznania. Taka sama sytuacja ma miejsce w 2023 roku - w związku z wejściem w życie Ustawy z dnia 15.12.2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców gazowych w 2023 w związku z sytuacją na rynku gazu, wnioski na dodatek energetyczny

złożone w okresie od 02.01.2023 do 31.12.2023 pozostawia się bez rozpoznania. Wprowadzony w 2022 roku dodatek osłonowy miał na celu wesprzeć osoby o najniższych dochodach. O dodatek osłonowy złożono 1193 wnioski, z czego pomoc przyznano dla 1104 rodzin. Łącznie wypłacono 747 801,62 złotych mieszkańcom gminy Wodzisław.

Świadczeniem pomocy materialnej o charakterze socjalnym, udzielanym uczniom w celu zmniejszenia różnic w dostępie do edukacji, umożliwienia pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia, zgodnie z ustawą o systemie oświaty jest **stypendium szkolne**⁹. Stypendium przyznawane jest w formie refundacji poniesionych kosztów, a jego wysokość uzależniona jest od sytuacji dochodowej oraz występowania w rodzinie okoliczności takich jak: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, rodzina niepełna lub wystąpienie zdarzenia losowego. **Zasilek szkolny** może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego i może być przyznany raz lub kilka razy w roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego.

Tabela 15. Stypendia w gminie Wodzisław w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba uczniów	115	88	74	58	64	74
Kwota wypłaconych stypendiów (zł)	32856	33275	55701	70056	83610	106400
Kryterium dochodowe	514	528	528	528	528	600

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Powyższa tabela przedstawia ujęcie roczne, przy czym okres przyznawania stypendium pokrywa się z tzw. rokiem szkolnym. W analizowanym przedziale czasu zauważalne są dwa trendy:

- malejący do 2020 roku – liczba uczniów zmniejszyła się ze 115 do 58;
- rosnący w dwóch ostatnich latach.

Powodem zmniejszającej liczby uczniów otrzymujących stypendium było niskie kryterium dochodowe. Pomimo tego jednak w 2021 roku stypendium przyznano 6 osobom więcej niż w roku poprzednim. Od stycznia 2022 roku kryterium dochodowe zostało zwiększone do kwoty 600 zł, co umożliwiło kolejnym uczniom ubieganie się o tę formę wsparcia.

⁹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/stypendium-szkolne-oraz-zasilek-szkolny>

Prognoza zmian

Statystyczne postrzeganie ubóstwa w Polsce powiązane jest z wyliczonym minimum egzystencji oraz kryterium dochodowym. Świadczenie wychowawcze, zasiłki rodzinne i większość innych świadczeń rodzinnych w 2022 i 2023 roku pozostały niezmienione mimo dwucyfrowej inflacji. Zmniejszyła się zatem ich wartość realna. W kolejnych latach przewiduje się zwiększenie liczby gospodarstw domowych żyjących w ubóstwie na terenie gminy Wodzisław.

Bezrobocie

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym, polegającym na tym, że część osób zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów. Kojarzy się z wymiarem materialnym, ponieważ długotrwałe pozostawanie bez pracy wiąże się z finansowymi konsekwencjami, które mogą zagrażać podstawowej egzystencji. Nie mniej ważne są również aspekty społeczne i zdrowotne, zarówno te widoczne na bieżąco, jak i te odkładane w czasie. Ekonomiczne skutki bezrobocia wiążą się ściśle ze skutkami społecznymi i nie można ich od siebie rozdzielić. Bezrobocie jest bowiem jednym z zasadniczych czynników wpływających na samopoczucie osoby bezrobotnej i jej otoczenia. Oddziałuje w sposób wielowymiarowy na zdrowie i kondycję psychiczną. Oddziaływanie to może być analizowane w wymiarze makrosocjalnym i jednostkowym¹⁰. W przypadku niniejszej *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* uwaga zostanie skupiona na tym drugim aspekcie. Indywidualne koszty bezrobocia to koszty, które ponosi bezpośrednio osoba bezrobotna (i jej rodzina) w związku z utratą pracy. Następuje gwałtowne obniżenie poziomu życia rodziny osoby bezrobotnej, konieczność rezygnacji z zaspokajania wielu dotychczas realizowanych potrzeb, w tym związanych z edukacją i kulturą. Długotrwałe bezrobocie może znacząco odbić się na wykształceniu dzieci i ich rozwoju intelektualnym, co w konsekwencji spowoduje obniżenie ich „pozycji wyjściowej” w procesie wchodzenia na rynek pracy. Osoba długo pozostająca bez pracy również traci kwalifikacje zawodowe z powodu swojej bezczynności zawodowej, co przedkłada się na jeszcze większe trudności ze znalezieniem pracy, bądź wręcz wymaga obniżenia standardu poszukiwanego źródła zarobku. Niektóre rodziny szukając wyjścia z trudnej sytuacji ekonomicznej decydują się na emigrację zarobkową przynajmniej jednego z rodziców. Ta sytuacja jest w stanie poprawić warunki finansowe rodziny, jednak może przyczynić się do wielu szkód moralnych: nostalgii, kłopotów wychowawczych z dziećmi, obciążeniem obowiązkami domowymi jednego z rodziców. Finalnie może prowadzić to do

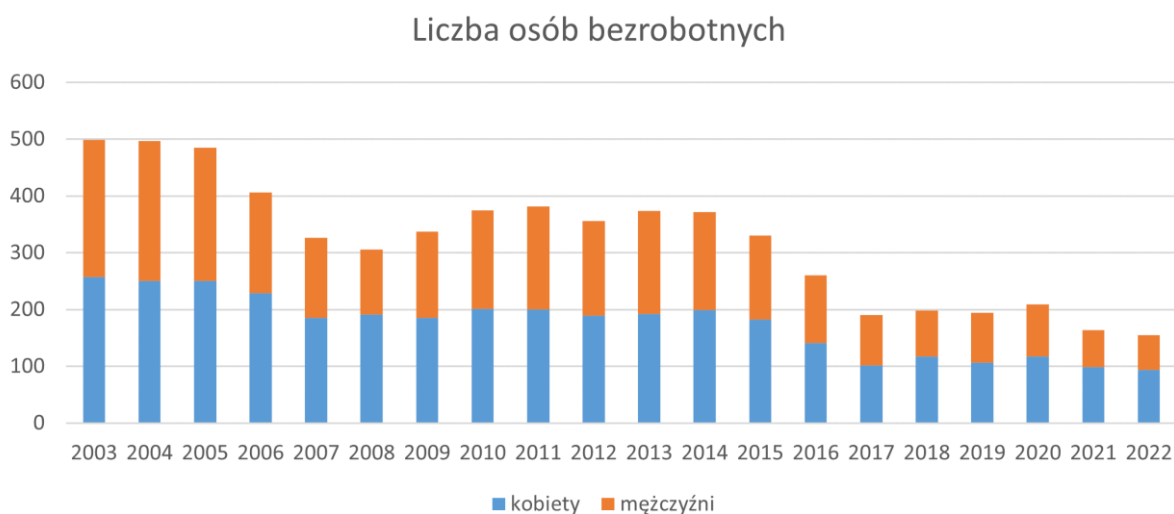
¹⁰ <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DksTIMz96>

rozbicia rodziny. Koszty natury psychologicznej jakie ponosi osoba bezrobotna to przede wszystkim: stres związany z degradacją pozycji społecznej, osłabienie więzi społecznych, izolacja z otoczeniem a nawet konflikty. W skrajnych przypadkach może dotyczyć godności osoby bezrobotnej i doprowadzić do prób samobójczych. Szczególnie niebezpiecznym jest bezrobocie wśród osób młodych, ponieważ może skutkować degradacją moralną oraz zniekształceniem procesu wchodzenia w dorosłe życie. Bezrobocie lat 90 pokazało, że to właśnie to zjawisko stanowiło podłoże patologiom społecznym, które prowadziły do potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa publicznego.

Bezrobocie jest zjawiskiem trudnym do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego, przez co część osób pozostająca bez pracy nie jest ujęta. Z drugiej strony zdarzają się przypadki wpisania w szereg bezrobotnych osób, które wykonują pracę zawodową w tzw. „szarej strefie”, czyli bez płacenia podatków. Należy też pamiętać, że istnienie dużej liczby bezrobotnych pogarsza sytuację osób zatrudnionych, co przejawia się tym, że często są oni zmuszani do gorszych warunków pracy, a także do zawierania mniej korzystnych umów o pracę. W teorii ekonomii funkcjonuje również pojęcie naturalnej stopy bezrobocia, która informuje, jaka część siły roboczej nie chce podjąć pracy za wynagrodzenie płacone w momencie równowagi na rynku pracy. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia są wskaźnikami pokazującymi stan bezrobocia na określony moment. W poszczególnych krajach do ustalania liczby bezrobotnych stosowane są różne metody. W Polsce podstawą szacunków są dane urzędów pracy oparte o rejestr osób bezrobotnych. W przypadku gminy Wodzisław dane dotyczące osób bezrobotnych rejestrowane są przez Powiatowy Urząd Pracy w Jędrzejowie, Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach oraz Główny Urząd Statystyczny.

Analizując liczbę osób bezrobotnych w latach 2003-2022 można łatwo zauważyć, że jest ona obecnie na historycznie niskim poziomie. Na koniec tego okresu z gminy Wodzisław zarejestrowanych było 155 osób bezrobotnych, z czego niemal 61% stanowiły kobiety. W całym analizowanym okresie większość osób bezrobotnych stanowiły właśnie kobiety. Zestawiając to z wcześniej zaprezentowaną piramidą wieku, z której można było odczytać, że w grupach osób w wieku produkcyjnym przeważają mężczyźni, można wyciągnąć wnioski, że to kobiety są w gorszej sytuacji na rynku pracy.

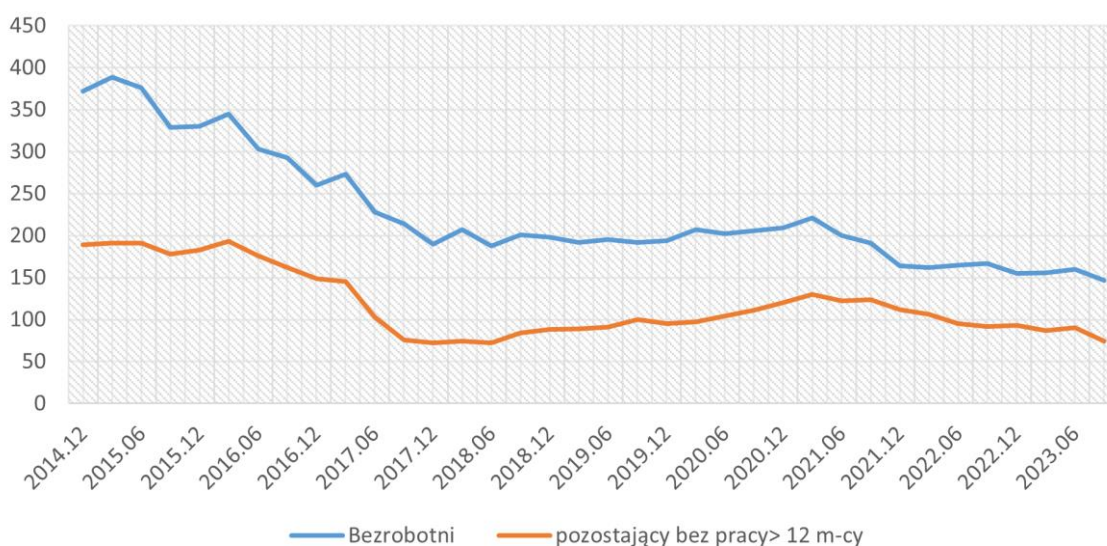
Wykres 18. Bezrobocie w latach 2003-2022 w podziale na płeć osób bezrobotnych

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Powiatowy Urząd Pracy w Jędrzejowie dysponuje kwartalnymi danymi charakteryzującymi bezrobocie na terenie gmin powiatu jędrzejowskiego. Dzięki krótkiemu interwałowi czasu możemy spojrzeć na to zjawisko pod kątem sezonowości, co prezentuje kolejny wykres liniowy. Analizowany przedział czasu obejmuje okres od ostatniego kwartału 2014 roku aż do trzeciego kwartału roku 2023 (ostatnie dostępne dane na moment przygotowania diagnozy).

Wykres 19. Liczba osób bezrobotnych w ujęciu kwartalnym oraz liczba osób długotrwale bezrobotnych

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Jędrzejowie.

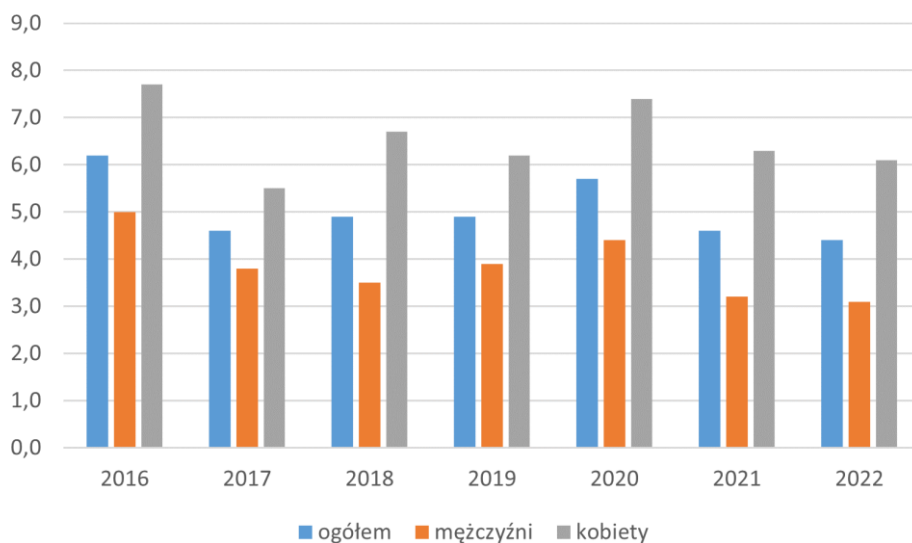
W gminie Wodzisław można zauważyć wzrost liczby osób rejestrujących się w urzędzie pracy zaraz po nowym roku. Styczeń oraz luty to miesiące wyłączone z możliwości pracy w części branż, takich jak

rolnictwo lub budownictwo. Warto również zauważyć, że od momentu wprowadzenia pierwszych obostrzeń sanitarnych związanych z epidemią COVID-19 do końca czerwca 2021 roku, liczba osób zarejestrowanych w urzędzie pracy była wyższa niż na koniec 2019 roku. Od tego momentu miał miejsce stały spadek liczby osób bezrobotnych. Dopiero dwa pierwsze kwartały 2023 roku przyniosły nieznaczny wzrost liczby osób zarejestrowanych w PUP. Ostatni analizowany kwartał to rekordowo niskie bezrobocie w gminie Wodzisław: 147.

Jak wyjaśniono wcześniej, długotrwałe pozostawanie bez pracy niesie ze sobą szczególne zagrożenie dla osoby bezrobotnej oraz w sposób pośredni dla całej rodziny, która odczuwa skutki tego problemu. Zjawisko to wiąże się często z obniżeniem stopy życiowej rodziny oraz niejednokrotnie, jest nierozdzielnie powiązane z innymi problemami, takimi jak m.in. ubóstwo, alkoholizm, przemoc w rodzinie m.in. Przedłużający się okres bezrobocia może te zjawiska dodatkowo nasilać. Początkowy szok spowodowany zwolnieniem z pracy zastępowany jest niejednokrotnie krótką fazą optymizmu i wiary w znalezienie nowego zatrudnienia, a następnie okresem pesymizmu i utraty nadziei. Ostatecznie długotrwałe bezrobocie prowadzi do bezradności co może mieć w dłuższej perspektywie destrukcyjny wpływ na funkcjonowanie rodziny. Obecnie, jako osobę długotrwałe bezrobotną należy traktować mieszkańca, aktywnie poszukującego pracę przynajmniej przez 12 miesięcy. Przez ostatnie lata osoby takie stanowiły od 36% do 68% wszystkich bezrobotnych z terenu gminy Wodzisław. Jak wynika z powyższego wykresu, liczba osób długotrwałe pozostających bez pracy jest skorelowana z ogólną liczbą osób bezrobotnych i stale maleje od końca 2021 roku. Bez pracy powyżej 12 miesięcy było 74 mieszkańców gminy, czyli 50% wszystkich zarejestrowanych (III kwartał 2023 roku). Osoby długotrwałe bezrobotne mogą mieć większe problemy z powrotem na rynek pracy. Chęć ich aktywizacji wymaga również większego zaangażowania powiatowych służb zatrudnienia oraz pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej.

Spadek bezrobocia, będący zazwyczaj pozytywnym zjawiskiem, nie powinien być jednak utożsamiany ze wzrostem zatrudnienia. Malejąca liczba osób bezrobotnych nie musi bowiem oznaczać poprawy sytuacji na rynku pracy ani zwiększenia liczby osób pracujących. Celem dokładniejszego zbadania tego problemu można zestawić liczbę osób bezrobotnych z ludnością w wieku produkcyjnym.

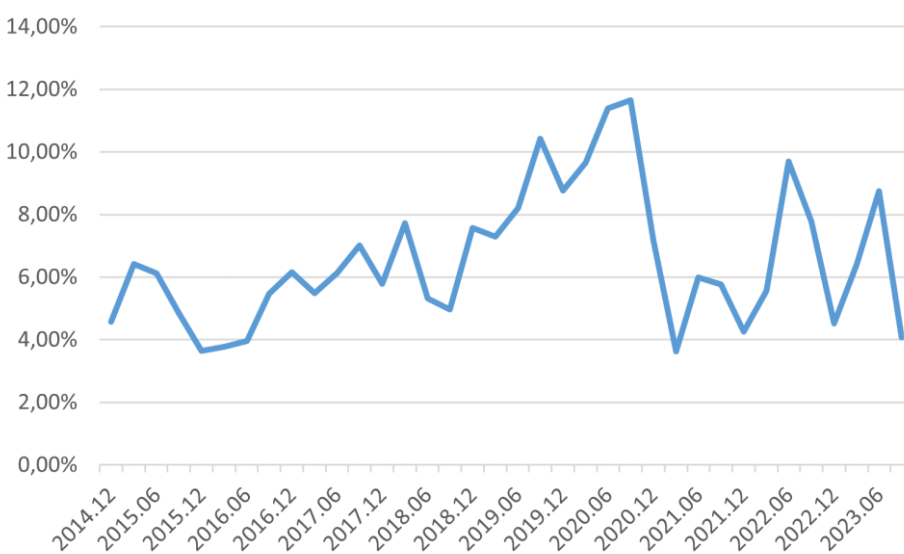
Wykres 20. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%) z podziałem na płeć

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Jak wynika z powyższego wykresu w roku 2016 bezrobotni stanowili 6,2% wszystkich mieszkańców gminy Wodzisław będących w wieku produkcyjnym. W kolejnych latach wskaźnik ten utrzymywał się na zbliżonym poziomie – poniżej 5%. Wyjątkiem był rok 2020, gdzie udział bezrobotnych w mieszkańcach gminy w wieku produkcyjnym wyniósł 5,7%. Jak łatwo zauważyć, kobiety nie dość, że stanowiły większość osób bezrobotnych to jeszcze ich procentowy udział wśród kobiet w wieku produkcyjnym był zdecydowanie większy niż w przypadku mężczyzn.

Wykres 21. Udział osób z prawem do zasiłku z PUP w ogóle osób bezrobotnych

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Jędrzejowie.

Bezrobocie należy oczywiście rozpatrywać również w kategorii problemów ekonomicznych, ponieważ powoduje trudności finansowe, kłopoty w spłatach kredytu i zadłużenia osoby bezrobotnej, która często popada w prawdziwą pętlę kredytową. Z pomocy finansowej Powiatowego Urzędu Pracy w Jędrzejowie wypłacanej w formie zasiłku mógł skorzystać niewielki odsetek bezrobotnych. W analizowanych latach było to od miesięcznie od 6 do 25 osób, co przedkładało się na procentowy udział w ogóle osób bezrobotnych w przedziale 4% - 12%.

Dodatkowo Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu udzielał wsparcia mieszkańcom gminy z powodu bezrobocia. Jak wynika z poniższej tabeli, do 2021 roku liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu bezrobocia zmniejszała się. Natomiast w ostatnim roku zwiększyła się o 7 do 61.

Tabela 16. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy z powodu bezrobocia

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bezrobocie	106	78	67	62	54	61

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Jak wspomniano wcześniej, bezrobocie było najczęstszym powodem przyznawania zasiłków okresowych.

Prognoza zmian

Trendy charakteryzujące zjawisko bezrobocia na terenie gminy Wodzisław pokrywają się z zachodzącymi procesami na terenie większości gmin w kraju, czyli systematycznym spadkiem liczby osób bezrobotnych. Wpływ na to miały między innymi zachodzące zmiany demograficzne oraz dobra kondycja gospodarcza w kraju. Duże zagrożenie przyniosła epidemia COVID-19, jednak jak pokazują statystyki, poza chwilowym pogorszeniem sytuacji na rynku pracy, kontynuowane były dalsze spadki liczby osób zarejestrowanych w powiatowych i miejskich urzędach pracy. Nie można jednak zakładać w nieskończoność dalszych spadków bezrobotnych na terenie gminy Wodzisław. Rosnące koszty prowadzenia działalności powodują, że oprócz zamykania firm, coraz więcej osób decyduje się na zawieszenie ich funkcjonowania. Utrzymanie tego trendu może przyczynić się do rejestrowania większej liczby osób w urzędach pracy. Czynnikiem, który może odcisnąć piętno na polskim rynku pracy jest również napływ uchodźców. Kwestia ta dotyczy jednak większych ośrodków miejskich, gdyż uchodźcy charakteryzują się dużą mobilnością, dlatego szukając lepiej płatnych miejsc pracy łatwiej decydują się na zmianę miejsca zamieszkania.

W ramach Krajowego Planu Odbudowy (KPO) zaplanowano m. in. dofinansowanie szeroko zakrojonej reformy rynku pracy, w szczególności publicznych służb zatrudnienia (PSZ). Celem tych zmian jest poprawa efektywności wsparcia, rozwój kompetencji pracowników pod kątem aktualnych potrzeb

gospodarki i przedsiębiorstw, a także skuteczniejsze dotarcie do grup, które potrzebują aktywizacji zawodowej i przekwalifikowania.

Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba

Długotrwała choroba bardzo często bywa przyczyną trudnej sytuacji życiowej osoby oraz jej rodziny. Najczęściej problem ten dotyczy osób starszych, ale zdarzają się również przypadki chorób nawet wśród osób w młodym wieku. Za długotrwałą chorobę należy uznać dolegliwość bądź stan patologiczny, który utrzymuje się przez dłuższy czas i który będzie nadal trwał. Problem długotrwałej choroby dotyczy osób, które z powodu posiadanego schorzenia pozostają przez długi czas pod opieką lekarską, a choroba, na którą cierpią, często nie jest możliwa do całkowitego wyleczenia, a jedynie minimalizowane są jej objawy. Ciężka choroba natomiast to taka, która zagraża życiu człowieka. Otrzymanie pomocy społecznej z powodu długotrwałej choroby jest uzależnione również od tego, w jakim stopniu posiadane schorzenie utrudnia życie wnioskodawcy. Uwzględniane są takie okoliczności jak: wydatki ponoszone w związku z zakupem leków, wydatki związane z wyjazdami do specjalistów, utrudnienie w podjęciu zatrudnienia.

Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba niejednokrotnie są ze sobą ściśle powiązane. W modelu medycznym za niepełnosprawność uznaje się bowiem bezpośrednią konsekwencję choroby lub uszkodzenia¹¹. Zgodnie z modelem społecznym, niepełnosprawność powstaje w skutek ograniczeń, jakich doświadczają osoby nią dotknięte w środowisku zamieszkania. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych definiuje osoby niepełnosprawne, jako osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Osoby niepełnosprawne to również te, które uzyskały orzeczenie o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów oraz dzieci posiadające orzeczenie o niepełnosprawności przed ukończeniem 16 roku życia. Niepełnosprawność jest zjawiskiem wielopłaszczyznowym, w niniejszej *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* szczególnie uwzględnione zostaną płaszczyzny: psychologiczna i społeczna. Już sam fakt uszkodzenia funkcji życiowych znacząco utrudnia, a niekiedy wręcz uniemożliwia wykonywanie zadań społecznych, co jest powodem pogłębiania stanu izolacji psychicznej. Osoby niepełnosprawne niemal każdego dnia borykają się ze skutkami barier architektonicznych, transportowych i komunikacyjnych. Problemy zdrowotne nasilają się z wiekiem człowieka, dlatego też, wraz ze starzeniem się społeczeństwa problem niepełnosprawności będzie

¹¹ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnospawnosc;3947453.html>

narastał. Konieczne będą zatem większe nakłady na zapewnienie tym ludziom opieki, rehabilitacji oraz integracji z resztą społeczności.

Zbiorowość osób niepełnosprawnych dzieli się na 2 podstawowe grupy: osoby niepełnosprawne prawnie tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony; osoby niepełnosprawne tylko biologicznie tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, uzyskanych w ramach Narodowego Spisu Powszechnego 2021, na terenie gminy Wodzisław mieszka 1176 osób niepełnosprawnych (553 mężczyzn i 623 kobiety), z czego 609 to osoby niepełnosprawne prawnie a 567 osoby niepełnosprawne tylko biologicznie. Na koniec 2021 roku gminę zamieszkiwało 6517 osób, czyli 18,0% to niepełnosprawni mieszkańcy. Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2011 w tej kwestii ograniczają się jedynie do powiatów, natomiast dane z Narodowego Spisu Powszechnego 2002 informują o osobach niepełnosprawnych powyżej 15 roku życia. W 2002 roku takich mieszkańców gminy było 1380, z czego niepełnosprawnych prawnie – 887, a niepełnosprawnych tylko biologicznie – 493. Zmniejszyła się zatem ogólna liczba osób niepełnosprawnych, ale zwiększyła się liczba mieszkańców niepełnosprawnych tylko biologicznie. Należy przy tym nadmienić, że według NSP 2002 gminę Wodzisław zamieszkiwało 7816 osób, czyli niepełnosprawni stanowili 17,7% populacji gminy. Zatem pomimo nominalnego zmniejszenia liczby niepełnosprawnych mieszkańców, ich odsetek w ogólnej populacji nieznacznie się zwiększył.

Tabela 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby lub niepełnosprawności

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Powód przyznania pomocy	Długotrwała lub ciężka choroba					
Liczba rodzin	44	46	42	39	32	22
Powód przyznania pomocy	Niepełnosprawność					
Liczba rodzin	65	61	51	38	37	39
Razem	109	107	93	77	69	61

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Niepełnosprawność była trzecim a długotrwała lub ciężka choroba czwartym najczęstszym powodem przyznawania pomocy przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu. Analizując liczbę rodzin otrzymujących pomoc z obu wymienionych w rozdziale powodów, można zauważyć, że w analizowanym okresie maleje liczba mieszkańców korzystających z pomocy z obu powodów (łącznie). W przypadku niepełnosprawności w 2022 roku liczba rodzin, które otrzymały pomoc z OPS była o dwie większa niż rok wcześniej. Przy długotrwałej lub ciężkiej chorobie, poza rokiem 2018 mamy ciągły trend malejący.

Tabela 18. Struktura rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności w latach 2018-2022

Typ rodziny	2018	2019	2020	2021	2022
1 osobowa	33	27	24	26	29
2 osobowa	11	8	5	5	5
3 osobowa	7	6	3	3	2
4 i więcej	10	10	7	3	2

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Analizując strukturę rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności można dostrzec, że większość z nich tworzą gospodarstwa jednoosobowe. Można zatem założyć, że w znacznej części problem niepełnosprawności dotyka osób starszych, co w połączeniu z strukturą demograficzną gminy może powodować wzrost zapotrzebowania na usługi, w tym opiekuńcze dla seniorów.

Formą pomocy ukierunkowaną na osoby niepełnosprawne i ich rodziny są przede wszystkim świadczenia opiekuńcze. Rok 2024 przyniesie duże zmiany w dotychczas funkcjonującym systemie. Ustawa z dnia 7 lipca 2023r. o świadczeniu wspierającym (Dz.U. z 2023 r. poz. 1429) zakłada przebudowę od 1 stycznia 2024 r. dotychczasowego systemu świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów poprzez:

- wprowadzenie do systemu prawnego nowego świadczenia – **świadczenia wspierającego**, które będzie kierowane bezpośrednio do osoby z niepełnosprawnością w wieku od ukończenia 18 roku życia,
- zmiany w warunkach przyznawania funkcjonującego obecnie świadczenia pielęgnacyjnego,
- zmian w funkcjonowaniu zasiłku dla opiekuna,
- likwidację specjalnego zasiłku opiekuńczego.

Świadczenie pielęgnacyjne będzie przysługiwać wyłącznie osobom sprawującym opiekę nad osobą z niepełnosprawnościami w wieku do ukończenia 18. roku życia, natomiast osoba pełnoletnia z niepełnosprawnościami, nad którą była sprawowana opieka będzie mogła ubiegać się o przyznanie dla niej świadczenia wspierającego. **Świadczenie wspierające** będzie przysługiwało każdej osobie niepełnosprawnej, która uzyska ocenę ustalającą poziom potrzeby wsparcia na poziomie co najmniej 70 punktów¹². Zmiany dotyczą również między innymi „odblokowania” możliwości podejmowania pracy zarobkowej przez opiekunów pobierających świadczenie pielęgnacyjne oraz zwiększenia wysokości świadczenia pielęgnacyjnego (o 100% na drugą i każdą kolejną osobę) w przypadku sprawowania opieki nad więcej niż jedną osobą niepełnosprawną.

¹² <https://www.gov.pl/web/rodzina>

Tabela 19. Świadczenia pielęgnacyjne w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba świadczeń	236	229	252	275	313	412
Kwota świadczeń (w tys. zł)	331	336	397	501	609	861

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Jak wynika z powyższej tabeli, dotychczas z każdym kolejnym rokiem zwiększała się liczba wypłacanych świadczeń pielęgnacyjnych. W 2022 roku udzielono 412 świadczeń, czyli o 176 więcej niż w roku 2017 (wzrost o 75%). Kwota świadczeń zwiększyła się z 331 tys. zł do 861 tys. zł (wzrost o 160%). Było to wynikiem powiązania od 2019 roku wypłacanej kwoty z wartością minimalnego wynagrodzenia za pracę. Wzrost płacy minimalnej oznaczał tym samym podniesienie wartości świadczenia.

Obecnie **specjalny zasiłek opiekuńczy** przysługuje osobom, na których ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli nie podejmują zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Jak wspomniano powyżej, od 2024 roku ustawodawca przewidział likwidację specjalnego zasiłku opiekuńczego.

Tabela 20. Specjalny zasiłek opiekuńczy w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba świadczeń	72	84	74	75	34	0
Kwota świadczeń (w tys. zł)	36	41	45	45	21	0

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Z powyższej tabeli wynika, że w 2022 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu nie wypłacił żadnego specjalnego zasiłku opiekuńczego. W latach wcześniejszych było to od 34 do 84 świadczeń rocznie.

Wprowadzając istotne zmiany w warunkach przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego oraz uchylając specjalny zasiłek opiekuńczy, ustawa o świadczeniu wspierającym wprowadza jednocześnie przepisy mające na celu pełną ochronę praw nabytych osób, które nabyły bądź nabędą na starych, obowiązujących przed wejściem w życie ustawy, tj. do 31 grudnia 2023 r. przepisach, prawo do świadczenia pielęgnacyjnego albo specjalnego zasiłku opiekuńczego. Osoby te będą mogły w dalszym ciągu pobierać wymienione świadczenia zgodnie z dotychczasowymi przepisami.

Zasiłek dla opiekuna przysługuje osobie, jeżeli decyzja o przyznaniu jej prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wygaśa z mocy prawa na podstawie m.in. 11 ust. 3 ustawy z dnia 7 grudnia 2012 roku

o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw. Jest to więc rekompensata dla opiekunów i opiekunek, którzy mieli przyznane prawo do świadczenia pielęgnacyjnego przed 2014 rokiem, ale utraciły to prawo wskutek ówczesnych zmian w ustawie o świadczeniach rodzinnych. Od 2024 roku zasiłek dla opiekuna nie będzie przysługiwał jeżeli osoba wymagająca opieki będzie miała przyznane prawo do świadczenia wspierającego. W 2022 roku z tej formy pomocy skorzystał tylko jeden mieszkaniec gminy.

Zasiłek pielęgnacyjny przyznawany jest w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Przysługuje on:

- niepełnosprawnemu dziecku;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;
- osobie, która ukończyła 75 lat i nie jest uprawniona do dodatku pielęgnacyjnego¹³.

Tabela 21. Zasiłki pielęgnacyjne w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba świadczeń						
Dla niepełnosprawnego dziecka	555	454	399	409	426	447
Osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	1375	1109	1277	1245	1184	1196
osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia	386	389	451	459	492	479
Osobie która ukończyła 75 lat	12	12	10	0	0	0
OGÓŁEM	2328	1964	2137	2113	2102	2122
Kwota świadczeń (w tys. zł)						
Dla niepełnosprawnego dziecka	85	72	75	88	92	96
Osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności	210	204	242	267	256	258
osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia	59	62	85	99	106	103

¹³ <https://www.gov.pl/web/rodzina/wiadczenie-pielagnacyjne>

Osobie która ukończyła 75 lat	2	2	2	0	0	0
OGÓŁEM	356	340	404	454	454	458

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Zasiłki pielęgnacyjne najczęściej były wypłacane na osobę niepełnosprawną w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności. Od 2020 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu nie wypłacał tego zasiłku osobie powyżej 75 roku życia.

Niepełnosprawnej osobie pełnoletniej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy zgodnie z orzeczeniem ZUS lub legitymującej się orzeczeniem o znacznym albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności przysługuje **zasiłek stały**. Wysokość zasiłku stałego uzależniona jest od dochodów rodziny lub osoby samotnie gospodarującej i przysługuje w wysokości różnicy między kryterium dochodowym a dochodem osoby/rodziny¹⁴. W gminie Wodzisław liczba osób otrzymujących zasiłek w perspektywie lat 2017-2022 utrzymywała się na zbliżonym poziomie: między 27 w roku 2019 a 33 w roku 2017. Zasiłek ten w zdecydowanej większości wypłacany był osobom samotnie gospodarującym.

Tabela 22. Zasiłki stałe w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba osób	33	28	27	28	31	32
W tym osoby samotnie gospodarujące	31	24	20	23	26	29
Dla osoby w rodzinie	2	4	7	5	5	3
Kwota wypłaconych świadczeń (w tys. zł)	196	153	154	180	180	189

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

W rozdziale poświęconym ubóstwu poddano analizie zasiłki okresowe. Najczęstszą przyczyną przyznawania tego zasiłku było bezrobocie, ale w latach 2017-2022 część rodzin otrzymała również zasiłek okresowy z powodu niepełnosprawności lub z tytułu długotrwałej choroby. Najwięcej takich osób było w latach 2017-2019. Później, jedynie w 2022 roku, jedna rodzina otrzymała zasiłek okresowy z tytułu długotrwałej choroby.

Tabela 23. Liczba osób otrzymujących zasiłek okresowy z powodu niepełnosprawności lub długotrwałej choroby w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
z tytułu długotrwałej choroby	3	3	2	0	0	1
z tytułu niepełnosprawności	1	1	1	0	0	0

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

¹⁴ <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-staly>

Osoba samotna, która z powodu wieku, niepełnosprawności, choroby lub innej przyczyny, wymaga pomocy innych osób i jednocześnie jest jej pozbawiona, może ubiegać się o pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej w postaci usług opiekuńczych. Szerzej o zakresie tych usług napisano w rozdziale poświęconym wsparciu osób starszych. Jednym z rodzajów usług opiekuńczych są specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. **Specjalistyczne usługi opiekuńcze** są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem. W latach 2017-2022 nikt z mieszkańców gminy Wodzisław nie korzystał z tej formy pomocy. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi to szczególny rodzaj specjalistycznych usług opiekuńczych udzielanych osobom, które z powodu choroby psychicznej lub niepełnosprawności intelektualnej mają poważne trudności w codziennym funkcjonowaniu, a zwłaszcza z relacjach z otoczeniem, edukacji, zatrudnieniu i realizacji spraw bytowych¹⁵. W latach 2017-2021 tym rodzajem wsparcia objęta była jedna osoba, natomiast w roku 2022 – dwoje dzieci. Od 1 maja 2023 roku zaczęły obowiązywać zmienione przepisy w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych, które dotyczyły m.in. kwalifikacji osób świadczących specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Osobnym rodzajem pomocy jest świadczenie „**Za życiem**”. Jest to jednorazowe świadczenie przysługujące z tytułu urodzenia się żywego dziecka z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, w wysokości 4 tysięcy złotych. W ostatnich latach z tego świadczenia skorzystała jedna rodzina.

Gmina Wodzisław realizuje również coroczny program „**Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej**” mający na celu pomoc osobom ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w wykonywaniu codziennych czynności oraz w funkcjonowaniu w życiu społecznym. Pierwsza edycja programu realizowana była od 1 października 2019 roku do 31 grudnia 2020 roku. Gmina przystąpiła do Programu w 2020 roku. Asystenci między innymi towarzyszą w działaniach wspierających proces leczenia, rehabilitacji, zakupy (z zastrzeżeniem aktywnego udziału uczestnika programu), korzystanie z dóbr kultury itp. Udział w Programie był bezpłatny.

Tabela 24. Realizacja Programu Asystent Osoby Niepełnosprawnej

	2020	2021	2022
Liczba asystentów	1	5	9
Liczba osób korzystających z Programu	5	12	22

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

¹⁵ <http://www.niepelnosprawni.pl/>

Program cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców. W 2022 roku skorzystało z niego 22 mieszkańców gminy, czyli niemal dwa razy więcej niż w roku 2021.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu zaangażował się również w realizację Projektu „**Liderzy Kooperacji**”. W ramach projektu przy Ośrodku powstała bezpłatna wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego dla mieszkańców Gminy Wodzisław. Z wypożyczalni mogą korzystać mieszkańcy gminy, które spełniają następujące kryteria:

- posiadają zaświadczeni od lekarza o konieczności zaopatrzenia w określony sprzęt rehabilitacyjny,
- dochód osoby/rodziny nie przekracza 400% kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej,

Do dyspozycji są m.in. następujące sprzęty: łóżko z materacem przeciwoleżynowym, wózki inwalidzkie, kule łokciowe dla dorosłych oraz kule łokciowe dla dzieci, laski czteropunktowe, rotory.

Wsparcie osób niepełnosprawnych oraz ciężko chorych jest obszarem polityki społecznej, który może być uzupełniany przez organizacje pozarządowe. W gminie Wodzisław w 2022 roku nie zlecono organizacjom pozarządowym w trybie działalności pożytku publicznego żadnych umów.

Osoby, które z uwagi na wiek oraz stan zdrowia wymagają całodobowej opieki, której nie może zapewnić rodzina, mogą być kierowane do domów pomocy społecznej. Praktyka pokazuje, że w zdecydowanej większości są to osoby niepełnosprawne. W 2022 roku Ośrodek pokrył częściowe koszty pobytu w całodobowych placówkach pomocy społecznej dla 16 mieszkańców. Do pobytu 7 osób w kosztach utrzymania partycypowała rodzina. Wraz ze zwiększeniem liczby osób umieszczonych w domach pomocy społecznej będą rosły koszty tej opieki ponoszone przez Gminę. Tylko w 2022 roku na ten cel przeznaczono niemal 437 tys. zł.

Prognoza zmian

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, przewidujące wydłużenie życia można spodziewać się w przyszłości, że wzrośnie udział świadczeń udzielanych w ramach pomocy społecznej, które podyktowane są długotrwałą chorobą lub niepełnosprawnością. Wraz z wiekiem będzie narastał problem samodzielnej egzystencji wśród osób starszych z niepełnosprawnościami, a szczególnie wśród seniorów wymagających pomocy, opieki, leczenia i rehabilitacji. Umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku będzie determinowało dalszy rozwój usług dla tej grupy społecznej.

Z części poświęconej analizie demograficznej wynika, że gmina Wodzisław stała się tzw. „starzejącym się społeczeństwem”. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym zwiększył się z niecałych 21% w roku 2010 do prawie 29% w roku 2022. Starzenie się społeczeństwa jest często obserwowanym zjawiskiem wśród państw rozwiniętych, do których zalicza się również Polska. Jednym z powodów są postępujące zmiany społeczno-ekonomiczne, przenoszące się na wzrost stopy życiowej ludności, zmiany struktury rodziny (z 2+3 na 2+1), wydłużenie długości życia. Osoby starsze, z czasem mogą borykać się z wieloma trudnościami: obniżoną samodzielnością, chorobami i niepełnosprawnością, gorszą sytuacją materialną itp. Już obecnie, jak wynika z wcześniejszych danych statystycznych, znaczna część pomocy kierowana jest do osób starszych, bardzo często mieszkających samotnie. Wymienione czynniki mogą dodatkowo powodować marginalizację seniorów. Jest ona szczególnie widoczna po przekroczeniu wieku emerytalnego, co często wiąże się z eliminacją takiej osoby z jej aktywnego życia zawodowego i społecznego.

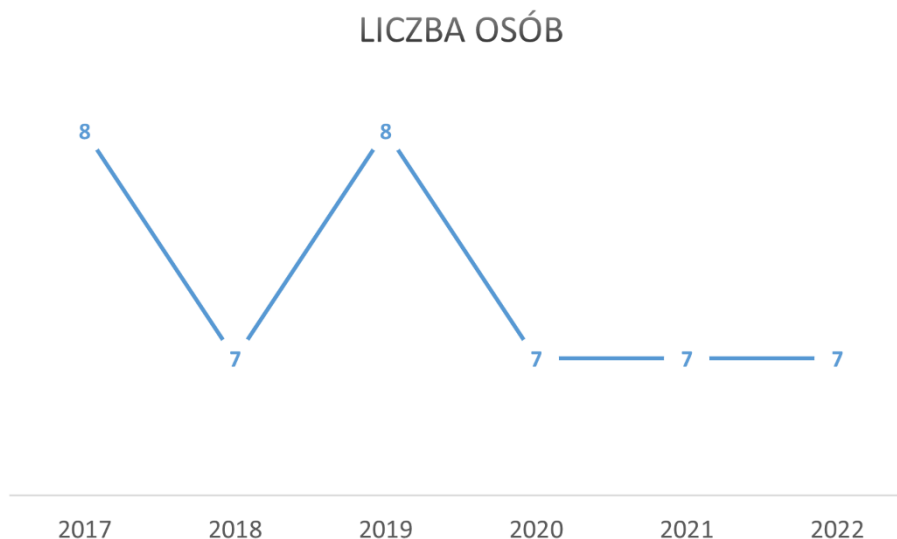
W ogólnym odczuciu społeczeństwa starość często powiązana jest z niedołężnością oraz chorobą. Poczucie takie wynika między innymi z cech charakteryzujących starość, czyli spadku zdolności adaptacyjnych, nasilaniu zależności od innych osób spowodowanej postępującemu ograniczaniu samodzielności życiowej m.in. Dzisiejsze postrzeganie starości różni się jednak od tego sprzed jeszcze 20 lat. Coraz więcej osób w podeszłym wieku chce jak najdłużej funkcjonować samodzielnie. Aby było to możliwe muszą zachować swoją aktywność – fizyczną i społeczną, co jest zarówno w interesie jednostki jak również całego społeczeństwa. Aktywizacja osób starszych jest zatem ważnym zadaniem władz publicznych oraz organizacji społecznych. Dla części osób środowiskiem aktywizującym będzie najbliższa rodzina. Niestety model rodziny wielopokoleniowej, w którym osoby starsze mogą liczyć na opiekę najbliższych, jest zastępowany modelem 2+1, czyli rodzice oraz jedno dziecko. Dlatego osoby odchodzące na emeryturę mają prawo czuć się osamotnione, a powstałe zasoby czasu wolnego muszą wykorzystać w nowym, zastępczym środowisku.

Konsekwencją starzenia się społeczeństwa jest również wzrost zapotrzebowania na pracę z ludźmi w podeszłym wieku, co przekłada się między innymi na wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze i rehabilitacyjne.

Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania udzielane są osobom, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę

możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Usługi te są odpłatne w części lub całości, jeżeli dochód osoby zainteresowanej przekracza kryterium dochodowe. Z usług opiekuńczych gminie Wodzisław w latach 2017-2022 korzystało 7 lub 8 osób (w zależności od roku).

Wykres 22. Usługi opiekuńcze w latach 2017-2022

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Lata 2020-2021 były szczególnie trudne dla seniorów ze względu na panującą epidemię COVID-19, gdzie to właśnie oni należeli do grupy szczególnego ryzyka. Gmina podjęła się realizacji programu **Wspieraj Seniora - Solidarnościowy Korpus Wspieraj Seniora**. Program ten skierowany był do seniorów w wieku powyżej 65 r.ż, którzy w stanie epidemii zdecydowali się na pozostanie w domu i nie byli w stanie (np. poprzez wsparcie rodziny) zabezpieczyć dla siebie podstawowych artykułów spożywczych oraz środków higieny osobistej. Ważnym aspektem programu był fakt, że pomoc była realizowana niezależnie od zasobności gospodarstw domowych. Pracownicy socjalni wspierając seniorów wykonywali czynności związane z codziennym funkcjonowaniem np. pomoc w załatwieniu spraw urzędowych, wyrzucenie śmieci, dostarczenie zakupów, dostarczenie leków. W okresie realizacji Programu udzielono pomocy 42 seniorom z terenu gminy.

Prognoza zmian

Główny Urząd Statystyczny w 2016 roku przygotował prognozę zmian demograficznych dla wszystkich gmin w Polsce w perspektywie do 2030 roku. Prognoza ta zakłada stały spadek liczby mieszkańców gminy do poziomu 6340 w ostatnim roku. Zwiększyć się ma również odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 25. Prognoza liczby ludności gminy Wodzisław do 2030 roku

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
prognoza	6 789	6 730	6 675	6 618	6 561	6 505	6 450	6 397	6 340
% w wieku przedprod.	16,73	16,66	16,45	16,47	16,26	16,16	15,77	15,68	15,57
% w wieku produk.	56,13	55,81	55,58	55,53	55,45	55,28	55,81	55,92	55,96
% w wieku poproduk.	27,13	27,53	27,97	28,00	28,29	28,56	28,42	28,40	28,47

Źródło. Stat.gov.pl

Liczba mieszkańców gminy Wodzisław w roku 2022 wyniosła 6428, czyli o 361 mniej niż w prognozie, osiągając tym samym rezultat z lat 2028-2029. Dodatkowo, obecnie odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym wynosi 28,95%, czyli więcej niż prognozowany odsetek w roku 2030. Wynika z tego, że obecne zmiany demograficzne postępują szybciej niż przewidywali eksperci Głównego Urzędu Statystycznego.

Zgodnie z wnioskami i rekomendacjami znajdującymi się w dokumencie przygotowanym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej „Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za 2021 r.” zachodzące zmiany demograficzne w polskim społeczeństwie, a także zjawiska tj. pandemia COVID-19 wymagają dostosowania prowadzonej polityki publicznej do stale zmieniających się potrzeb i oczekiwań osób starszych. Odpowiedzią na ten proces powinna być aktywna polityka społeczna wobec osób starszych prowadzona zarówno na poziomie centralnym jak i regionalnym. Ogólnym wyzwaniem na najbliższe lata w sferze polityki wobec osób starszych będzie kontynuowanie procesu przygotowania całego społeczeństwa do skutków zachodzących obecnie zmian demograficznych, w tym wynikających ze starzenia się populacji oraz zmian struktury rodzin i gospodarstw domowych, problemów osamotnienia i samotności seniorów, a także zwiększenia w tej grupie odsetka osób niesamodzielných. Głównym wyzwaniem stojącym przed gminą Wodzisław powinno być zatem zachowanie jak najdłużej aktywności i samodzielności seniorów. Pozwoli to na rozróżnienie dwóch grup osób starszych: „młodych i aktywnych” oraz „starszych wymagających wsparcia”. Dla pierwszej grupy priorytetowe powinny być działania aktywizujące. Dla drugiej grupy kluczowe będą usługi wspierające i opiekuńcze, w tym odciążające otoczenie osób starszych w postaci np. usług wytchnieniowych. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się zwiększenia liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w formie usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania.

Podstawową komórką społeczną jest rodzina. Zaspokaja ona potrzeby psychiczne, społeczne oraz emocjonalne swoich członków. Pełni również funkcję pierwszego środowiska wychowawczego w życiu dziecka, na które składają się między innymi struktura rodziny, jej sytuacja materialna, atmosfera wychowawcza panująca w domu, poziom wykształcenia rodziców oraz sytuacja zdrowotna. Rodzina jest zatem podstawową formą opieki nad dzieckiem od jego urodzenia aż do uzyskania przez nie samodzielności

To właśnie w rodzinie dziecko zdobywa swoje pierwsze doświadczenia społeczne, poznaje zasady zachowań oraz norm postępowania. Rodzice jako wychowawcy pomagają rozwijać osobowość, psychikę oraz indywidualność swojego dziecka. To do ich obowiązków należy zaspokajać potrzeby dziecka, zarówno te o charakterze materialnym jak i emocjonalnym. Elementem lokalnej polityki prorodzinnej jest zapewnienie opieki dzieciom do lat 3. Na terenie gminy Wodzisław nie funkcjonuje jednak żaden żłobek. Zapewniona jest za to opieka przedszkolna, co wykazano w rozdziale „Edukacja”.

Przyczyną złego funkcjonowania rodziny jest przeważnie bezradność wynikająca z zaburzenia równowagi systemu rodzinnego, który przejawia się trudnościami we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez poszczególnych członków rodziny. Objawia się to poprzez problemy w wypełnianiu ról rodzicielskich i problemy wychowawcze związane z prezentowaniem przez dzieci agresywnych zachowań, łamaniem obyczajów i norm społecznych. Bezradność występować może w kwestii prowadzenia gospodarstwa domowego – na przykład problem z zapewnieniem żywności, odzieży, mieszkania m.in. Nie należy jednak utożsamiać tej bezradności z nieposiadaniem wystarczających środków finansowych, czy też w skrajnych przypadkach z ubóstwem, ponieważ o bezradności powinno mówić w przypadku takich rodzin, które posiadają wystarczające środki finansowe na zabezpieczenie najważniejszych potrzeb, lecz środkami tymi dysponują w nieodpowiedni sposób. Problemy opiekuńczo-wychowawcze dotyczą głównie dzieci i młodzieży, która nie ma zapewnionej należytej opieki ze strony swoich opiekunów. Jednak problem ten także dotyczy rodzin, gdzie dzieci swoim zachowaniem sprawiają tak duże kłopoty, z którymi opiekunowie nie są w stanie sami sobie poradzić.

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej mogą również liczyć na pomoc w formie pracy socjalnej. Jest to działanie, które należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym i stanowi niejako podstawę działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu. Skierowana jest na przywrócenie zdolności do samodzielnego funkcjonowania osób, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i własnymi siłami nie są w stanie rozwiązać problemu. Pomoc w formie pracy socjalnej nie jest uzależniona od posiadanego przez osobę lub rodzinę dochodu stąd skorzystać z tej formy może

każdy mieszkaniec gminy. W 2022 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu objął pracą socjalną 197 rodzin proponując różnego rodzaju pomoc, usługi i poradnictwo w zależności od problemów z jakimi się zmagano.

Tabela 26. Liczba rodzin korzystających z pracy socjalnej w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba rodzin	263	236	200	199	208	197
Liczba pracowników socjalnych	4	4	4	4	4	4

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Ochrona macierzyństwa jest jednym z celów pomocy społecznej. Wspierana jest poprzez wypłacanie zasiłków rodzinnych oraz przewidzianych do nich dodatków, takich jak: z tytułu urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, a także świadczenia z funduszu alimentacyjnego dla osób niemogących wyegzekwować alimentów na dziecko. W ostatnim analizowanym roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa udzielił wsparcia 15 rodzinom. Jak wynika z poniższej tabeli, do 2021 liczba takich rodzin stale malała. Dopiero w ostatnim roku zwiększyła się o jedną.

Tabela 27. Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Liczba rodzin</i>	35	30	23	18	14	15

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Jednym z podstawowych narzędzi ośrodków pomocy społecznej ukierunkowanych na pomoc rodzinie są świadczenia rodzinne. Mają one różny charakter: w większości wypłacane są na określony czas, ale również jednorazowo (dodatek z tytułu urodzenia dziecka) lub raz w ciągu pewnego okresu (dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego). Część z świadczeń rodzinnych występuje samoistnie (zasiłek rodzinny, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne), natomiast otrzymanie dodatków do zasiłku rodzinnego uzależnione jest od posiadania prawa do zasiłku rodzinnego. Przyznawanie większości świadczeń rodzinnych uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego. Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna,
- świadczenie rodzicielskie,

- świadczenie „Za życiem”.

Część z wymienionych świadczeń opisano już w rozdziale „Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba”. **Zasiłek rodzinny** ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do zasiłku rodzinnego przysługuje: rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie uczącej się (pełnoletniej osobie uczącej się, niepozostającej na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub w związku z ustaleniem wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony). Przyznanie zasiłku rodzinnego jest ściśle związane z dochodem w przeliczeniu na osobę w rodzinie i przysługuje do ukończenia przez dziecko:

- 18 roku życia lub
- nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo
- 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności¹⁶.

W 2022 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu wypłacał zasiłki rodzinne dla średnio 127 rodzin w miesiącu. Z poniższej tabeli wynika, że liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych z każdym kolejnym rokiem zmniejszała się. Na tą sytuację największy wpływ ma niskie kryterium dochodowe, co przy rosnącej płacy minimalnej wyklucza coraz większą część rodzin z możliwości ubiegania się o to świadczenie.

Tabela 28. Zasiłek rodzinny wraz z dodatkami w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Średniomiesięczna liczba rodzin	265	247	215	184	159	127
Kwota świadczeń (w tys. zł)	1082	974	824	774	669	551

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Zgodnie z przepisami prawa, Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu oprócz zasiłków rodzinnych wypłacał również dodatki do nich:

- z tytułu urodzenia się dziecka,
- opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- samotnego wychowywania dziecka,
- wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-rodzinny>

- rozpoczęcia roku szkolnego,
- podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania.

Tabela 29. Dodatki do zasiłków rodzinnych w latach 2020-2022 (liczba świadczeń)

Wyszczególnienie	2020	2021	2022
Urodzenie dziecka	19	13	11
Opieka nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,	49	28	4
Samotne wychowywanie dziecka	94	110	12
Kształcenie i rehabilitacja dziecka niepełnosprawnego	217	157	88
Rozpoczęcie roku szkolnego	254	214	180
Podjęcie przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	643	511	377
Wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	634	557	490
RAZEM			

Źródło. Opracowanie własne na podstawie OPS w Wodzisławiu.

Wśród wszystkich dodatków wypłaconych przez Ośrodek Pomocy Społecznej największą część stanowiły te związane z wychowaniem dziecka w rodzinie wielodzietnej oraz podjęcia nauki poza miejscem zamieszkania. Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu przyznawał również jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka. Jest to niezależna od świadczeń rodzinnych forma pomocy, wypłacana na wniosek i przy zachowaniu określonych ustawą warunków.

Tabela 30. Liczba dzieci na które została wypłacona jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka w latach 2017-2022 w gminie Wodzisław

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba dzieci	50	45	33	39	37	33

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Zestawiając powyższą tabelę z danymi dotyczącymi liczby nowonarodzonych mieszkańców gminy otrzymamy informację, że nie wszyscy rodzice otrzymali jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka. Może to wynikać z przekraczania kryterium dochodowego wynoszącego 1922 zł na osobę w rodzinie.

W 2016 roku wprowadzono również świadczenie rodzicielskie, które przysługuje rodzicom, którzy nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego. Świadczenie w kwocie 1 tysiąca netto miesięcznie przyznawane jest niezależnie od dochodu rodziny i może być pobierane przez 52 tygodnie w przypadku urodzenia bądź przyjęcia na wychowanie jednego dziecka, 65 tygodni w przypadku dwójki dzieci, 67 tygodni – trójki, 69 tygodni – czwórki, a przy piątce i więcej – 71 tygodni.

Tabela 31. Liczba wypłaconych świadczeń rodzicielskich w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba dzieci	132	151	111	116	176	176

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

W całym analizowanym okresie najmniej wypłaconych świadczeń było w roku 2019, co ma związek z najmniejszą liczbą urodzonych dzieci. Liczba wypłaconych świadczeń pokazuje, że znaczna część rodzin którym urodziło się dziecko nie miało ustabilizowanej sytuacji zawodowej – nie przysługiwał im zasiłek macierzyński, który powiązany jest z umową o pracę.

Obowiązkiem gminy jest realizacja zadań określonych w Ustawie z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawa ta określa szczegółowo:

- Zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych;
- Zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;
- Zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- Zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Wszelka pomoc powinna zmierzać do udzielania rodzinie wsparcia w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania prawidłowych postaw rodzicielskich. Warunkiem powodzenia jest możliwie jak najwcześniejsze udzielenie pomocy oraz stosowanie działań profilaktyczno-ochronnych.

Tabela 32. Liczba rodzin którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

<i>Rok</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>
<i>Liczba rodzin</i>	17	14	10	12	12

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

W 2021 roku z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu udzielił wsparcia 12 rodzinom, czyli pięciu mniej niż w 2018 roku, ale dwóch więcej niż w roku 2020.

Zdarza się, że niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami, takimi jak uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych czy przemoc domowa. Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczej mogą otrzymać wsparcie w formie asystenta rodziny. Asystentura rodziny polega na towarzyszeniu rodzinie z dziećmi

w poszukiwaniu rozwiązań trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem mocnych stron członków rodziny, zasobów rodziny bliskiej i dalszej, społeczności lokalnej i zasobów instytucjonalnych. Głównym celem asystentury jest zwiększenie umiejętności opiekuńczo – wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. Efektem takiego działania powinno być usamodzielnienie się rodziny oraz wypełnianie roli rodzica w sposób sprzyjający bezpieczeństwu w środowisku rodzinnym oraz umożliwiający rozwój dziecka. Aby to osiągnąć niezbędnym jest aktywny udział rodziny podczas każdego etapu metodycznego działania od oceny wstępnej, przez układanie planu pracy i jego realizację po ocenę końcową. Prace powinny być indywidualnie dopasowane do możliwości i kontekstu życia rodziny objętej wsparciem.

Ustawa z 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa w jednym akcie prawnym zarówno zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, jak i zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej, traktując je, jako dopełniające się i wzajemnie powiązane. W Ośrodku Pomocy Społecznej w Wodzisławiu w ostatnich latach zatrudniony był jeden asystent rodziny, który w 2022 roku pracował z 12 rodzinami. Była to najwyższa liczba rodzin objętych tym wsparciem w ciągu ostatnich pięciu analizowanych lat. W rodzinach tych było 38 dzieci.

Tabela 33. Liczba asystentów rodzin oraz rodzin objętych wsparciem w latach 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba asystentów rodziny	1	1	1	1	1
Liczba rodzin objętych pomocą	11	10	8	10	12

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Potencjalne działania podejmowane w ramach asystentury ukierunkowane są na wspieranie środowiska rodzinnego oraz profilaktykę ustrzegającą przed wystąpieniem sytuacji kryzysowej, której konsekwencją jest przymus opuszczenia przez dziecko własnej rodziny. Jednym z zadań wynikających z ustawy o pieczy zastępczej jest umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej. Nie jest to jednak równoznaczne z rozwiązaniem problemu rodziny. Jest jedynie formą przejściową, mającą na celu zabezpieczenie dziecka podstawowych warunków. Więzy rodzinne oraz emocjonalny stosunek dziecka do środowiska lokalnego jest motywatorem dla rodziców, mającym na celu stworzenie warunków do prawidłowego rozwoju dziecka w rodzinie naturalnej, dając tym samym szansę na jego powrót do domu.

Tabela 34. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w latach 2017-2022

Liczba dzieci	2017	2018	2019	2020	2021	2022
W pieczy zastępczej	2	6	8	8	4	16
W ośrodku opiekuńczo-wychowawczym	1	4	8	8	15	7

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

W 2022 roku w rodzinnej pieczy zastępczej umieszczonych było 16 dzieci (10 dzieci w 3 rodzinach zastępczych spokrewnionych oraz 6 dzieci w 2 rodzinach zastępczych niezawodowych). Dodatkowo 7 dzieci przebywało w ośrodku opiekuńczo-wychowawczym. Zauważalny jest w ciągu ostatnich dwóch analizowanych lat wzrost liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. Staraniem gminy powinno być jak najszybsze umożliwienie powrotu dzieci do rodzin, ponieważ odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej zwiększa się wraz z okresem jego przebywania tam. W gminie Wodzisław nie funkcjonuje żadna rodzina wspierająca, czyli taka, która ma za zadanie pomóc rodzinie w przewyżnianiu trudnych sytuacji życiowych (zakres działania obejmuje udzielanie wskazówek dotyczących sprawowania opieki i wychowania dzieci, kształtowania i wypełniania podstawowych ról społecznych, organizacji czasu rodziny, pomocy w nauce, racjonalnego prowadzenia budżetu domowego oraz prowadzenia gospodarstwa domowego). Pomimo starań pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej żadna rodzina nie podjęła się tego wyzwania.

Świadczenia z **funduszu alimentacyjnego** przysługują osobom uprawnionym w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych alimentów, stwierdzonej przez komornika w okresie dwóch ostatnich miesięcy. Świadczenie to przysługuje do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 25 roku życia, jeżeli dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej. W przypadku posiadania przez osobę uprawnioną orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje bez względu na jej wiek – bezterminowo. Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego, koszty obsługi związane z ich wypłatą oraz koszty podejmowanych wobec dłużników działań, finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa¹⁷.

Tabela 35. Świadczenia alimentacyjne w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba osób	41	33	27	27	29	28
Liczba rodzin	23	18	16	16	16	14
Kwota świadczeń	199530	168710	134141	138548	145232	134718

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

¹⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/fundusz-alimentacyjny>

W ciągu ostatnich lat liczba rodzin korzystających z Funduszu Alimentacyjnego zmniejszyła się z 23 do 14. Wpływ na to ma skomplikowana procedura uzyskania wsparcia oraz kryterium dochodowe, które jest za niskie w porównaniu nawet z pensją minimalną. W 2020 roku wprowadzono między innymi zasadę „złotówka za złotówkę”, dzięki czemu osoby przekraczające limit dochodu uprawniający do pobierania świadczenia nadal mogą je otrzymać, ale pomniejszone o kwotę przekroczenia. Od 2021 roku liczba dzieci na które przyznano świadczenie alimentacyjne zwiększyła się.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego mają charakter zwrotny. Dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłaconych osobie uprawnionej, łącznie z ustawowymi odsetkami za zwłokę, które naliczane są od pierwszego dnia następującego po dniu wypłaty świadczenia, do dnia spłaty całości należności dłużnika wobec gminy z tego tytułu. W 2022 roku od dłużników alimentacyjnych wyegzekwowano kwotę 88 921,27 zł. Była to niewielka suma w porównaniu z całkowitym stanem zadłużenia, które na dzień 31 grudnia 2022 roku wynosiło 1 373 596,68 złotych – należność główna plus odsetki w wysokości 490 284,09 zł co razem daje 1 863 880,77 zł.

Dodatkowym świadczeniem finansowym służącym rodzinom jest „świadczenie wychowawcze 500+”. Celem świadczenia jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Przyznawane jest od 2016 roku, początkowo warunkiem uzyskania pomocy na pierwsze dziecko było spełnienie kryterium dochodowego. Obecnie świadczenie przyznawane jest na każde dziecko do ukończenia 18 roku życia. Od czerwca 2022 roku za całkowitą obsługę wniosków oraz wypłatę tego świadczenia odpowiada Zakład Ubezpieczeń Społecznych, stąd też brak szerszej analizy wypłaty tego świadczenia. Kolejnym świadczeniem pomagającym rodzinom z dziećmi w wieku szkolnym jest świadczenie „Dobry Start”, które zostało wprowadzone w 2018 roku i przysługuje raz w roku na rozpoczynające rok szkolny dzieci do ukończenia 20 roku życia. Dzieci niepełnosprawne uczące się w szkole otrzymują je do ukończenia przez nie 24 roku życia. Co ważne, rodzina może liczyć na wsparcie niezależnie od posiadanego dochodu. Od 1 lipca 2021 roku świadczenie to, podobnie jak Świadczenie wychowawcze Rodzina 500+, obsługuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W ostatnich trzech latach świadczenie „Dobry Start” wypłacono na następującą liczbę dzieci:

- 716 w 2020 roku,
- 687 w 2021 roku,
- 724 w 2022 roku.

Kolejnym elementem pomocy wielodzietnym rodzinom jest Rządowy Program „Karta Dużej Rodziny”, który został zapoczątkowany 16 czerwca 2014 roku. W ramach programu członkom rodzin

wielodzietnych, na ich wniospek, przyznawane są Karty Dużej Rodziny, które upoważniają do korzystniejszego od ogólnie obowiązującego dostępu do towarów i usług lub innych form działalności. Karty przyznawane są członkom rodziny wielodzietnej, gdzie na utrzymaniu jest co najmniej troje dzieci.

Karta wydawana jest:

- rodzicom na czas nieokreślony,
- dziecku do ukończenia 18 roku życia,
- dziecku powyżej 18 roku życia odpowiednio do końca roku szkolnego lub akademickiego w którym jest planowane ukończenie nauki w danej placówce, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia,
- dziecku legitymującemu się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności w wieku powyżej 18 roku życia na okres ważności orzeczenia¹⁸.

Od 1 stycznia 2019 roku miała miejsce zmiana, dzięki której prawo do posiadania Karty przysługuje członkowi rodziny wielodzietnej, przez którą rozumie się rodzinę, w której rodzic (rodzice) lub małżonek rodzica mają lub mieli na utrzymaniu łącznie co najmniej troje dzieci bez względu na ich wiek. Na wrzesień 2023 roku Kartę Dużej Rodziny przyznano 385 mieszkańcom gminy Wodzisław. W samym 2022 roku wydano 205 kart.

Prognoza zmian

Wcześniejszy rozdział poświęcony był rodzinom z dziećmi. Jak wynika z prognozy demograficznej liczba dzieci w gminie w perspektywie kolejnych lat może się zmniejszać. Pomimo tego koniecznym jest dalsze wsparcie rodzin poprzez zapewnienie im świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Dzieci i młodzież stanowią potencjał Gminy, dlatego potrzeba jest jego wzmocnienia. Nie można pomijać kontekstu związku rodziny z otaczającym ją światem oraz wpływu dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości na jej funkcjonowanie.

Przemoc domowa

Przemoc domowa to każde celowe działanie lub brak działania, na przykład zaniechanie, które powodują krzywdę i cierpienie fizyczne albo psychiczne członka rodziny. Sprawca przemocy wykorzystuje przewagę nad ofiarą i narusza jej podstawowe prawa, takie jak godność, wolność i nietykalność cielesną. Wyróżnia się przemoc fizyczną (naruszenie nietykalności fizycznej), przemoc psychiczną (naruszenie godności

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/gov/uzyskaj-karte-duzej-rodziny>

osobistej), przemoc seksualną (naruszenie intymności), przemoc ekonomiczną (naruszenie własności) oraz zaniedbanie (naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich)¹⁹. Skala przemocy jest trudna do oszacowania, ponieważ stereotypy obyczajowe, często funkcjonujące w środowisku lokalnym czynią przemoc wobec kobiet ze strony partnerów nadal akceptowaną formą podporządkowania i przestrzegania wyznaczonych społecznie ról.

Tabela 36. Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu przemocy w rodzinie

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba rodzin	1	2	2	1	1	1

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej.

Z powyższej tabeli można wyciągnąć wnioski, że problem przemocy domowej ma marginalne znaczenie w gminie Wodzisław. Danymi oddającymi w bardziej realny sposób skalę zjawiska w gminie są sprawozdania Zespołu Interdyscyplinarnego. W 2023 roku, w związku z nowelizacją Ustawy o pomocy domowej miały miejsce zmiany w zakresie funkcjonowania Zespołu Interdyscyplinarnego, w tym między innymi powoływanie członków Zespołu. Zgodnie z nowymi przepisami posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego odbywają się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na dwa miesiące. W celu dokonania diagnozy i oceny sytuacji w związku ze zgłoszonym podejrzeniem wystąpienia przemocy domowej powoływane są grupy diagnostyczno-pomocowe. Ocena zjawiska przemocy domowej w niniejszej Strategii odbywać się będzie na podstawie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego na starych zasadach, do roku 2022.

Charakterystyka pracy Grup Roboczych wynikała z bieżącego zakresu pracy., np. w roku 2022 Grupy zbierały się 17 razy. Najwięcej Niebieskich Kart wpłynęło do Zespołu w latach 2020-2021, czyli w okresie największych obostrzeń epidemiologicznych. Zauważalny jest duży wzrost liczby Niebieskich Kart względem roku 2019.

Tabela 37. Charakterystyka pracy ZI w latach 2019-2022

	2019	2020	2021	2022
<i>Liczba Grup Roboczych</i>	3	9	9	9
<i>Liczba Niebieskich Kart</i>	3	13	14	9
<i>Liczba rodzin</i>	3	9	9	9

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Po zakończeniu procedury „Niebieskiej Karty” pracownicy socjalni nadal monitorowali sytuację rodzin dotkniętych przemocą kontynuując współpracę z rodziną. Zakres udzielonej pomocy obejmował m.in. świadczenia pieniężne oraz pracę socjalną. Ważnym elementem pracy Zespołu Interdyscyplinarnego,

¹⁹ <https://www.gov.pl/web/zdrowie/przemoc-domowa>

nie ujętym w danych statystycznych, są działania profilaktyczne. Biorąc pod uwagę, że przemoc domowa w dalszym ciągu jest tematem „tabu” niezwykle istotnym są właśnie działania zmierzające do zapoznania szerokiego spektrum społeczeństwa z tematem przemocy, uwrażliwieniem na akty przemocy, reagowaniem, wspieraniem i prowadzeniem działań w kierunku eliminacji tego zjawiska.

Prognoza zmian

Nie można realnie prognozować zmian w kontekście ilości rodzin w których występuje zjawisko przemocy domowej. Pomimo prowadzonych kampanii informacyjnych zjawisko w dalszym ciągu dotyczy części mieszkańców gminy Wodzisław. Należy również założyć, że część osób doznających przemocy domowej nie jest ujęta w żadnych statystykach. Receptą na to będzie dalsze tworzenie warunków sprzyjających propagowaniu wiedzy, kształtowaniu umiejętności i postaw, co będzie stanowić podstawę do tego, aby skutecznie pomagać ofiarom przemocy, a także efektywnie zapobiegać jej powstawaniu. Najczęściej ofiarami przemocy domowej padają kobiety, więc to do tej grupy społecznej powinny być priorytetowo kierowane działania. Wieloletnie obserwacje potwierdzają również pogląd, że przemoc dotyka rodzin niezależnie od ich statusu ekonomicznego, wieku czy też wykształcenia.

Uzależnienia

Zgodnie z definicją Encyklopedii PWN uzależnienia oznaczają *zaburzenie zdrowia, stan psychologicznej albo psychicznej i fizycznej zależności od jakiegoś psychoaktywnego środka chemicznego, przejawiający się okresowym lub stałym przymusem przyjmowania tej substancji w celu uzyskania efektów jej działania lub uniknięcia przykrych objawów jej braku (abstynencyjne objawy)*. Potocznie definicja ta odnosi się do narkotyków, alkoholu czy leków, jednak termin ten ma szersze znaczenie. Może dotyczyć również uzależnień behawioralnych takich jak hazard, gry, zaburzenia odżywiania czy korzystanie z internetu. Jest to zagadnienie z pogranicza medycyny oraz socjologii. Uzależnienie to choroba utrudniająca prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Bardzo często osoba uzależniona nie zdaje sobie sprawy ze zgubnych skutków swojego nałogu i swoje działania ukierunkowuje na wykonywaniu jakiejś czynności bądź zażywaniu konkretnego środka. Nową grupą uzależnień są właśnie uzależnienia behawioralne, które wiążą się z nałogowym wykonywaniem pewnych czynności. Ich realizacja prowadzi do osiągnięcia krótkotrwałej euforii. Następnie pojawia się silniejsza potrzeba powtórzenia tej czynności, co ostatecznie prowadzi do uzależnienia. Działania takie mają negatywny wpływ zarówno na zdrowie fizyczne jak i psychiczne.

Uzależnieniem najczęściej „identyfikowanym” przez społeczeństwo jest alkoholizm. Uznawany jest on za chorobę, której skutkiem jest psychiczne i fizyczne uzależnienie. Przejawia się ono okresowym spożywaniem alkoholu w celu doznawania jego działania psychicznego, a czasem także dla uniknięcia złego samopoczucia, wynikające z jego odstawienia. Objawy fizyczne związane są ze wzrostem tolerancji na alkohol, utratą kontroli nad ilością wypijanych napojów alkoholowych oraz występowaniem Alkoholowego Zespołu Abstynencji po odstawieniu alkoholu. Najczęściej spotykanymi zagrożeniami związanymi z nadużywaniem alkoholu są:

- Rozpad rodziny;
- łamanie norm obyczajowych i prawnych;
- Zagrożenie życia;
- Utrata pracy.

Alkoholizm jest problemem ogólnopolskim, który w równym stopniu dotyka zarówno obszary miejskie jak i wiejskie. Picie alkoholu często postrzegane jest jako sposób na życie, na rozwiązywanie problemów. Należy stwierdzić, że alkohol we wszystkich jego postaciach jest łatwo dostępny i nie ma problemu z jego nabyciem. Niepokojącym zjawiskiem jest obniżający się wiek inicjacji alkoholowej, gdyż organizm młodego człowieka w większym stopniu narażony jest na popadnięcie w nałóg. Istnieje również ścisły związek między wczesną inicjacją alkoholową a spożywaniem dużych ilości alkoholu, zażywania narkotyków i przestępczością.

Skala problemu uzależnień jest trudna do zmierzenia, ponieważ osoby których problem ten dotyczy bezpośrednio często starają się ukrywać ten fakt przed innymi ludźmi. W związku z tym niezwykle trudno określić jest dokładną liczbę uzależnionych mieszkańców. Według wyliczeń Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, problem uzależnienia dotyczy ok. 2% mieszkańców Polski. 4% Polaków to dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika. Identyczny odsetek dzieci wychowuje się w rodzinach alkoholików. Ponad 5%, ale nie więcej niż 7 % populacji kraju to osoby pijące szkodliwe, zaś ok. 66% członków rodzin alkoholików (zarówno dorosłych jak i dzieci) staje się ofiarami przemocy domowej²⁰. Przenosząc to na grunt gminy Wodzisław możemy otrzymać szacunkowe liczby:

- Osoby z problemem uzależnienia: 129;
- Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika: 257;
- Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików: 46;
- Osoby pijące szkodliwie: między 321 a 450.

²⁰ <https://www.parpa.pl/>

Zgodnie z szacunkami PARPA na terenie gminy Wodzisław żyje zatem około 129 osób uzależnionych od alkoholu a problem przemocy domowej może dotyczyć nawet 200 mieszkańców. Zestawiając te informacje z wcześniejszymi danymi dotyczącymi działalności Zespołu Interdyscyplinarnego otrzymujemy obraz zjawiska, które w dalszym stopniu jest nierozpoznane.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu udzielał pomocy i wsparcia mieszkańcom z powodu alkoholizmu. Z Oceny Zasobów Pomocy Społecznej wynika, że w 2022 roku z tego powodu pomoc uzyskały 4 rodziny, czyli najmniej w ostatnich sześciu latach. Szczegółową liczbę rodzin korzystających z pomocy prezentuje poniższa tabela. Porównując tabelę do szacowanej skali alkoholizmu wynika, iż pomoc trafia jedynie do niewielkiego odsetka osób uzależnionych oraz ich rodzin.

Tabela 38. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba rodzin	18	10	10	8	6	4

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych OPS w Wodzisławiu.

Ważnym aspektem rozwiązywania problemów alkoholowych są działania profilaktyczne mające na celu zapobieganiu uzależnieniom. Planując takie działania dla dzieci i młodzieży można wykorzystać proces uczenia się rówieśniczego, który umożliwia samodzielne wyciągnięcie wniosków dotyczących szkodliwości alkoholu. Na podstawie ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi działa Gminna Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, której podstawowym zadaniem jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, w szczególności poprzez:

- podejmowanie czynności mających na celu zmotywowanie osoby z problemem uzależnienia od alkoholu do podjęcia leczenia odwykowego;
- podejmowanie czynności zmierzających do wydania orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu;
- opiniowanie zgodności lokalizacji punktów sprzedaży napojów alkoholowych;
- udział przedstawicieli komisji w pracach grup roboczych zespołu interdyscyplinarnego.

Tabela 39. Charakterystyka pracy GKRPA w latach 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba posiedzeń Komisji	1	4	1	2	2
Wnioski w sprawie objęciem leczenia	9	12	7	7	15

Wnioski do Sądu o zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu	8	12	7	7	12
Liczba opinii do wniosku o wydanie zezwolenia	0	4	5	8	0
Liczba kontroli punktów sprzedaży	10	9	0	10	10

Źródło. Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii

Lata 2020-2021 były latami utrudnionej pracy dla członków Gminnej Komisji ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Wodzisławiu. Kolejne fale pandemii Covid-19 powodowały ograniczenia w funkcjonowaniu instytucji publicznych, gastronomii, możliwości organizacji zgromadzeń itp., dlatego też w 2020 roku Komisja nie przeprowadziła żadnej kontroli punktów sprzedaży. Z powyższej tabeli wynika, że większość zgłoszonych na leczenie odwykowe osób wymagała skierowania do Sądu Rejonowego w Jędrzejowie wniosków celem orzeczenia wobec zgłoszonych o obowiązku poddania się leczeniu.

Ważnym aspektem pracy GKRPA, tak jak w przypadku Zespołu Interdyscyplinarnego są działania profilaktyczne. Komisja zorganizowała między innymi imprezy oraz alternatywne formy wypoczynku dla młodzieży, wspierała również działalność świetlic wiejskich i środowiskowych. Dla osób z problemami alkoholowymi i ich rodzin, przy Urzędzie Miasta i Gminy, działała punkt konsultacyjny w którym mogą oni uzyskać informacje o możliwościach i sposobach leczenia, sposobach interwencji i zabezpieczenia się przed przemocą w rodzinie. W punkcie konsultacyjnym do dyspozycji interesantów znajduje się stale aktualizowany zbiór fachowej literatury oraz materiałów informacyjnych i edukacyjnych. Część z tych materiałów jest przekazywana szkołom, w szczególności z zakresu profilaktyki i przeciwdziałaniu nałogom. Komisja utrzymuje stałą współpracę ze szkołami i wspiera je w realizacji różnorodnych programów profilaktycznych, szczególnie tych których celem jest poszerzenie wiedzy uczniów o konsekwencjach picia alkoholu i nadużywania narkotyków oraz kształcenie asertywnych postaw i umiejętności odpierania presji środowiska nakłaniającego uleganiu nałogom.

Prognoza zmian

Analizując trendy w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom nie zaobserwowano w gminie wzrostu ryzyka w tym zakresie. Dotychczasowa działalność Komisji również wskazuje na zachowanie jej efektywności w kolejnych latach. W przypadku używek należy jednak mieć na uwadze, że obszar ten charakteryzuje się dużą dynamiką zmian (nowe środki psychoaktywne, wzorce przyjmowania

narkotyków itp.). Należy zatem wskazać, że ten obszar polityki społecznej wymaga ciągłej analizy oraz zwłaszcza elastyczności w podejmowaniu działań, a nie sztywnej realizacji przyjętych założeń.

Bezdomność

Zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej, za osobę bezdomną uważa się „osobę niezamieszkujejącą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych i nigdzie niezameldowaną na pobyt stały w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych”. Jednak brak formalnego zamieszkania nie jest jedyną oznaką bezdomności. Zdarzają się sytuacje, gdzie z powodu m.in. konfliktów rodzinnych nie jest możliwym współmieszkanie pod adresem zameldowania. Bezdomność jest problemem, który dotyka kraje i regiony bogate, jak i te uważane za biedne. Wśród wielu powodów tego zjawiska wymienia się najczęściej: alkoholizm, utratę pracy, rozpad rodziny, powrót z zakładu karnego bez możliwości zamieszkania, przemoc w rodzinie.

Problem bezdomności na terenie gminy Wodzisław ma marginalne znaczenie, jednak corocznie kilka osób otrzymuje wsparcie od Ośrodka z tego tytułu. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowni albo schronisku dla osób bezdomnych.

Tabela 40. Liczba osób korzystających z pomocy OPS z powodu bezdomności

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba osób	4	3	3	7	5	5

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej.

Prognoza zmian

Gmina Wodzisław nie posiada infrastruktury ukierunkowanej na pomoc osobom bezdomnym. Biorąc pod uwagę skalę zjawiska, oraz mobilność tych osób nie jest wskazane podejmowanie działań mających na celu otwieranie noclegowni, schronisk dla bezdomnych itp.

Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka i grup społecznych. Odnacza się akceptowalnym poziomem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i dóbr niematerialnych. Poziom bezpieczeństwa wpływa na możliwość swobodnego rozwoju człowieka.

Kwestia poczucia bezpieczeństwa, jako subiektywnego odczucia, wraz z faktycznym stanem bezpieczeństwa wpływa w dużym stopniu na decyzje podejmowane przez mieszkańców. Nie mówimy o bezpieczeństwie globalnym lub krajowym, lecz o tym lokalnym dotyczącym drobnej przestępczości lub działalności grup zorganizowanych. Według opracowania „Bezpieczeństwo człowieka w procesie zmian społecznych, kulturowych i edukacyjnych” autorstwa Andrzeja Pieczywoka, poczucie bezpieczeństwa, jako jedna z najważniejszych potrzeb społecznych, utrzymuje się zazwyczaj na niezadowolającym poziomie. Wynika to z faktu, że w opinii wielu osób, zachowanie młodzieży bywa postrzegane jako niebezpieczne. Mowa o nałogach, przestępczym stylu życia czy też zachowaniu przekraczającym normy społeczne. Zjawiska te funkcjonują w opinii społecznej jako groźne i narastające. Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy zależy także m.in. od prawdopodobieństwa wystąpienia katastrof naturalnych, pożarów, awarii technicznych, od organizacji ruchu drogowego i skuteczności funkcjonowania służb ratowniczych. Zgodnie z ustawą o samorządzie terytorialnym, obowiązkiem gminy jest dbanie o bezpieczeństwo obywateli i porządek publiczny. Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Wodzisław czuwają policjanci z Komisariatu Policji w Sędziszowie, podlegający pod Komendę Powiatową Policji w Jędrzejowie.

Z danych przekazanych z Komisariatu Policji w Sędziszowie wynika, że gmina Wodzisław może być określona bezpiecznym miejscem. W ostatnim analizowanym roku zgłoszono 56 przestępstw na terenie gminy, czyli około jednego na każdy tydzień. Był to jednak najwyższy rezultat od 2019 roku. W ostatnich czterech latach policjanci przeprowadzili łącznie 2729 interwencji na terenie gminy. Najczęściej musieli interweniować w roku 2020. Związane to jednak było z dodatkowymi obowiązkami nałożonymi na służby w związku ze stanem epidemiologicznym na terenie kraju.

Tabela 41. Liczba interwencji policji oraz liczba przestępstw na terenie gminy Wodzisław w latach 2019-2022

	2019	2020	2021	2022
Liczba przestępstw ogółem	47	48	50	56
Liczba interwencji ogółem	600	833	652	644

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych KP w Sędziszowie.

Policja nie jest jedyną służbą dbającą o bezpieczeństwo mieszkańców. Na terenie gminy funkcjonuje również 16 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, z czego cztery należą do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. łącznie OSP zrzeszają 450 strażaków, w tym 32 kobiety. Pod względem pożarowym gminę zabezpiecza 7 jednostek posiadających samochody pożarnicze beczkowozy (3 pojazdy ciężkie oraz 4 pojazdy średnie). Do tego 5 OSP posiada lekkie samochody gaśnicze. Pozostałe cztery nie mają na swoim wyposażeniu żadnych samochodów pożarniczych. Ochotnicze Straże Pożarne stanowią bardzo ważny element lokalnego środowiska, skupiając wokół siebie zarówno młodych jak

i starszych mieszkańców, bez względu na płeć. Strażacy biorą udział nie tylko w akacjach ratowniczo-gaśniczych ale również prowadzą działania pokazowo-szkoleniowe oraz aktywnie udzielają się w życiu kulturalnym gminy. Działalność ratunkowo-gaśnicza jednostek straży pożarnej uzależniona jest od występowania zagrożeń i może zależeć od szeregu różnych czynników. W samym 2022 roku jednostki OSP z gminy Wodzisław wzięły udział w 110 różnych działaniach, z czego 32 to pożary a 76 – inne zagrożenia miejscowe.

Tabela 42. Działalność OSP w latach 2019-2022

	2019	2020	2021	2022
Liczba zdarzeń	64	86	111	110
- w tym pożary	28	21	20	32
- zagrożenia miejscowe	35	62	85	76
- alarmy fałszywe	1	3	6	2

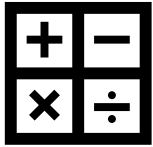
Źródło. Opracowanie własne na podstawie Raportów o Stanie Gminy.

Prognoza zmian

Niepokojącym zjawiskiem jest rosnąca liczba przestępstw na terenie gminy Wodzisław. Wraz ze wzrostem ubóstwa na terenie gminy trend ten niestety może dalej rosnać. Działalność Ochotniczych Straży Pożarnych powiązana jest z występowaniem zjawisk zewnętrznych, na które gmina nie ma większego wpływu. Kluczowe będzie zatem dalsze doposażanie tych jednostek oraz dbanie o wysoki poziom wyszkolenia strażaków.

Analiza SWOT

Jedną z podstawowych metod analizy strategicznej jest analiza SWOT, która polega na ustaleniu silnych i słabych stron zasobów własnych gminy oraz szans i zagrożeń związanych z jej otoczeniem. W dniu 23 października 2023 roku w sali konferencyjnej Urzędu Miasta i Gminy w Wodzisławiu odbyło się międzyinstytucjonalne spotkanie na którym pracowano nad analizą SWOT dla obszaru pomocy społecznej gminy. Spotkanie, w którym udział wzięli przedstawiciele Rady Miejskiej, Ośrodka Pomocy Społecznej, Urzędu Gminy, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Szkoły Podstawowej w Wodzisławiu, Stowarzyszenia Klub Seniora ZADORA, miało charakter warsztatowy a ekspert zewnętrzny pełnił rolę facylitatora. Analiza dotyczyła obszaru pomocy społecznej gminy bez rozróżniania na jego poszczególne aspekty. Podejście to wynikało z charakteru gminy oraz silnego oddziaływania poszczególnych problemów społecznych na siebie wzajemnie. Uczestnicy w toku

dyskusji określili mocne i słabe strony Gminy oraz wskazali szanse i zagrożenia. Wynik opracowanej analizy SWOT prezentuje poniższa tabela. Należy przy tym mieć na uwadze, że analiza SWOT w jednostce publicznej różni się od takiej analizy przeprowadzonej w podmiocie prywatnym. Podstawowym założeniem, różniącym oba podejścia jest fakt, że Gmina nie konkuruje z innymi gminami w pozyskiwaniu „klientów pomocy społecznej”.

Tabela 43. Analiza SWOT obszaru pomocy społecznej gminy Wodzisław

MOCNE STRONY

- Stowarzyszenia działające na rzecz mieszkańców
- Świetlice wiejskie
- Koła gospodyń wiejskich
- Duża liczba OSP
- Klub sportowy Partyzant angażujący dzieci i młodzież
- Stadion sportowy z zadaszoną trybuną na 400 miejsc siedzących
- Rozbudowana sieć szkół podstawowych w gminie
- W każdej szkole samorządowej zatrudnieni są specjaliści (psycholog itp.)
- Wzrost zainteresowania Asystentem Osobistym Osoby Niepełnosprawnej wśród mieszkańców gminy
- Malejące bezrobocie
- Rosnąca liczba przedsiębiorców
- „Spotkanie bez barier” – cyklicznie organizowane spotkanie osób z niepełnosprawnością
- Kościół i Parafie wspierające lokalną społeczność np. funkcjonująca świetlica parafialna
- Dowóz uczniów uzupełniający lokalną komunikację publiczną
- Sprawnie działający samorząd
- Gminny Ośrodek Zdrowia z gabinetem rehabilitacyjnym oraz filiami
- Realizacja Programów Profilaktycznych i inicjatyw prozdrowotnych
- Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami
- Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji
- Punkt Konsultacyjny działający przy GKRPA
- Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego
- Odzyskane prawa miejskie przez Wodzisław
- Monitoring w Wodzisławiu
- Opieka przedszkolna realizowana przy wszystkich szkołach podstawowych

-
- Realizacja Programu „Posiłek w szkole i w domu”
 - Targ funkcjonujący okresowo i będący „miejszem spotkań”

SŁABE STRONY

- Starzejące się społeczeństwo
- Wielopropblematowość rodzin
- Mieszkańcy wyjeżdżają za pracą i edukacją
- Brak Ośrodka Kultury
- Brak posterunku policji
- Na terenie gminy nie funkcjonuje żaden żłobek
- Niewykorzystany potencjał rekreacyjny Zalewu w Wodzisławiu
- Brak atrakcyjnych finansowo miejsc pracy w gminie
- Model rodziny powodujący pozostawienie starszych rodziców bez opieki dzieci
- Brak dziennych placówek opieki dla seniorów
- Konieczność finansowania pobytu mieszkańców w DPS
- Przybywa osób niepełnosprawnych, w tym seniorów
- Część świetlic to tzw. świetlice nieetatowe
- Brak mieszkań socjalnych oraz mieszkań chronionych
- Wykluczenie komunikacyjne dotyczące głównie seniorów oraz młodzież
- Oferta Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji ograniczająca się do obszaru miasta
- Brak zaplecza psychologiczno-terapeutycznego w gminie
- Wzrost liczby dzieci w pieczy zastępczej

SZANSE

- Rozbudowa S7 w kierunku Krakowa szansą na rozwój mieszkalnictwa w gminie
- Środki finansowe z nowej perspektywy finansowej, zwłaszcza w ramach EFES+
- Krajowe programy socjalne w tym tzw. 500+
- Rozwój sektora ekonomii społecznej
- Postępujący proces cyfryzacji
- Zmiana trendów społecznych w sposobie spędzania wolnego czasu – większy nacisk na aktywny wypoczynek i prowadzenie zdrowego trybu życia

ZAGROŻENIA

- Roszczeniowość społeczeństwa wzmocniona kolejnymi transferami socjalnymi
- Zjawisko „dziedziczenia biedy”
- Postępujący proces wyludniania województwa świętokrzyskiego
- Inflacja oraz rosnące koszty energii
- Obojętność mieszkańców na to co się dzieje w ich otoczeniu
- Uzależnienie rodzin od pomocy społecznej
- Niska skuteczność leczenia osób uzależnionych
- Niepewna sytuacja geopolityczna
- Zubożenie samorządów powodowane nowymi obowiązkami bez zabezpieczenia finansowego na ich realizację

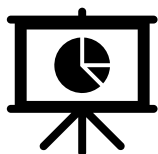
Źródło. Opracowanie własne.

Część programowo-wdrożeniowa

Ostatni rozdział *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024 – 2031* poświęcony jest określeniu działań gminy w kontekście realizacji polityki społecznej na kolejne lata. Plan strategiczny opiera się na określeniu celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań oraz wskazaniu metody wdrożeniowej.

Podsumowanie diagnozy

Prognozowanie zmian w obszarze polityki społecznej związane jest z analizą poprzez obserwację współczesnych oraz próbą oszacowania przeszłych zjawisk społecznych. W toku przeprowadzonych prac wskazano główne negatywne zjawiska społeczne, zarówno w opinii mieszkańców, Zespołu ds. opracowania Strategii jak i analizy ilościowej metodą Pascala-Lorenzo. Nie na wszystkie wskazane zjawiska niniejsza Strategia będzie miała bezpośrednie przełożenie. **Pomoc społeczna na poziomie gminy bezpośrednio powiązana jest z sytuacją materialną, zdrowotną mieszkańców oraz wsparciem rodzin przeżywających sytuację kryzysową.** Często to właśnie kryteria dochodowe w głównej mierze warunkują przyznanie pomocy lub konieczność jej odmowy.

Biorąc pod uwagę sytuację społeczno-gospodarczą należy zauważyć, że malejące bezrobocie, rosnące płace oraz pomoc socjalna dla rodzin wielodzietnych przyczyniły się do zmniejszenia skali ubóstwa w gminie. Obecnie odnotowywane jest historycznie najniższe bezrobocie, jednak odsetek osób długotrwale pozostających bez pracy przekracza 50%. Aktywizacja zawodowa tych osób będzie trudnym zadaniem, ponieważ często stają się one bierne w poszukiwaniu pracy i przyzwyczajają do sytuacji w której się znajdują. Problem ten dotyczy zresztą szerszego grona klientów pomocy społecznej. Osoby te często nie podejmują starań aby samemu zmienić swój los i uniezależnić się od ośrodka pomocy społecznej.

Z bezrobociem często powiązane są również inne problemy społeczne takie jak: ubóstwo i uzależnienie od alkoholu. Spożycie alkoholu stopniowo staje się sposobem na złagodzenie psychicznych problemów odczuwanych przez daną osobę, a tym samym jednym z dominujących środków używanych w celu pokonania codziennych przeciwności i kłopotów. Zakładamy, że w przeciągu kilku najbliższych lat problem ten będzie stanowił wyzwanie stawiane lokalnej polityce społecznej. Konieczne będą działania profilaktyczne dla całej populacji, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz

uwzględniające również profilaktykę w kontekście pozostałych uzależnień, w tym behawioralnych. Pandemia oraz konieczność nauki zdalnej wzmogła wpływ nowoczesnych technologii na życie młodych osób. Zwłaszcza dzieci potrzebują kontaktów z rówieśnikami dla zapewnienia prawidłowego rozwoju, dlatego ich odizolowanie od innych dzieci może przełożyć się na wzrost problemów z prawidłowym zachowaniem w szkole w kolejnych latach.

Alkoholizm jest często wskazywany jako przyczyna przemocy domowej. To właśnie pod jego wpływem mają miejsce przejawy agresji skierowane do domowników. W związku z ryzykiem pogłębiania się problemu uzależnienia od alkoholu w przeciągu najbliższych lat należy założyć nasilenie również tego zjawiska. W ostatnich latach Zespół Interdyscyplinarny pracował z 9 rodzinami, w których występował ten problem. Ciężko jednak jednoznacznie stwierdzić, że jest to rzeczywista skala przemocy domowej w gminie. Konieczne zatem będą dalsze działania profilaktyczne, w tym kampanie społeczne, które będą w stanie wpłynąć na postrzeganie przemocy w rodzinie. Celem efektywnego działania konieczna będzie dalsza współpraca instytucji i organów gminy, w tym Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Przeprowadzona analiza demograficzna wskazała na niekorzystny trend, umiejscawiający gminę Wodzisław jako społeczność "starzejącą się". Nie dość, że gmina wyludnia się to jeszcze niemal co trzeci mieszkaniec gminy jest w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn). Prognozy demograficzne opracowane przez Główny Urząd Statystyczny w 2017 wskazywały na starzenie się społeczeństwa, ale w wolniejszym tempie. Na chwilę obecną stan ludności w 2022 roku osiągnął wskaźniki przewidziane w prognozie na rok 2028.

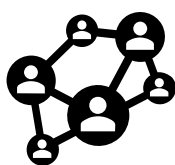
Wraz ze wzrostem liczby osób starszych można założyć, że nastąpi także wzrost liczby osób niepełnosprawnych. Niepełnosprawni są i pozostaną grupą silnie zróżnicowaną, nie tylko pod względem stopnia niepełnosprawności, ale także wieku, wykształcenia i źródła utrzymania. Oprócz osób starszych są to przecież dzieci, młodzież oraz mieszkańcy w wieku produkcyjnym. Jednym z wyzwań stawianych przed polityką społeczną jest zatem pomoc w aktywizacji zawodowej i społecznej tych osób.

Do wszystkich powyższych wyzwań należy dodać jeszcze sytuację gospodarczą z jaką zmagają się Polacy po zakończeniu epidemii COVID-19 oraz wybuchu wojny za wschodnią granicą. Znaczący wzrost kosztów życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej może przyczynić się do ponownego wzrostu ubóstwa wśród mieszkańców gminy. Olbrzymi napływ uchodźców do Polski w 2022 roku nie dotyczył równomiernie wszystkich gmin w Polsce. W przypadku gminy Wodzisław, Ośrodek Pomocy Społecznej jako koordynator działań wypłacił świadczenie za zakwaterowanie 43 obywateli Ukrainy u 11 rodzin na terenie gminy. Ponadto koordynował prowadzoną na terenie gminy zbiórkę żywności, podstawowych

środków higienicznych oraz maskotek dla dzieci. Zebrane rzeczy zostały następnie przetransportowane do wyznaczonych m.in. przez Caritas punktów.

Wiele z powyższych założeń wiąże się z nakładami finansowymi. Niestety, gmina Wodzisław jest na etapie realizacji wielu innych, podstawowych potrzeb inwestycyjnych, co przy ograniczonym budżecie stanowi wyzwanie rozwojowe dla władz gminy. Na szczęście kadra administracji publicznej posiada doświadczenie w pozyskiwaniu środków zewnętrznych oraz realizacji projektów, w tym z zakresu pomocy społecznej. Również sprawnie działające organizacje pozarządowe oraz społeczne mają możliwość ubiegania się o środki zewnętrzne na realizację zadań z zakresu polityki społecznej. To właśnie podmioty III sektora powinny skutecznie dopełniać działania gminnych jednostek organizacyjnych.

Problemy stojące przed systemem pomocy społecznej w gminie Wodzisław

W wyniku przeprowadzonej procedury diagnostycznej opierającej się o analizę danych statystycznych oraz wnioski z spotkania warsztatowego wytypowano **główne problemy** społeczne z jakimi zmierzy się gmina Wodzisław w perspektywie kolejnych lat:

1. W obszarze polityki senioralnej w związku z „starzeniem się” społeczności gminy:

- a. Nie dość powszechne i dostępne usługi i wsparcie dla seniorów
- b. Konieczność w perspektywie kolejnych lat rozwoju deinstytucjonalnych form opieki
- c. Seniorzy są szczególnie narażeni na oszustwa z wykorzystaniem technologii teleinformacyjnych

2. W kontekście dzieci i młodzieży:

- a. Zwiększenie zapotrzebowania na pomoc specjalistyczną, w tym poradnictwo psychologiczne i psychiatryczne dla dzieci
- b. Przeniesienie aktywności dzieci i młodzieży do świata wirtualnego powoduje konflikty z innymi grupami społecznymi w związku z tym potrzeba działań integrujących różne grupy wiekowe
- c. Brak oferty sportowej i rekreacyjnej poza obszarem miejskim gminy
- d. Niewystarczająca ilość realizowanych działań profilaktycznych oraz promujących zdrowy tryb życia
- e. Odptyw młodych mieszkańców gminy do większych ośrodków miejskich

3. Związane z wspieraniem rodziny:

- a. Trudności opiekuńczo-wychowawcze wśród rodzin

- b. Brak miejsc opieki dla dzieci do lat 3
- c. Pogarszająca się sytuacja materialna rodzin
- d. Zapewnienie finansowania dzieci w pieczy zastępczej
- e. Brak chętnych rodzin do pełnienia funkcji rodziny wspierającej
- f. Zjawisko „dziedziczenia biedy” powodujące niechęć do podjęcia działań mających na celu poprawę bytową swojego gospodarstwa domowego

4. Wspierające osoby niepełnosprawne:

- a. Zależność osób niepełnosprawnych od opiekunów
- b. Rosnące zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze

5. Zapobiegającej wykluczeniu społecznemu:

- a. Niechęć do podjęcia leczenia odwykowego
- b. Niska świadomość nt. występujących w społeczeństwie problemów społecznych
- c. Przemoc domowa będąca w dalszym ciągu tematem „tabu”

6. W ujęciu instytucjonalnym:

- a. Niewystarczające zasoby ludzkie i finansowe w kontekście zwiększania przyszłych nakładów pracy w związku ze starzeniem się społeczeństwa
- b. Rosnąca liczba popełnianych przestępstw

Wizja i Misja Gminy Wodzisław

Wizja jest opisem przyszłego wizerunku społecznego gminy, jaki powinien zostać osiągnięty w następstwie wdrażanej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Stanowi pewien efekt docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota samorządowa, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych przewag i szans pojawiających się w otoczeniu gospodarczym i społecznym gminy. Na podstawie diagnozy problemów społecznych oraz wykorzystując misję zawartą w dotychczasowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2017-2023 zaproponowano następującą wizję w perspektywie 2031 roku.

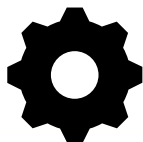
Gmina Wodzisław miejscem zachęcającym do zamieszkania, gdzie liczne międzypokoleniowe inicjatywy pozwalają na realizację swoich pasji oraz zainteresowań. Dzięki zaangażowaniu mieszkańców rośnie rola organizacji społecznych oraz pomocy sąsiedzkiej, a sprawnie działające jednostki Gminy Wodzisław pomagają wszystkim wymagającym tego mieszkańcom.

Tak sformułowana wizja gminy narzuca jednocześnie misję gminy. Przez misję należy rozumieć zbiór czynności, poprzez realizację których władze gminy przyczynią się do osiągnięcia zaplanowanej wizji. Misją gminy Wodzisław będzie zatem:

- zapewnienie sprawnego funkcjonowania administracji publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem szkół, jednostek kultury oraz Ośrodka Pomocy Społecznej;
- promowanie inicjatyw oddolnych angażujących różne grupy wiekowe;
- wsparcie mieszkańców potrzebujących pomocy, nie ograniczające się tylko do wypłaty świadczeń.

Powyższe hasło jest wyrazem potrzeby wypracowania wspólnej wizji wszystkich instytucji działających na terenie gminy, uzupełnionych o organizacje pozarządowe. Stanowi jednocześnie odniesienie do Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030 wskazującej na konieczność decentralizacji części usług pomocy społecznej. Wypełnienie przyjętej wizji jest uwarunkowane realizacją przedstawionych na kolejnych stronach celów strategicznych, operacyjnych oraz kierunków działań.

Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań

Z diagnozy wytypowano główne problemy stojące przed systemem pomocy społecznej w gminie Wodzisław w perspektywie następnych lat. W odpowiedzi na te problemy zostały przygotowane obszary wymagające wsparcia/wzmocnienia, będące jednocześnie odpowiedzią na wymagania, które stawia przed sobą Gmina Wodzisław w perspektywie kolejnych lat. Za poszczególne obszary odpowiadają cele strategiczne, które następnie przy pomocy celów operacyjnych oraz uszczegóławiających kierunków działań pozwolą na osiągnięcie założonych celów. Jako obszary problemowe wskazano na pomoc osobom niepełnosprawnym, wsparcie osób starszych, wsparcie rodzin oraz wzmocnienie oddolnych inicjatyw. Dodatkowo wskazano na potrzebę rozwoju potencjału instytucjonalnego, w tym kadrowego.

W ramach prac nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław do roku 2031 zostało przygotowanych 6 celów strategicznych odpowiadających głównym problemom społecznym na terenie gminy oraz wskazanym obszarom deficytowym:

1. Przeciwdziałanie ubóstwu na terenie gminy
2. Pomoc rodzinom, rozwój form opieki nad dziećmi oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży

3. Wsparcie osób starszych i niesamodzielnych
4. Rozwój kapitału społecznego mieszkańców
5. Przeciwdziałanie patologiom społecznym
6. Wzmocnienie potencjału sektora pomocy społecznej na terenie gminy Wodzisław

Do tych celów strategicznych zostało przypisanych 13 celów operacyjnych. Realizacja celów operacyjnych będzie możliwa dzięki wskazanym w Strategii działaniom. Matryce przedstawione na kolejnych stronach prezentują działania przypisane do poszczególnych celów operacyjnych pogrupowanych w cele strategiczne.

Cel strategiczny 1.	Przeciwdziałanie ubóstwu na terenie gminy
Cel operacyjny 1.1.	Poprawa warunków życia osób zagrożonych ubóstwem
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego poprzez udzielanie pomocy finansowej i materialnej • Zapewnienie dzieciom posiłków w szkołach • Kontynuacja przyznawania stypendiów socjalnych • Współpraca ze szkołami w zakresie diagnozowania potrzeb dzieci i młodzieży zagrożonych marginalizacją
Opis działań	<p>Jak wykazała analiza statystyczna zasobów pomocy społecznej, najczęstszą przyczyną przyznawania pomocy przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu jest ubóstwo. Wsparcie osób oraz rodzin zagrożonych ubóstwem będzie zatem w dalszym ciągu jednym z priorytetów gminnej pomocy społecznej. Wsparcie może mieć zarówno charakter finansowy jak i niefinansowy. Dostępne formy pomocy są uzależnione od aktualnych przepisów prawa, kryterium dochodowego oraz przeprowadzonych wywiadów środowiskowych. Niniejszy cel operacyjny w dużej mierze dotyczy środowiska szkolnego. Przewidziano kontynuację wypłacania stypendiów szkolnych oraz kontynuację realizacji programów rządowych ukierunkowanych na zapewnienie dzieciom ciepłych posiłków w szkołach. Działania te mają na celu minimalizowanie negatywnego wpływu ubóstwa na dalszy rozwój psycho-fizyczny dzieci.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Wyeliminowanie skrajnego ubóstwa w gminie • Wzrost poczucia bezpieczeństwa socjalnego • Zapewnienie dzieciom z domów zagrożonych ubóstwem warunków do rozwoju osobistego • Zapewnienie wszystkim dzieciom przynajmniej jednego ciepłego posiłku w ciągu dnia
Realizatorzy i Partnerzy	Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe
Okres realizacji	Działania ciągłe, realizowane w całym okresie obowiązywania Strategii.

Cel strategiczny 1.	Przeciwdziałanie ubóstwu na terenie gminy
Cel operacyjny 1.2.	Aktywizacja zawodowa mieszkańców
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Upowszechnianie informacji o usługach i instrumentach rynku pracy oferowanych przez Powiatowy Urząd Pracy • Organizacja prac społecznie użytecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym • Realizacja poradnictwa zawodowego wśród uczniów klas 7-8 • Promocja samozatrudnienia wśród mieszkańców gminy • Organizacja staży, kursów zawodowych oraz innych działań ułatwiających nabycie nowych kwalifikacji zawodowych • Promocja zatrudnienia wśród dotychczasowych opiekunów osób niepełnosprawnych

Opis działań	Pomimo rekordowo niskiego bezrobocia w dalszym ciągu koniecznym jest kontynuowanie działań aktywizujących osoby bezrobotne. Dodatkowo, Powiatowy Urząd Pracy prowadzi działalność wspierającą przedsiębiorczość wśród mieszkańców, między innymi poprzez przekazanie środków na otwarcie nowej działalności, finansowanie staży czy partycypację w kosztach zatrudnienia. Ważną inicjatywą w perspektywie kolejnych lat jest realizacja poradnictwa zawodowego wśród ostatnich roczników szkół podstawowych. Celem tego działania jest doprowadzenie do świadomego wyboru ścieżki kariery młodych mieszkańców, tak aby po zakończeniu etapu edukacji mogli liczyć na jak najlepsze odnalezienie się na rynku pracy.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymanie procesu zmniejszania liczby osób bezrobotnych • Zwiększenie aktywności zawodowej osób długotrwale bezrobotnych • Przemyślany i świadomy wybór przyszłej ścieżki kariery przez uczniów • Wzrost liczby działalności gospodarczych rejestrowanych na terenie gminy • Aktywizacja zawodowa opiekunów osób niepełnosprawnych
Realizatorzy i Partnerzy	Powiatowy Urząd Pracy w Jędrzejowie, Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jędrzejowie, Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, szkoły podstawowe
Okres realizacji	Działania ciągłe, realizowane w całym okresie obowiązywania Strategii.

Cel strategiczny 2.	Pomoc rodzinom, rozwój form opieki nad dziećmi oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży
Cel operacyjny 2.1.	Rozwój form opieki nad dziećmi odpowiedzią na problemy demograficzne gminy
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój usług wspierających rodzinę w opiece nad dzieckiem do lat 3 • Zapewnienie dostępności opieki przedszkolnej • Rozwój działalności świetlic na terenie gminy
Opis działań	Jak wielokrotnie wspomniano na kartach niniejszej Strategii, jednym z głównych problemów gminy Wodzisław jest postępująca depopulacja. Wśród przyczyn tego zjawiska jest między innymi niska dzietność. W ostatnich latach liczba urodzeń była rekordowo niska. Problem ten dotyczy jednak nie tylko gminy, ale całego kraju. Jednym z elementów polityki prorodzinnej, realizowanej na szczeblu gminy jest zapewnienie dzieciom opieki żłobkowej, przedszkolnej oraz zagospodarowanie im czasu po lekcjach. Działania te w teorii umożliwiają kobietom szybki powrót do pracy zawodowej oraz nie zmuszają do rezygnacji z celów życiowych. W przypadku gminy rolniczej zamiast opieki instytucjonalnej, dominuje opieka rodzinna realizowana najczęściej przez babcię. W przypadku gminy Wodzisław, przed podjęciem ewentualnej decyzji o budowie żłobka, potrzeba przeprowadzić badanie zapotrzebowania na tę usługę. Jedną z alternatyw są kluby dziecięce, które z powodzeniem mogą być prowadzone przez podmioty prywatne.

	W gminie Wodzisław funkcjonuje rozbudowany system opieki przedszkolnej oraz liczna sieć świetlic wiejskich. Jest zatem zasadnym aby w dalszym ciągu finansować opiekę przedszkolną oraz funkcjonowanie świetlic wiejskich.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Objęcie wychowaniem przedszkolnym wszystkich dzieci w gminie • Uruchomienie żłobka na terenie gminy • Rozwój działalności świetlic wiejskich • Zwiększenie liczby świetlic wiejskich etatowych
Realizatorzy i Partnerzy	Placówki oświatowe, Urząd Miasta i Gminy, Organizacje pozarządowe
Okres realizacji	Działanie ciągłe. Ewentualna budowa żłobka poprzedzona badaniem zapotrzebowania

Cel strategiczny 2.	Pomoc rodzinom, rozwój form opieki nad dziećmi oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży
Cel operacyjny 2.2.	Wsparcie procesu wychowawczego w rodzinach przeżywających trudności
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Systematyczna praca socjalna z rodzinami mającymi problemy opiekuńczo – wychowawcze i w prowadzeniu gospodarstwa domowego • Zapewnienie poradnictwa specjalistycznego dla rodzin z dziećmi • Organizacja wypoczynku letniego dla dzieci z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych • Organizacja i promocja wydarzeń adresowanych do rodzin z dziećmi • Tworzenie warunków dla działania rodzin wspierających • Dążenie do powrotu dziecka do rodziny biologicznej • Zabezpieczenie pobytu dzieci w pieczy zastępczej
Opis działań	<p>Wsparcie w zakresie polityki rodzinnej w gminie Wodzisław zakłada podejmowanie szeregu działań odpowiadających na zróżnicowane potrzeby rodzin. Cel ten powiązany jest między innymi z celem operacyjnym 1.1. Poprawa warunków życia osób zagrożonych ubóstwem, czyli z działaniami przeciwdziałającymi zjawisku ubóstwa. Dodatkowo koniecznym jest dalsze wzmocnienie systemu wsparcia adresowanego do rodzin przeżywających trudności opiekuńczo–wychowawcze, kryzys życia rodzinnego. Wsparcie to ma wielopłaszczyznowy charakter i zależy od wielu czynników. Powiązane jest z działaniami edukacyjnymi, profilaktycznymi, promującymi zatrudnienie oraz wspierającymi osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, przy wspierającej roli zadań w obszarze kultury, rekreacji i sportu, np. poprzez organizację wypoczynku letniego dla dzieci z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych, które w inaczej nie miałyby szans na żaden wyjazd.</p> <p>W rodzinach dotkniętych dysfunkcją często występują u dzieci kłopoty z nauką, problemy wychowawcze, aż do wkraczania na drogę konfliktu z prawem, uzależnienia. W części rodzin kluczowa wydaje się praca socjalna, kolejnym elementem jest poradnictwo specjalistyczne. W opinii członków Zespołu ds. opracowania strategii, w przypadku większej dostępności do psychologów, można by uniknąć np. konieczności przekazania dziecka do pieczy zastępczej. Umieszczenie dziecka w pieczy</p>

	zastępczej jest „krokiem ostatecznym”, dlatego należy dążyć do jego powrotu do rodziny biologicznej (w przypadku zapewnienia jego prawidłowego rozwoju i wychowania przez rodziców). Na terenie gminy brakuje również rodzin wspierających, które mogłyby wesprzeć swoją wiedzą i doświadczeniem rodziny w kryzysie.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie liczby rodzin korzystających z pomocy specjalistów (psychologów, terapeutów itp.) • Organizacja wypoczynku letniego dla wszystkich dzieci z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych • Funkcjonowanie rodzin wspierających • Zmniejszenie liczby dzieci w pieczy zastępczej
Realizatorzy i Partnerzy	Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny, Urząd Miasta i Gminy, jednostki organizacyjne, Sąd, organizacje pozarządowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jędrzejowie
Okres realizacji	Działanie ciągłe

Cel strategiczny 2.	Pomoc rodzinom, rozwój form opieki nad dziećmi oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży
Cel operacyjny 2.3.	Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja dodatkowych zajęć dydaktycznych dla uczniów • Zapewnienie stypendiów dla najzdolniejszych uczniów • Rozwój i wzbogacanie istniejących programów profilaktycznych i edukacyjnych
Opis działań	Jednym ze sposobów pomocy rodzinom z dziećmi powinno być wyrównanie szans edukacyjnych np. poprzez organizację dodatkowych zajęć czy przyznawanie stypendiów szkolnych za bardzo dobre wyniki w nauce. Grupą społeczną szczególnie narażoną na uzależnienia są osoby młode, dlatego tak duże znaczenie ma profilaktyka uzależnień oraz promocja zdrowego, aktywnego trybu życia.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa wyników w nauce • Wsparcie finansowe najzdolniejszych uczniów • Ograniczenie uzależnień wśród dzieci i młodzieży
Realizatorzy i Partnerzy	Szkoły podstawowe, Gminny Ośrodek Zdrowia, Urząd Miasta i Gminy, organizacje pozarządowe, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji
Okres realizacji	Działanie ciągłe

Cel strategiczny 3.	Wsparcie osób starszych i niesamodzielnych
Cel operacyjny 3.1.	Aktywizacja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do standardów dostępności • Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni publicznej gminy • Uruchomienie Klubu Seniora na terenie gminy • Organizacja wydarzeń ukierunkowanych na różne grupy wiekowe odbiorców • Propagowanie zasad bezpieczeństwa w Internecie • Organizacja zajęć aktywizacyjno-ruchowych dla osób starszych
Opis działań	<p>Starzenie się społeczeństwa jest powszechnym problemem we współczesnej Polsce i Europie. Jak pokazują aktualne dane, społeczność gminy Wodzisław starzeje się w szybszym tempie niż przewidywały to prognozy Głównego Urzędu Statystycznego. Należy mieć na uwadze, że starzenie się jest procesem ciągłym, dlatego nie powinien to być okres nagłego wycofania się z życia społecznego, kulturalnego i towarzyskiego, ponieważ może to spowodować osamotnienie i izolację. Ważnym jest zatem aktywizacja seniorów oraz zapewnienie im oferty na spędzanie wolnego czasu. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje oddolna inicjatywa zrzeszająca i aktywizująca seniorów – Stowarzyszenie Klub Seniora Zadora. W celu zwiększenia potencjału instytucjonalnego w tym obszarze w przyszłości, planuje się uruchomienie Klubu Seniora. Biorąc jednak pod uwagę wiejski charakter gminy, inicjatywa ta musi zostać poprzedzona wcześniejszym badaniem zapotrzebowania i dopiero na tej podstawie będą podejmowane przyszłe decyzje w tej materii. Postęp technologiczny wymusza na samorządach adaptację do aktualnych standardów. Obecnie coraz więcej wniosków mieszkańcy są w stanie załatwić zdalnie. Seniorzy również już coraz lepiej radzą sobie z nowymi technologiami. Obecnie największym wyzwaniem pozostaje zachowanie zasad bezpieczeństwa w korzystaniu z sieci Internet, gdyż co roku wielu seniorów pada ofiarami oszustów w Polsce, którzy wykorzystują do tego nowoczesne technologie.</p> <p>Wraz z wiekiem zwiększają się kłopoty zdrowotne mieszkańców. Często zwykłe przemieszczanie się zaczyna już sprawiać trudności. Konieczne będzie zatem stałe usuwanie barier architektonicznych z przestrzeni publicznej oraz dostosowywanie budynków użyteczności publicznej do standardów dostępności wynikających z Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Efektywniejszy udział seniorów i osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym gminy • Zniwelowanie ograniczeń komunikacyjno-przestrzennych w przestrzeni publicznej gminy
Realizatorzy i Partnerzy	Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta i Gminy, jednostki organizacyjne gminy, organizacje pozarządowe
Okres realizacji	Działanie ciągłe. Utworzenie klubu seniora poprzedzone badaniem zapotrzebowania.

Cel strategiczny 3.	Wsparcie osób starszych i niesamodzielnych
Cel operacyjny 3.2.	Rozwój usług skierowanych do seniorów i osób niepełnosprawnych
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój usług opiekuńczych • Dążenie do zwiększenia dostępności do usług rehabilitacyjnych • Poradnictwo, w tym psychologiczne oraz pomoc w uzyskaniu informacji umożliwiających poruszanie się po systemach wsparcia dla osób niepełnosprawnych i opiekunów faktycznych • Realizacja opieki wytchnieniowej dla członków rodzin oraz opiekunów osób niepełnosprawnych • Zapewnienie wsparcia osobom z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej • Realizacja świadczeń pieniężnych i niepieniężnych na rzecz osób niepełnosprawnych oraz seniorów wymagających pomocy • Zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej
Opis działań	<p>W związku ze zmianą modelu rodziny ma miejsce również zmniejszenie znaczenia więzi rodzinnych. Jak wynika z danych Ośrodka Pomocy Społecznej, obecnie pomoc ośrodka najczęściej trafia do osób starszych, samotnie gospodarujących. Tendencją wskazaną w Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030 jest deinstytucjonalizacja usług, która jest procesem ułatwiania dostępu do usług społecznych (opiekuńczych, asystenckich, mieszkaniowych i wielu innych) w środowisku lokalnym, co oznacza realizowanie ich poza instytucjami całodobowego pobytu. Oprócz dotychczasowo realizowanych świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, w ramach niniejszego celu zakłada się dalszy rozwój usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych oraz asystenckich. Ośrodek Pomocy Społecznej w dalszym ciągu będzie kierował do domów pomocy społecznej osoby wymagające całodobowej opieki. Zmiany prawne wymuszające zmiany w systemie oferowanej pomocy społecznej mogą spowodować, że część osób, nieświadoma swoich praw nie sięgnie po należną im pomoc. Ważnym jest, aby informować dotychczasowych oraz przyszłych klientów pomocy społecznej o nowych możliwościach uzyskania wsparcia.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie liczby osób niepełnosprawnych objętych pomocą Asystenta Osoby Niepełnosprawnej • Zwiększenie dostępności do usług rehabilitacyjnych • Zapewnienie wsparcia finansowego osobom starszym i niepełnosprawnym
Realizatorzy i Partnerzy	Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Zdrowia, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy
Okres realizacji	Działania ciągłe

Cel strategiczny 4.	Rozwój kapitału społecznego mieszkańców
Cel operacyjny 4.1.	Aktywizacja i zaangażowanie mieszkańców w rozwój lokalny
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Promocja wolontariatu na terenie gminy • Wsparcie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej • Wspieranie działań mających na celu zwiększanie udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych • Promocja i wspieranie w tworzeniu grup samopomocowych np. pomocy sąsiedzkiej • Rozwój animacji lokalnej poprzez wdrażanie metody OSL (Organizowania Społeczności Lokalnej) • Promowanie zdrowego trybu życia
Opis działań	<p>Ważnym czynnikiem realizacyjnym niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest wspomaganie inicjatyw oddolnych, podnoszonych np. przez organizacje pozarządowe. To właśnie stowarzyszenia działające na rzecz lokalnych społeczności mają dodatkowe możliwości realizacyjne, czasem nawet niedostępne dla samorządu. Działalność stowarzyszeń jest również doskonałym przykładem społeczeństwa obywatelskiego, czyli społeczności zaangażowanej w kreowanie i realizację lokalnych polityk. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stawia na dalsze wzmocnienie sektora pozarządowego, w tym podmiotów ekonomii społecznej. Wyzwaniem stojącym przed lokalnymi stowarzyszeniami jest zapewnienie ciągłości działalności poprzez stopniową zastępowalność kadr. Proces starzenia się dotyczy wszystkich mieszkańców, w tym tych już zaangażowanych społecznie. Działaniem aktywizującym młodzież jest wolontariat, dlatego należy go wykorzystać jako narzędzie aktywizujące i kreujące przyszłych liderów lokalnych. Dla Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu naturalną metodą pracy jest aktywizacja społeczności lokalnej, dlatego poprzez realizację metody OSL, pracownicy ośrodka będą pobudzać aktywne postawy osób, rodzin, grup, a także społeczności lokalnych, w szczególności tych zagrożonych społecznym wykluczeniem.</p>
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych • Zwiększenie liczby mieszkańców zaangażowanych w wolontariat i pomoc sąsiedzką
Realizatorzy i Partnerzy	Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta i Gminy, organizacje pozarządowe
Okres realizacji	Działania ciągłe

Cel strategiczny 5.	Przeciwdziałanie patologiom społecznym
Cel operacyjny 5.1.	Przeciwdziałanie uzależnieniom
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie specjalistycznej pomocy osobom uzależnionym i ich rodzinom • Motywowanie osób uzależnionych i współuzależnionych do podjęcia terapii odwykowej • Świadczenie pomocy finansowej lub rzeczowej na rzecz dzieci z rodzin z problemem uzależnienia

	<ul style="list-style-type: none"> Realizacja działań i kampanii przeciw używkom i uzależnieniom, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży Prowadzenie kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych
Opis działań	Wychodząc z założenia, że lepiej zapobiegać niż leczyć, należy skoordynować działania instytucji gminnych w celu aktywnego i skutecznego przeciwdziałania uzależnieniom. W przypadku osób już uzależnionych koniecznym wydaje się podjęcie działań terapeutycznych skierowanych również do ich rodzin, również motywujących do podjęcia terapii odwykowej.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszenie liczby osób uzależnionych i współuzależnionych Zmniejszenie liczby osób dotkniętych innymi problemami społecznymi, wynikającymi z uzależnienia od alkoholu
Realizatorzy i Partnerzy	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodek Pomocy Społecznej, szkoły, organizacje pozarządowe, Urząd Miasta i Gminy, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji, Gminny Ośrodek Zdrowia
Okres realizacji	Działania ciągłe.

Cel strategiczny 5.	Przeciwdziałanie patologiom społecznym
Cel operacyjny 5.2.	Przeciwdziałanie przemocy domowej
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie profesjonalnej pomocy psychologicznej, prawnej i poradnictwa rodzinnego dla osób dotkniętych problemem przemocy i dla osób podejrzanych o stosowanie przemocy Realizacja działań edukacyjnych, profilaktycznych i prewencyjnych, zmierzających do ograniczenia zagrożenia przemocą w rodzinie Organizowanie profesjonalnych szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy Zapewnienie schronienia i opieki ofiarom przemocy domowej
Opis działań	Jak wspomniano wcześniej, rzeczywista skala przemocy domowej na terenie gminy Wodzisław jest trudna do oszacowania. W dalszym ciągu będzie zatem konieczne prowadzenie działań edukacyjnych i profilaktycznych, uświadamiających mieszkańców o możliwościach uzyskania pomocy. Wyzwaniem stojącym przed Gminą jest kwestia zapewnienia schronienia oraz opieki ofiarom przemocy domowej.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszenie skali zjawiska przemocy domowej Zapewnienie możliwości udzielenia schronienia ofiarom przemocy domowej
Realizatorzy i Partnerzy	Zespół Interdyscyplinarny, Policja, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodek Pomocy Społecznej, Urząd Miasta i Gminy, jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jędrzejowie
Okres realizacji	Działanie ciągłe. Szkolenia dla Zespołu Interdyscyplinarnego realizowane co 2 lata

Cel strategiczny 6.	Wzmocnienie potencjału sektora pomocy społecznej na terenie gminy Wodzisław
Cel operacyjny 6.1.	Rozwój bazy dydaktycznej i potencjału placówek oświatowych
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Doposażenie szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne • Zapewnienie cało-etatowej opieki psychologicznej w szkole • Zapewnienie stałego rozwoju nauczycieli
Opis działań	Rozwój uczniów wymaga stałego podnoszenia jakości procesu kształcenia. W ramach działań zaproponowanych w tym celu operacyjnym przewidziano konieczność dalszego doposażania szkół, zwłaszcza w nowoczesne pomoce dydaktyczne oraz narzędzia ułatwiające pracę nauczycielom. Postęp technologiczny oraz coraz to nowe techniki pracy z uczniem wymuszają również stały proces doskonalenia kadry dydaktycznej. Ważną kwestią w kontekście zdrowia psychicznego jest również zapewnienie opieki psychologicznej uczniom. Obecnie w każdej szkole zatrudnieni są specjaliści, w tym psychologowie, ale z biegiem lat koniecznym będzie zwiększanie wartości ich etatu.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Podniesienie poziomu nauczania w szkołach – wzrost wyników egzaminów • Zwiększenie dostępności do psychologa w szkole
Realizatorzy i Partnerzy	Szkoły, Urząd Miasta i Gminy
Okres realizacji	Działania ciągłe

Cel strategiczny 6.	Wzmocnienie potencjału sektora pomocy społecznej na terenie gminy Wodzisław
Cel operacyjny 6.2.	Rozwój kadry Ośrodka Pomocy Społecznej
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Podniesienie kwalifikacji zawodowych poprzez udział w szkoleniach, warsztatach, konferencjach itp. • Organizacja superwizji dla osób działających w systemie pomocy społecznej
Opis działań	Ośrodek Pomocy Społecznej jest głównym realizatorem zadań zapisanych w niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. To właśnie pracownicy Ośrodka są najbliższe problemów mieszkańców. Ciągłe zmiany w prawie wymagają stałego podnoszenia swojej wiedzy oraz kompetencji, aby móc jak najlepiej pomagać mieszkańcom. W przypadku spraw skomplikowanych zaleca się organizację superwizji, zarówno grupowej jak i indywidualnej.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Dalsze zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu pomocy społecznej na terenie gminy
Realizatorzy i Partnerzy	Ośrodek Pomocy Społecznej
Okres realizacji	Działania ciągłe

Cel strategiczny 6.	Wzmocnienie potencjału sektora pomocy społecznej na terenie gminy Wodzisław
Cel operacyjny 6.3.	Rozwój infrastruktury i oferty spędzania wolnego czasu na terenie gminy Wodzisław
Działania i opis działań	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury i oferty sportowej • Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i wypoczynkowej • Uruchomienie Ośrodka Kultury w Wodzisławiu
Opis działań	Oferta sportowa i kulturowa stanowi uzupełnienie wielu działań przewidzianych w niniejszej Strategii, zwłaszcza tych o charakterze profilaktycznym i edukacyjnym. Młodzież czasami sięga po alkohol i narkotyki z powodu nudy, więc należy im zaproponować różne możliwości spędzania wolnego czasu. Jedną z inicjatyw poszerzającą ofertę spędzania wolnego czasu będzie uruchomienie Ośrodka Kultury w Wodzisławiu oraz, zwłaszcza w okresie letnim, zagospodarowanie Zalewu w Wodzisławiu.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie oferty kulturowej i rekreacyjnej Gminy • Zmniejszenie odsetka dzieci i młodzieży, którzy sięgnęli po używki
Realizatorzy i Partnerzy	Urząd Miasta i Gminy, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji
Okres realizacji	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury i oferty sportowej – działanie ciągłe • Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i wypoczynkowej – działanie ciągłe • Uruchomienie Ośrodka Kultury w Wodzisławiu – do roku 2030

Działania zaproponowane w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031* stanowią odpowiedź na zidentyfikowane wyzwania i problemy przed jakimi stoi gminny system pomocy społecznej. Dzięki realizacji kierunków działań ujętych w niniejszym dokumencie prognozuje się na przestrzeni kolejnych lat:

- Zwiększenie liczby miejsc spotkań, wydarzeń oraz inicjatyw skierowanych do seniorów lub uwzględniających tę grupę społeczną;
- Zwiększenie liczby osób niepełnosprawnych na terenie gminy;
- Zwiększenie dostępu do usług specjalistycznych i opiekuńczych w środowisku zamieszkania oraz w formach instytucjonalnych;
- Wzrosną środki finansowe przeznaczane na pomoc oraz aktywizację osób niepełnosprawnych i ich rodzin;
- Zmianie ulegnie przestrzeń publiczna gminy, uwzględniając przy tym wytyczne dotyczące dostępności;
- Zwiększenie odsetka dzieci korzystających z programów dożywiania związane ze wzrostem kryterium dochodowego;
- Pozostanie konieczność zatrudnienia jednego asystenta rodziny w pełnym wymiarze godzin;
- Zwiększy się liczba rodzin potrzebujących pomocy ze względu na wzrost kosztów życia nierekompensowany wzrostem wynagrodzeń oraz świadczeń. Ubóstwem zagrożone będą zwłaszcza gospodarstwa domowe samotnych emerytów, osób których głównym źródłem utrzymania jest gospodarstwo rolne oraz których głowa rodziny ma wykształcenie nie wyższe niż gimnazjalne/podstawowe;
- Ogólną poprawę stanu zdrowia i sprawności fizycznej, w tym szczególnie osób niepełnosprawnych;
- Zwiększenie potrzeb pomocy względem osób przewlekle chorych oraz ich rodzin;
- Zwiększenie znaczenia wolontariatu oraz pomocy sąsiedzkiej;
- Integrację społeczną rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu ubóstwa, bezradności opiekuńczo-wychowawczej, bezrobocia, uzależnień i przemocy;
- Wzrost świadomości społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży w zakresie negatywnych skutków używek i nadużywania urządzeń elektronicznych oraz zjawiska przemocy domowej;

- Utrzymanie konieczności świadczenia specjalistycznych usług osobom doświadczającym przemocy domowej;
- Wzrost potrzeby zapewnienia pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin;
- Zapewnienie miejsc opieki przedszkolnej wszystkim dzieciom z gminy;
- Zwiększy się liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu;
- Dalsze funkcjonowanie świetlic wiejskich;
- Zostaną poprawione dzieciom i młodzieży warunki życia i rozwoju;
- Dalszy spadek liczby osób bezrobotnych w tym osób długotrwale bezrobotnych;
- Wzmocnienie kompetencji i potencjału osób, które ubiegają się o zatrudnienie;
- Zapewnienie wysokiego poziomu wykształcenia kadr ośrodka pomocy społecznej, urzędu oraz pozostałych jednostek organizacyjnych.

Źródła finansowania zadań przewidzianych w Strategii

Jednym z warunków realizacji celów zawartych w każdej strategii jest jej finansowanie oraz pozyskanie i zabezpieczenie środków finansowych na realizację zadań. Niniejsza Strategia nie wskazuje konkretnych programów, źródeł finansowania ani kwotowych wartości docelowych, gdyż są to czynniki podlegające dynamicznym zmianom. Autorzy Strategii wyszli z założenia, że próba oszacowania całkowitych wydatków potrzebnych na realizację działań strategicznych jest niemożliwa, ponieważ w znacznym stopniu zależy od czynników niezależnych od samorządu. Na realizatorach Strategii ciąży przez to **większa odpowiedzialność** za budżet oraz poszukiwanie dodatkowych źródeł finansowania. Wśród tych źródeł, oprócz budżetu gminy należy wskazać środki funduszy krajowych, projekty systemowe i konkursowe w ramach środków z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, środki pochodzące z funduszy pomocowych Unii Europejskiej, środki finansowe pozyskiwane przez organizacje pozarządowe oraz prywatnych darczyńców.

Zgodność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031 z innymi dokumentami o znaczeniu strategicznym i planistycznym

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031 stanowi integralny i spójny element szerszego procesu zarządzania strategicznego. Strategia jako dokument ukierunkowujący działania gminy w sferze społecznej, musi wpisywać się w ogólne polityki zawarte w dokumentach wyższego

rządu. Cele i działania zawarte w Strategii służące przeciwdziałaniu problemom mieszkańców, stanowią część wizji rozwoju jednostki. Wizja ta często finansowana jest z zewnętrznych źródeł, dlatego tak istotnym jest komplementarne i spójne opracowanie Strategii.

Poziom europejski

U podłoża polityki społecznej UE leży założenie, że wszystkie państwa członkowskie stoją na straży dobra publicznego poprzez zapewnienie swoim obywatelom, bez względu na rasę, płeć czy wyznanie zabezpieczeń społecznych oraz wynagrodzenia za pracę. Komisja Europejska wspiera i uzupełnia politykę poszczególnych państw członkowskich w dziedzinie włączenia społecznego i ochrony socjalnej.

Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) – agenda przyjęta podczas Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku w 2015 r., Wskazuje trzy wymiary rozwoju: gospodarczy, społeczny i środowiskowy, które mają być osiągnięte dzięki realizacji 17 celów oraz powiązanych z nimi 169 zadań. Agenda dotyczy rozwoju na poziomie globalnym i koncentruje się na wyeliminowaniu ubóstwa.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego wykluczeniu społecznemu została zatwierdzona przez Komisję Europejską w 2010 roku. Jednym z celów tej strategii jest wydzwignięcie z ubóstwa i wykluczenia społecznego co najmniej 20 milionów ludzi i zwiększenie do poziomu 75% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat. W osiągnięciu tych celów pomocne są inicjatywy przewodnie m.in.

- projekt „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – jego celem jest modernizacja rynków pracy poprzez zwiększenie mobilności siły roboczej oraz rozwijanie kwalifikacji przez całe życie,
- projekt „Europejski program walki z ubóstwem” zakłada zapewnienie spójności społecznej i terytorialnej, aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a zatem osoby ubogie i wykluczone społecznie będą mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

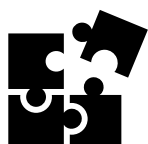
Europejski Fundusz Społeczny Plus – ma pomóc państwom członkowskim przezwyciężyć kryzys spowodowany pandemią COVID-19, osiągnąć wysoki poziom zatrudnienia i zapewnić sprawiedliwą ochronę socjalną oraz stworzyć wykwalifikowaną i odporną siłę roboczą przygotowaną do przejścia na zieloną i cyfrową gospodarkę²¹ Fundusz ma umożliwić poszczególnym państwom dostosowanie

²¹ <https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary->

wsparcia będącego odpowiedzią na problemy społeczne oraz problemy rynku pracy, poprzez stosowanie podejścia zintegrowanego oraz lepiej ukierunkowanego. Włączenie wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących do EFS+ umożliwi tym osobom korzystanie z lepszej kombinacji pomocy materialnej i kompleksowego wsparcia socjalnego.

Realizacja celów *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031* jest spójna z celami Agendy 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju, Strategii Europa 2020 oraz Europejskim Funduszem Społecznym Plus i przyczyni się tym samym do osiągnięcia zakładanych efektów w perspektywie długoterminowej.

Poziom krajowy

W polityce krajowej niniejsza Strategia zgodna jest w swych założeniach i proponowanych kierunkach działań z następującymi dokumentami:

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 - Dokument ten zawiera cele i priorytety polityki rozwoju społeczno-gospodarczego Polski do roku 2030. Wśród celów operacyjnych Strategia ta wymienia inwestycje w kapitał ludzki (w ramach celu strategicznego nr 1) oraz w kapitał społeczny (w celu strategicznym nr 3).

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030. Celem głównym jest wydobywanie potencjału osób, aby w pełni uczestniczyły w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym na wszystkich etapach swojego życia. Dopiero wzmocnienie tego potencjału umożliwi rozwój kapitału ludzkiego. Uzupelnieniem celu głównego jest pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej, jakości funkcjonowania osób starszych;
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych możliwa będzie do osiągnięcia poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa aż do starości.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031 spójna jest również z innymi, aktualnymi na moment opracowywania Strategii dokumentami szczebla krajowego:

- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku),
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030: regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2021-2027 z perspektywą do roku 2030. Nowy wymiar aktywnej integracji,
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030;
- Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025.

Poziom wojewódzki oraz powiatowy

! *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031* uwzględnia zapisy dokumentów regionalnych i lokalnych. Powiązanie to jest niezwykle istotne z punktu zachowania polityki spójności. To właśnie na szczeblu wojewódzkim rozstrzygana jest większość konkursów na realizację projektów przy udziale środków unijnych. Jako główny dokument strategiczny w obszarze polityki społecznej o znaczeniu wojewódzkim należy wskazać **Strategię Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030**. Sformułowane w dokumencie tym założenia określają koncepcję realizacji polityki społecznej na terenie województwa świętokrzyskiego, pozwalają koordynować i koncentrować działania różnych instytucji odpowiedzialnych za politykę społeczną wokół najbardziej istotnych i kluczowych potrzeb w tej sferze. Określone cele i zadania, odnosząc się do poszczególnych kwestii społecznych, stanowią wyzwanie dla wszystkich społeczności lokalnych oraz instytucji działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych i poprawy jakości życia w województwie. Wskazują określone kierunki zaspokajania potrzeb społeczności. Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2030 stanowi niejako „branżowe” rozwinięcie **Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+**, która to jest głównym dokumentem strategicznym opracowanym na rzecz województwa świętokrzyskiego. Wśród celów mających wpływ na politykę społeczną w regionie należy wskazać:

- Profilaktykę zdrowotną służącą utrzymaniu aktywności zawodowej pracowników,
- Edukację ekologiczną,
- Zwiększenie poczucia tożsamości regionalnej mieszkańców,

- Upowszechnianie rozwiązań ograniczających migracje i wspieranie działań na rzecz osiedlania się nowych mieszkańców w regionie,
- Wspieranie działań mających na celu wysoką jakość edukacji,
- Rozwój instytucji kultury i dziedzictwa kulturowego,
- Poprawę warunków dla zwiększania aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców,
- Rozwój i upowszechnienie usług społecznych realizowanych w środowisku lokalnym (deinstytucjonalizacja usług) w szczególności usług adresowanych dla rodzin oraz osób: z niepełnosprawnościami, osób o ograniczonej samodzielności, seniorów,
- Upowszechnianie stosowania instrumentów aktywnej integracji społecznej oraz rozwój podmiotów reintegracyjnych w celu ograniczenia skali ubóstwa i wykluczenia społecznego,
- Rozwój ośrodków wsparcia dziennego oraz mieszkalnictwa chronionego,
- Rozwój sektora ekonomii społecznej,
- Poprawa jakości infrastruktury i usług ochrony zdrowia oraz pomocy i integracji społecznej, w tym zapewnienie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjnej dla osób ze szczególnymi potrzebami w tym osób z niepełnosprawnościami i starszych,
- Zapewnienie wysokiej jakości personelu medycznego,
- Kształtowanie postaw i zachowań prozdrowotnych,
- Promowanie sportu, rekreacji i aktywnego trybu życia,
- Rewitalizacja obszarów zdegradowanych,
- Wzrost kompetencji kadr administracji publicznej.

Na poziomie powiatowym obowiązuje **Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Jędrzejowskim na lata 2022-2028**. Dokument ten swoim zakresem obejmuje wszystkie gminy powiatu i angażuje je w realizację przyjętych działań. Jako cel strategiczny wskazano: „Rozwiązywanie problemów społecznych osób i rodzin z wykorzystaniem potencjału kapitału ludzkiego, aktywności organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych oraz integracja społeczna mieszkańców Powiatu Jędrzejowskiego”. Już z konstrukcji celu strategicznego wynika zbieżność kierunku strategii Powiatu Jędrzejowskiego i Gminy Wodzisław. Działania w strategii powiatowej pogrupowane są w następujące cele szczegółowe:

- Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego;

- Wzrost efektywności polityki społecznej;
- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- Zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu społecznym w ramach zintegrowanych i kompleksowych działań;
- Promowanie właściwych postaw społecznych i budowanie zintegrowanego systemu rozwiązywania problemów uzależnień oraz eliminowanie skutków niedostosowania społecznego wśród dzieci i młodzieży.

Należy mieć na uwadze, że Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Jędrzejowskim na lata 2022-2028 w głównej mierze dotyczy zakresu kompetencyjnego Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Głównymi obszarami zbieżnymi ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031 są: dążenie do rozwoju systemu pieczy zastępczej, wsparcie osób bezrobotnych, wsparcie systemu edukacji, aktywizowanie mieszkańców, dążenie do rozwoju wsparcia specjalistycznego, organizacja systemu opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi, podejmowanie działań profilaktycznych oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Poziom lokalny

Dokumentem mającym największy wpływ na rozwój gminy jest strategia rozwoju gminy. Strategia taka powinna uwzględniać kierunki rozwoju gminy, w tym w ujęciu społecznym i przestrzennym. Na moment opracowywania niniejszej strategii rozwiązywania problemów społecznych gmina Wodzisław posiada strategię rozwoju gminy obowiązującą do roku 2025: Strategia Rozwoju Gminy Wodzisław na lata 2015-2025. Strategia ta została przyjęta Uchwałą nr XV/98/2016 Rady Gminy Wodzisław z dnia 26 lutego 2016 roku. Zmiany prawne w zakresie planowania strategicznego wymuszą na władzach Gminy Wodzisław opracowanie nowej strategii rozwoju w perspektywie kolejnych dwóch lat. Można przy tym, z całą pewnością założyć, że niniejsza strategia będzie również zgodna z kolejną strategią rozwoju gminy, jeżeli tylko zostanie przygotowana i uchwalona wg obowiązującej ustawy i wytycznych w tym zakresie. Pewność ta wynika z faktu, że strategia rozwoju gminy podlega ocenie Zarządu Województwa pod kątem zgodności ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+. Zgodność ze strategią wojewódzką wykazano na wcześniejszych stronach niniejszego dokumentu. Pomimo stosunkowo dawnego czasu opracowania aktualnej Strategii Rozwoju Gminy Wodzisław, problemy w niej zawarte w dalszym stopniu odnajdują swoje odniesienie w przygotowanej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Za

główne, nachodzące na siebie obszary należy uznać: wspieranie przedsiębiorczości wśród mieszkańców oraz wzmocnienie systemu edukacji i organizacji pozarządowych.

Koordinator Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Zgodnie z art. 110 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej koordynatorem *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031* jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Wodzisławiu. Na potrzeby realizacji niniejszej Strategii koordynatorem realizacji działań zostaje wyznaczony Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu.

System wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031 jest dokumentem długookresowym, swoją perspektywą obejmującym osiem lat. Programowanie strategiczne w tak długim okresie jest z praktycznego punktu widzenia niemożliwe do zrealizowania w 100%, dlatego niniejsza Strategia musi zostawać poddana czasowym weryfikacjom, oraz jeżeli sytuacja będzie tego wymagała – zmianom. Rekomendowanym sposobem aktualizacji Strategii jest proces partycypacyjno-ekspercki, czyli odzwierciedlający przebieg tworzenia niniejszego dokumentu. Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu jako koordynator Strategii podejmując decyzję o aktualizacji Strategii będzie brał pod uwagę stopień jej wdrażania, oczekiwania mieszkańców gminy Wodzisław, sytuację społeczno-gospodarczą gminy oraz możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych. Biorąc powyższe pod uwagę w procesie aktualizacji należy uwzględnić obecne cele strategiczne, ale również nowe, nie ujęte w niej obecnie zadania, które na etapie opracowywania Strategii nie były jeszcze znane/określone.

Zadania zaproponowane przez niniejszą Strategię angażują większość gminnych jednostek organizacyjnych, ale również organizacje pozarządowe oraz jednostki niepodlegające Burmistrzowi Miast i Gminy Wodzisław. Tak zaproponowana zasada partnerstwa stanowi odpowiedź na jeden z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej, jednak wdrażanie Strategii przez podmioty niezależne wymaga ścisłej koordynacji i co najważniejsze – współpracy między zainteresowanymi stronami. Sama realizacja *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031* obejmować będzie pięć głównych etapów, przedstawionych w poniższej tabeli.

Tabela 44. Harmonogram wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Etap	Działania	Termin
Etap 1	Podjęcie uchwały przez Radę Miasta i Gminy w Wodzisławiu w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Wodzisław na lata 2024-2031	Grudzień 2023 roku
Etap 2	Realizacja działań zapisanych na kartach Strategii – koordynacja realizacji osiągnięcia założonych celów	Od I kwartału 2024 roku do IV kwartału 2031
Etap 3	Monitoring	Do 31 marca każdego roku
Etap 4	Ewaluacja śródkresowa	II półrocze 2028 r.
Etap 5	Ewaluacja ex-post Strategii	I kwartał 2032 r.

Źródło. Opracowanie własne.

Monitoring i ewaluacja

Proces monitorowania Strategii służy regularnej ocenie realizacji wskazanych w dokumencie działań. Proces ten ma charakter ciągły, tzn. realizowany będzie każdego roku obowiązywania Strategii, w terminie do 31 marca i będzie dotyczył roku poprzedniego. Za ocenę stopnia realizacji działań posłużą „wskaźniki monitoringowe”, mające charakter policzalnych danych. Poniższa tabela zawiera propozycję tych wskaźników przypisanych do celów strategicznych z uwzględnieniem wartości bazowej, zakładanej wartości śródkresowej („middle”) oraz końcowej („post”).

Tabela 45. Wskaźniki monitoringowe Strategii

Cel strategiczny	Wskaźnik	Wartość bazowa	Wartość middle	Wartość post
Przeciwdziałanie ubóstwu na terenie gminy	Liczba osób długotrwale bezrobotnych	74	Mniej niż 74	Mniej niż 50
	Liczba dzieci korzystających z posiłków w szkołach (procent ogółu)	ok. 20%	ok. 25%	ok. 30%
	Liczba dzieci otrzymujących stypendia socjalne i szkolne	74	60	50
Pomoc rodzinom, rozwój form opieki	Liczba asystentów rodziny	1	Nie mniej niż 1	Nie mniej niż 1

nad dziećmi oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży	Liczba rodzin wspierających	0	1	2
	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej instytucjonalnej	7	5	3
	Liczba miejsc w Żłobku	0	20	30
	Liczba świetlic wiejskich etatowych	7	8	10
Wsparcie osób starszych i niesamodzielnych	Liczba osób w DPS za które Gmina ponosi odpłatność	16	20	25
	Liczba osób objętych wsparciem asystenta osoby niepełnosprawnej	22	40	50
Rozwój kapitału społecznego mieszkańców	Liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych (BDL GUS)	38	42	50
	Liczba wolontariuszy współpracujących z OPS	0	2	5
Przeciwdziałanie patologiom społecznym	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu	4	8	12
	Liczba prowadzonych procedur „Niebieskie Karty”	9	12	15
Wzmocnienie potencjału sektora pomocy społecznej na terenie gminy Wodzisław	Procent decyzji wydanych przez GOPS po ustawowym terminie	0	0	0
	Odsetek przeszkolonych pracowników OPS	80%	90%	100%

Źródło. Opracowanie własne

Powyższe wskaźniki odpowiadają działaniom zaproponowanym w niniejszej Strategii oraz przewidywanym zmianom w latach kolejnych (np. wzrost liczby osób uzależnionych od alkoholu, zwiększenie świadomości mieszkańców na temat przemocy domowej itp.) Zauważalny jest brak wskaźników opisujących liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej. Jest to trudny do analizy wskaźnik, ponieważ spadek lub wzrost jego wartości nie zależy od ośrodka pomocy społecznej a od ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy i kraju oraz od przepisów prawa. Każda zmiana w poszczególnych, wymienionych w poprzednich rozdziałach ustaw, może przyczynić się do wzrostu liczby rodzin korzystających z pomocy (np. poprzez wzrost kryterium dochodowego, przyznanie nowego świadczenia) lub zmniejszenia się liczby osób uprawnionych (np. poprzez dodanie kryterium dochodowego). Wskaźnik ten ma jednak olbrzymi wpływ na opis zjawisk zachodzących na terenie gminy, dlatego może zostać ujęty w raportach monitoringowych oraz ewaluacyjnych jako wskaźnik

horyzontalny. Autorzy niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych proponują zatem poniższe wskaźniki horyzontalne, które pomogą odnieść się do stopnia realizacji strategii:

- Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej
- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej
- Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z uwzględnieniem powodów przyznawania pomocy
- Liczba mieszkańców gminy z uwzględnieniem podziału na ekonomiczne grupy wieku
- Liczba osób bezrobotnych.

Ujęcie wskaźników realizacji działań oraz wskaźników horyzontalnych pozwoli na kompleksowe spojrzenie na proces realizacji Strategii.

Celem ewaluacji jest ocena osiągniętych rezultatów. Ewaluacja będzie przeprowadzona dwukrotnie: w roku 2028 jako ewaluacja śródkresowa po upływie czterech lat obowiązywania Strategii oraz w roku 2032 jako ewaluacja końcowa. W procesie ewaluacji kluczowe będą dotychczasowe raporty monitoringowe, które powinny zostać poddane ocenie w perspektywie horyzontalnej, uwzględniając zaproponowane wartości *middle* oraz *post*.

Bibliografia:

1. *Indeks Zagrożenia Ubóstwem w Województwie Świętokrzyskim za 2022 rok*, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, 26.10.2023 r.
2. *Leksykon polityki społecznej*, red. nauk. Rysz-Kowalczyk B. ; Warszawa, 2001.
3. Panek T., *Ubóstwo i nierówności*, w: *Statystyka Społeczna*, Praca zbiorowa pod red. T. Panka, PWE, Warszawa 2007.
4. Pieczywok A., Czuryk M., Drabik K., *Bezpieczeństwo człowieka w procesie zmian społecznych, kulturowych i edukacyjnych*, Katedra Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego. Wydział Prawa i Administracji. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 2018.
5. Twardowski A., *Społeczny model niepełnosprawności – analiza krytyczna*, *Studia Edukacyjne*, 2018, nr 48, s. 97-114.
6. Zamorska K., Makuch M., *Starzenie się społeczeństwa. Wymiar społeczny, gospodarczy i polityczny*, Kraków, 2018.
7. *Strategia Demograficzna 2040*.
8. *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 roku*. Opracowanie GUS, 30.06.2023 r.
9. https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_p
10. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosci;3947453.html>
11. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/stypendium-szkolne-oraz-zasilek-szkolny>
12. <https://www.gov.pl/web/gov/uzyskaj-karte-duzej-rodziny>
13. <https://www.gov.pl/web/rodzina/wiadczenie-pielegnacyjne>
14. <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-staly>
15. <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-rodzinny>
16. <https://www.gov.pl/web/rodzina/fundusz-alimentacyjny>
17. <https://www.gov.pl/web/rodzina/pomoc-spoeczna>
18. <https://www.gov.pl/web/rodzina/zasilek-okresowy>
19. <https://www.gov.pl/web/szczepienia-gmin#/poziomwyszczepienia>
20. <https://www.gov.pl/web/zdrowie/przemoc-domowa>
21. <http://www.niepelnosprawni.pl/>
22. <https://www.parpa.pl/>
23. <https://unicef.pl/co-robimy/aktualnosci/dla-rodzicow/zdrowie-psychiczne-w-europie>
24. <https://zpe.gov.pl/a/przeczytaj/DksTIMz96>

Spis tabel, wykresów i rysunków

Tabela 1. Powody przyznania pomocy przez OPS w Wodzisławiu w latach 2019-2022	22
Tabela 2. Liczba uczniów w gminie Wodzisław	23
Tabela 3. Liczba dzieci w przedszkolu i oddziałach przedszkolnych w gminie Wodzisław	25
Tabela 4. Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań.....	30
Tabela 5. Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007 (rok 2022)	32
Tabela 6. Charakterystyka gospodarstw rolnych w gminie Wodzisław pod kątem gospodarowanej powierzchni.....	34
Tabela 7. Charakterystyka gospodarstw rolnych w gminie Wodzisław pod kątem źródeł dochodów...34	
Tabela 8. Problemy społeczne w gminie Wodzisław w latach 2019-2022 według zestawienia Pareto-Lorenza.....	39
Tabela 9. Minimum egzystencji dla ubóstwa skrajnego w latach 2021-2022 w Polsce (w zł)	42
Tabela 10. Liczba rodzin, które otrzymały pomoc z OPS z powodu ubóstwa	45
Tabela 11. Zasiłki okresowe w gminie Wodzisław w latach 2017-2022	45
Tabela 12. Liczba rodzin otrzymujących zasiłki celowe w latach 2017-2022.....	46
Tabela 13. Realizacja programów w zakresie dożywiania w latach 2018-2022.....	46
Tabela 14. Dodatki mieszkaniowe i energetyczne w latach 2017-2022	47
Tabela 15. Stypendia w gminie Wodzisław w latach 2017-2022.....	48
Tabela 16. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy z powodu bezrobocia	54
Tabela 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby lub niepełnosprawności.....	56
Tabela 18. Struktura rodzin otrzymujących pomoc z powodu niepełnosprawności w latach 2018-2022	57
Tabela 19. Świadczenia pielęgnacyjne w latach 2017-2022.....	58
Tabela 20. Specjalny zasiłek opiekuńczy w latach 2017-2022.....	58
Tabela 21. Zasiłki pielęgnacyjne w latach 2017-2022	59
Tabela 22. Zasiłki stałe w latach 2017-2022.....	60
Tabela 23. Liczba osób otrzymujących zasiłek okresowy z powodu niepełnosprawności lub długotrwałej choroby w latach 2017-2022	60
Tabela 24. Realizacja Programu Asystent Osoby Niepełnosprawnej.....	61
Tabela 25. Prognoza liczby ludności gminy Wodzisław do 2030 roku	65
Tabela 26. Liczba rodzin korzystających z pracy socjalnej w latach 2017-2022.....	67
Tabela 27. Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa	67
Tabela 28. Zasiłek rodzinny wraz z dodatkami w latach 2017-2022.....	68
Tabela 29. Dodatki do zasiłków rodzinnych w latach 2020-2022 (liczba świadczeń).....	69
Tabela 30. Liczba dzieci na które została wypłacona jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka w latach 2017-2022 w gminie Wodzisław	69
Tabela 31. Liczba wypłaconych świadczeń rodzicielskich w latach 2017-2022	70
Tabela 32. Liczba rodzin którym udzielono pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.....	70
Tabela 33. Liczba asystentów rodzin oraz rodzin objętych wsparciem w latach 2018-2022	71
Tabela 34. Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w latach 2017-2022	72
Tabela 35. Świadczenia alimentacyjne w latach 2017-2022	72
Tabela 36. Liczba rodzin otrzymujących pomoc z powodu przemocy w rodzinie	75
Tabela 37. Charakterystyka pracy ZI w latach 2019-2022	75
Tabela 38. Liczba rodzin, którym udzielono pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu	78

Tabela 39. Charakterystyka pracy GKRPA w latach 2018-2022	78
Tabela 40. Liczba osób korzystających z pomocy OPS z powodu bezdomności	80
Tabela 41. Liczba interwencji policji oraz liczba przestępstw na terenie gminy Wodzisław w latach 2019-2022	81
Tabela 42. Działalność OSP w latach 2019-2022	82
Tabela 43. Analiza SWOT obszaru pomocy społecznej gminy Wodzisław	83
Tabela 44. Harmonogram wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	110
Tabela 45. Wskaźniki monitoringowe Strategii	110
Wykres 1. Liczba ludności gminy w latach 2010-2022	14
Wykres 2. Zameldowania, wymeldowania oraz saldo migracji w gminie Wodzisław	15
Wykres 3. Przyrost naturalny w gminie Wodzisław	16
Wykres 4. Piramida wieku GUS (2022r.)	17
Wykres 5. Ludność gminy Wodzisław wg ekonomicznych grup wieku.....	18
Wykres 6. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2017-2022 z uwzględnieniem kryterium dochodowego	21
Wykres 7. Liczba osób i rodzin korzystających ze świadczeń w latach 2017-2022	21
Wykres 8. Budynki mieszkalne w gminie Wodzisław w latach 2016-2022	29
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Wodzisław w latach 2016-2022.....	31
Wykres 10. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	32
Wykres 11. Nowo rejestrowane oraz wyrejestrowane działalności w latach 2016-2022.....	33
Wykres 12. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w gminie Wodzisław w latach 2010-2022	35
Wykres 13. Fundacje, stowarzyszenia oraz organizacje społeczne na 1000 mieszkańców gminy Wodzisław, powiatu jędrzejowskiego, województwa świętokrzyskiego oraz kraju w latach 2010-2022	36
Wykres 14. Dochody i wydatki gminy Wodzisław w latach 2010-2022.....	37
Wykres 15. Budżet Ośrodka Pomocy Społecznej w Wodzisławiu w latach 2018-2022	38
Wykres 16. Graficzna prezentacja problemów społecznych metodą Pareto-Lorenzo.....	40
Wykres 17. Zasiłki okresowe w gminie Wodzisław w latach 2017-2022	45
Wykres 18. Bezrobocie w latach 2003-2022 w podziale na płeć osób bezrobotnych	51
Wykres 19. Liczba osób bezrobotnych w ujęciu kwartalnym oraz liczba osób długotrwale bezrobotnych	51
Wykres 20. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%) z podziałem na płeć.....	53
Wykres 21. Udział osób z prawem do zasiłku z PUP w ogóle osób bezrobotnych.....	53
Wykres 22. Usługi opiekuńcze w latach 2017-2022.....	64
Rysunek 1. Położenie gminy Wodzisław na tle powiatu jędrzejowskiego oraz województwa świętokrzyskiego	11
Rysunek 2. Wskaźnik ubóstwa skrajnego w 2021 i 2022 roku wg grup społeczno-ekonomicznych.	43